

—HELAL ET—

Kimlerin Kestiği Yenir?

حلال
HALAL

Abdul Cabbar El Azeri

Telif
Abdul Cabbar El Azeri

— HELAL ET —
Kimlerin Kestiği
Yenir?

İstanbul 1431/2010

FİHRİST

MUKADDİME	5
KİMLERİN KESTİĞİ YENİR?	8
İcmadan bu konudaki nakiller	9
Hanefi âlimlerinin bu konudaki görüşleri	16
Maliki âlimlerinin bu konudaki görüşleri	23
Şafi âlimlerinin bu konudaki görüşleri	27
Hanbelî âlimlerinin bu konudaki görüşleri	31
İLİM EHLİNİN BU KONUDAKİ DAYANAKLARI	37
MECUSİ VE SAMİRİLERİN KESTİĞİNE CEVAZ VERİLMESİ	48
MÜŞRİK BESMELE ÇEKERSE KESTİĞİ YENİR Mİ?	51
ETLERDE ASL OLAN HARAMLIK MI?	60
KARIŞIK YAŞANAN ÜLKELERDEKİ AHKÂM	67
DENİZ ÜRÜNLERİYLE İLGİLİ AHKÂM	74
BAZI İDDİALAR VE CEVAPLARIMIZ	78
"Üzerinde Allah'ın ismi anılanlardan yiyin" ayeti kerimesi	80
"Bir kavim bize et getiriyor" hadisi	86
Günümüzdekiler ehli kitap mıdır?	92
KAYNAKÇA	101

بسم الله الرحمن الرحيم

MUKADDİME

Bizi hitapla şereflendiren, bu hitaba uyanları yüceltip, yüz çevirenleri zelil eden, kendi Kitabını, kendisine hamdle başlayan Allah’a hamd olsun.

Bu hitabını insanlara ulaştırmak için seçtiği, muhataplarının en şerefli olan son Resul Muhammed’e, âline ve ashabına salât ve selam olsun.

Kıyamete yakın ilim ehlinin azalması, âlim sanılan cahillerin fetva makamına geçmesi ve Müslümanların genel olarak ilimden uzak kalması sebebiyle Şer’i ahkâmların birçoğu unutulmuş veya tahrife uğramıştır.

Söz edilen ahkâmlardan bir kısmı da et meselesiyle alakalıdır. Birçok insan bu konudaki Şer’i hükümlerden habersiz olduğu için helalle haramı karıştırmakta, İslam’a göre yenmesi haram olan etlerle kendilerini ve ailelerini beslemektedir.

Oysa âlimlerimizin beyan ettiği üzere, kişiye işlemesi muhtemel olan haramları öğrenmesi farzdır.

İmam Nevevi şöyle demiştir: “Mükellefin genellikle sakınamayacağı yiyeceklerden, içeceklerden, giyeceklerden ve benzerlerinden helal ve haram olanını bilmesi gereklidir.”¹

Öyleyse et yiyen her müslümanın bu etlerden haram olanları bilmesi de aynı şekilde gereklidir. Zira haramdan kaçınmak bir şeyin haram olduğunun bilinmesiyle mümkündür.

Bu sebeple konuyla alakalı bir risale telif edip, Müslümanları uyarmayı, onlara meseleyle alakalı ahkâmları haber vermeyi gerekli gördüm. Zira iyiliği emredip, kötülüğü yasaklamak İslam’ın unutulmuş temel prensiplerindendir.

Hamd, kelamını yüceltmek için kullarından dilediğini seçip, onu hizmetiyle şereflendiren Allah’adır.

Hakikatte hayvan kesimi ve ona taalluk eden ahkâmlar çok olsa da, risalemizin hacmi ve hedefi nedeniyle onların hepsine temas etmedik. Aksine meselenin pratik çözümünde fayda sağlayacak noktalar üzerinde durduk.

Risale genel olarak iki bölümden oluşuyor: Risalenin özünü oluşturan umumi ahkâmlar ve bazı yanlış görüşlerin, ortaya atılmış dayanaksız iddiaların giderilmesi.

¹ Muhyiddin En Nevevi: El Mecmu: 1/50.

Konular sadece âlimlerin görüşlerinden alıntı yapılarak oluşturulmuş, fakat zaruri açıklama ihtiyacı duyulan yerlere tarafımızdan bazı izahlar eklenmiştir.

Ayrıca daha faydalı olur umuduyla risalede alıntı yaptığım tüm âlimlerin kısa tercemeyi hallerini ekledim, az da olsa haklarında bilgi verdim.

Risalenin sonuna kullandığım kitapların baskı bilgilerini yerleştirdim. Böylece kaynakları kendisi inceleme arzusunda olan okuyucuya bir kolaylık sağlanmış oldu.

Bu risalenin Müslümanlara Dinlerini öğrenme konusunda az da olsa bir fayda sağlayacağını umuyorum.

Dilediğini faydalandıran Rabbimden beni ve sizleri bu risaleden faydalandırmasını niyaz ediyorum.

Abdul Cabbar El Azeri
1431/2010 İstanbul

KİMLERİN KESTİĞİ YENİR?

Yüce Allah, insanlara her konuda doğru yolu bulmaları için Kitap indirmiş, Kitabında dini ve dünyevi ayırım yapmadan, insan hayatının her alanını tanzim eden kurallar va'z etmiştir. İnsanlara Allah'a nasıl yaklaşacaklarını, nasıl giyineceklerini, neleri yiyeceklerini, neleri içeceklerini öğretmiştir.

Şanı Yüce Rabbimiz yenecek etler konusunda da bazı kurallar belirlemiştir. İslam Dinine göre hayvanlardan yenmesi helal olan ve olmayanlar vardır. Hayvanlardan hangisinin yenebileceğini belirten Rabbimiz bu konuda başka şartlar da belirtmiş midir? İslam Şeriatı hayvanı kesenin üzerinde olduğu dine itibar edip, bu konuda herhangi bir vasıf arar mı? Dinimize göre kimlerin kestiği yenir?

Evet! Birçok konuda olduğu gibi şer'i kesim konusunda da İslam Şeriatı belirli bir ehliyet talep ediyor. Bu ehliyet sahiplerine "zekât ehli" yani, "kesim ehli" denir. Dinimiz sadece bu kişilerin - diğer şartlar da yerinde olması halinde - kestiklerini helal kılmıştır. Bu kategori dışında kalanların kestikleri ise, kesim ehli olmadıkları için meyte/leş hükmündedir ve yenmesi haramdır.

Şeriatın ehliyet verdiği kişiler kimlerdir? Ehli kitap dışındaki kâfirler bu konuda ehliyet sahibi midirler? Tüm bu sorularımızın cevaplarını doğal olarak muteber İslami kaynaklarda aramamız lazım ki, ne kendimiz sapalım, ne de diğer insanları saptıralım. Çünkü biz bu konuda söz sahibi olan ilim ehlinden - Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun - değil, sadece onların görüşlerini gücümüzün yettiği kadarıyla size aktaranlarıdır.

Şer'i ahkâmların yer aldığı çeşitli kaynakları incelerken şunu gördük ki, genel olarak, bu konuda insanlar iki grupta toplanmışlar: Bir tarafta Müslümanlar ve Ehli Kitap ve diğer tarafta da Kitabî olmayan kâfirler.

Ehli Sünnet, Müslümanlar ve Ehli Kitabın kestiğini yemenin caiz olması üzerinde icma ettiği gibi, diğer kâfirlerin kestiklerinin yenmeyeceği üzerinde de icma etmiştir. Yani İslam şeriatı, kesim ehliyetini Müslümanlarla beraber Ehli Kitaba da vermiş, diğer kâfirlere ise bu konuda ehliyet tanımamıştır.

Problemlili noktanın Ehli Kitap dışında kalan kâfirlerle alakalı olduğunu göz önünde bulundurarak, özellikle bu konudaki görüşlere ağırlık vermeyi uygun gördük.

İcmadan bu konudaki nakiller

İcmanın önemini² dikkate alarak öncelikle Ehli Kitap dışında kalan kâfirlerin kestiğinin yenmeyeceğiyle ilgili ilim ehlinin - Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun - icma olarak naklettiklerini takdim etmek istiyorum:

İmam Ebu Hanife'nin yakın ashabından, İmam **Ebu Yusuf El Ensari**³ bu konuda şöyle demiştir:

وليس أهل الشرك من عبدة الأوثان وعبدة النيران والجوس في الذبائح والمناكحة على مثل ما عليه أهل الكتاب ، لما جاء عن النبي صلى الله عليه وسلم في ذلك وهو الذي عليه الجماعة والعمل ، لا اختلاف فيه .

حدثنا قَيْسُ بْنُ الرَّبِيعِ الْأَسَدِيُّ عَنْ قَيْسِ بْنِ مَسْلَمٍ الْجَدَلِيِّ عَنْ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ قَالَ: صَالِحُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَجُوسُ أَهْلِ هَجَرَ عَلَى أَنْ يَأْخُذَ مِنْهُمْ الْجَزْيَةَ غَيْرَ مُسْتَحِلِّ مَنَاحِكِهِمْ نِسَائِهِمْ وَلَا أَكَلَ ذَبَائِحِهِمْ .

“Nebi'den - sallallahu aleyhi ve sellem - gelen hadis nedeniyle, putlara tapanlar, ateşe tapanlar ve Mecusilerden⁴ oluşan şirk ehli, kestikleri ve kadınlarıyla evlenilmesi konusunda Ehli Kitap gibi değillerdir.

Bu (âlimler) cemaatinin üzerinde olduğu görüştür. Tatbikat da böyledir. Bu konuda ihtilaf yoktur.

Bize Kays bin Rabi El Esemi, Kays bin Müslim El Cadelî'den, El Hasan bin Muhammed'in şöyle dediğini nakletti: *Rasulullah* -

² Genellikle İslami kitaplarda önce deliller sonra görüşler zikr edilir. Fakat ben özel bir sebeple önce görüşleri sonra delillerini sunmayı uygun gördüm.

³ Yakub bin İbrahim bin Habib El Ensari El Kufi El Bağdadi, Ebu Yusuf (113-182 h/731-798 m). İmam Ebu Hanife'nin talebelerinin en meşhurlarındandır. Mezhepte “İmameyn” olarak anılan iki imamdandır. Allame, Hafız ve Fakihti. Abbasiler döneminde Hilafetin baş kadısı görevini üstlenmişti. Fıkıh Usulu konusunda ilk yazılan kitabın ona ait olduğu söylenmiştir.

⁴ Mecusiler ateşe tapan, hayır ve şer ilahı olmak üzere iki ilahın olduğuna inanan bir topluluktur.

sallallahu aleyhi ve sellem - Hecer⁵ Mecusileriyle, kadınlarının nikâhlanmasını ve kestiklerinin yenmesini helal kılmadan, sadece onlardan cizye alması üzere sulh yaptı.”⁶

İbnul Munzir⁷ “El İcma” isimli kitabında bu konuda İcma olduğunu belirterek der ki:

256- وأجمعوا على أن ذبائح أهل الكتاب لنا حلال، إذا ذكروا اسم الله عليها.

257- وأجمعوا على أن ذبائح أهل الحرب حلال. وانفرد مالك، فقال: لا يؤكل شحم ذبيحة ذبحها يهودي.

258- وأجمعوا على أن ذبائح الجوس حرام لا تؤكل، وانفرد سعيد بن المسيّب.

“256. (İlim ehli) İcma etmiştir: Üzerinde Allah’ın ismini zikrederlerse Ehli Kitabın kestikleri bize helaldir.

257. (İlim ehli) İcma etmiştir: (Kitabîlerden) Ehli Harp⁸ olanların kestikleri helaldir. İmam Malik bu konuda münferit kalmış ve şöyle demiştir: Yahudinin kestiği hayvanın iç yağı yenmez⁹.

258. (İlim ehli) İcma etmiştir: Mecusilerin¹⁰ kestikleri haramdır, yenmez. Said bin El Museyyeb¹¹ bu konuda münferit kalmıştır.”¹²

⁵ Hecer: Bahreyn’de mevki ismidir.

⁶ Ebu Yusuf El Ensari: Kitabul Harac: 129. İmam Ebu Yusuf benzeri görüşü “Er Redd ala Siyeril Evzai” (s. 112) isimli kitabında da zikretmiştir.

⁷ Muhammed bin İbrahim bin Munzir En Nisaburi, Ebu Bekr (242–319 h/856–931 m). Hafız, müctehid ve fakihti. Zehebi onunla ilgili şöyle demiştir: “İbnul Munzir benzeri tasnif edilmemiş kitaplar sahibidir.”.

⁸ “Ehli Harp” kelimesinden kast edilen aramızda sulh anlaşması veya eman olmayan kâfirlerdir. Bu terim “Mustemin”, “Ehlul Sulh”, “Zimmî” ve “Ehlul Ahd” gibi ifadelerin zıddıdır. Fakat Türkiye’de yaygın ve yanlış olan görüşe göre bu kelimeyle sadece savaşan kâfirler kast ediliyor. Gerçekteyse “Harbî” statüsü için savaş olması değil, anlaşmanın olmaması dikkate alınır (Mucemu Luğatil Fukaha, El Mevsuatul Fıkhiyyetul Kuveytiyye).

⁹ Çünkü Yahudi şeriatına göre hayvanın iç yağı haramdır.

¹⁰ Özellikle Mecusilerin zikredilme nedeni Hadiste onların ismi geçmesi ve bu tarz bir beyanın ulema arasında yaygınlaşmasıdır. diğer şirk ehli de onların hükmüne tabidir. İlerde İmam Şirbininin bu noktaya dikkat çektiğine şahit olabilirsiniz.

¹¹ Doğru olan Said bin El Museyyeb dışında Ebu Sevr ve İbn Hazmın da Mecusilerin kestiğine cevaz vermesidir. Şu kadar var ki, bu kitap İbn Hazmdan önce kaleme alınmıştır. Dikkat edilmesi gereken nokta şudur ki, ihtilafın nedeni onların Ehli Kitaptan sayılıp sayılmamasıdır. Ehli Kitap dışındakilerin kestiklerinin yenip yenmeyeceği değildir. Ehli Kitap dışındakilerin kestiklerinin yenip yenmeyeceği konusunda bir tartışma bilmiyoruz. İmam Ebu Abdillâh El Kurtubiden yaptığımız nakilde de bu noktaya dikkat çekmeye çalıştık. Allah’ın izniyle ilerde bu konu üzerinde durulacak.

Abdul Kahir El Bağdadi¹³ itikadi fırkalarla alakalı kitabında şöyle demiştir:

وحكم جميع عبدة الأصنام والناس والملائكة والنجوم والنيران تحريم ذبائهم ونكاح نسائهم على المسلمين ...
وقد أجمع المسلمون على أن هؤلاء الأصناف الذين ذكرناهم لا يحل للمسلمين أكل ذبائهم ولا نكاح نسائهم.

“Putlara, insanlara, meleklerle, yıldızlara ve ateşe tapan kimselerin tamamının hükmü, Müslümanlara bu kimselerin kestiklerinin ve kadınlarını nikâhlamalarının haram olmasıdır...”

Müslümanlar şunda icma etmişler: Saydığımız tüm sınıfların kestiğinin yenmesi ve kadınlarıyla evlenilmesi Müslümanlara helal değildir.”¹⁴

Müfessirlerden **Ebu Muhammed El Beğavi**¹⁵ bu konuda şöyle demiştir:

واتفقوا على تحريم ذبائح الجحوس ومناكحتهم بخلاف أهل الكتابين.

“(Âlimler) iki Kitap ehlinin (Yahudi ve Hıristiyanların) aksine Mecusilerin kestiklerinin ve kadınlarıyla evlenmenin haram olduğu konusunda ittifak etmişlerdir.”¹⁶

İcma edilmiş konular üzerinde kitap yazanlardan **İbn Hubeyre**¹⁷ “İhtilaful Eimmetil Ulema” kitabında bu konuda İcma naklediyor:

وأجمعوا على أن ذبائح الكفار من غير أهل الكتاب غير مباحة.

¹² Muhammed bin İbrahim bin El Munzir: El İcma: 79.

¹³ Abdul Kahir bin Tahir bin Muhammed bin Abdillâh El Bağdadi Et Temimi El İsfarayini, Ebu Mansur (v. 429 h/1037 m). Usul ve Furuda imamı. Onyedili ilim dalında ders verecek seviyede olan bu âlim Horasan ulemasının birçoğuna hocalık yapmıştır.

¹⁴ Abdul Kahir El Bağdadi: El Fark Beynel Firak: 305.

¹⁵ El Huseyn bin Mesud bin Muhammed El Ferra, Ebu Muhammed, El Beğavi (436–510 h/1044–1117 m). “Muhyis Sünne” ve “Ruknuddin” lakaplarını almıştır. Fakih, Muhaddis ve Müfessirdir. Aslen Horasanlıdır.

¹⁶ Ebu Muhammed El Beğavi: Mealimut Tenzil: 4/35.

¹⁷ Yahya bin Hubeyra bin Muhammed bin Hubeyra Ez Zuhli Eş Şeybani, Ebu Muzaffer (499–560 h/1105–1165 m). Hanbelî fakihlerindendir. Abbasiler dönemine vezirlik yapmıştır. Fıkıh, nahiv ve diğer alanlarda eserleri vardır.

“(İlim ehli) Ehli Kitap dışındaki kâfirlerin kestiklerinin mubah olmadığı konusunda icma etmişlerdir.”¹⁸

İbn Ruşd El Hafid¹⁹ “Bidayetul Muctehid” kitabında konuyu şu şekilde tasnif etmiştir:

والمذكور في الشرع ثلاثة أصناف: صنف اتفق على جواز تذكيته, وصنف اتفق على منع ذكاته, وصنف اختلف فيه. فأما الصنف الذي اتفق على ذكاته فمن جمع خمسة شروط: الإسلام, والذكورية, والبلوغ, والعقل, وترك تضييع الصلاة. وأما الذي اتفق على منع تذكيته فالمشركون عبدة الأصنام لقوله تعالى: {وَمَا دُبِحَ عَلَى النُّصُبِ} ولقوله: {وَمَا أَهْلٌ لِّغَيْرِ اللَّهِ بِهِ} وأما الذين اختلف فيهم فأصناف كثيرة, لكن المشهور منها عشرة: أهل الكتاب, والمجوس, والصابئون, والمرأة, والصبي, والمجنون, والسكران, والذي يضيّع الصلاة, والسارق والغاصب.

“Şeriatta zikredilenler üç sınıftır:

1. Kesiminin caiz olduğunda ittifak edilen sınıf.
2. Kesiminin caiz olmadığına ittifak edilen sınıf.
3. Hakkında ihtilaf edilen sınıf.

Kesiminin caiz olduğunda ittifak edilen sınıfa gelince, bu kendisinde beş şartı birleştiren kimsedir: İslam, erkeklik, buluğ, akıl ve namazı kaçırmamak.

Kesiminin caiz olmadığına ittifak edilen sınıfa gelince, bunlar müşrikler - putlara tapanlardır. Zira Allahu Teala buyuruyor ki: **“Dikili taşlar üzerinde kesilenler”, “Allahtan başkası için kesilenler”**²⁰.

Kendisi hakkında ihtilaf edilen sınıfa gelince, bunlar çoktur. Lakin bunlardan meşhurları ondur: Ehli Kitap, Mecusi, Sâbî²¹, kadın, çocuk, deli, sarhoş, namazı kaçırın, hırsız ve gaspçı.”²²

İbn El Cevzi²³ “Zadul Mesir” isimli tefsirinde konuyla alakalı âlimlerin icmasını şöyle naklediyor:

¹⁸ İbn Hubeyre: İhtilaful Eimmetil Ulema: 2/349.

¹⁹ Muhammed bin Ahmed bin Muhammed bin Ruşd El Endelusi, Ebu Velid (520–595 h/1126–1198 m). Kurtuba ehliyandır. Felsefe, Tıp, Fıkıh ve diğer konularda çok sayıda eser telif etmiştir.

²⁰ El Maide: 5/3.

²¹ Sâbîlerin asıl kimliği ve dolayısıyla kestiklerinin yenip yenmeyeceği tartışmalıdır. Âlimlerden bir grubu onları Ehli Kitaptan saymış ve kestiklerini yemeği caiz görmüşler. Diğer bir grup ise onların yıldızların tesirine inanan kitapsız kâfirlerden olduğunu ve kestiklerinin yenmeyeceğini söylemiştir. Allah’ın izniyle ilerde beyanı gelecektir.

²² İbn Ruşd: Bidayetul Muctehid: 1/449.

وإنما أريد بها الذبائح خاصة ، لأن سائر طعامهم لا يختلف بمن تولاه من مجوسي وكتابي ، وإنما الذكاة تختلف ، فلما حصّ أهل الكتاب بذلك ، دل على أن المراد الذبائح ، فأما ذبائح المجوس ، فأجمعوا على تحريمها.

“Bununla²⁴ sadece onların kestikleri kast edilmiştir. Çünkü başka yiyecekler onu yapanın Mecusi veya Kitabî olmasıyla farklılık kazanmıyor. Sadece kesim farklıdır. Ehli Kitap bununla ayrı tutulunca, bu tahsis, kast edilenin onların kestikleri olduğuna delalet eder.

Mecusilerin kestiklerine gelince, (Âlimler) onların kestiklerinin haramlığında icma etmişlerdir.”²⁵

Hanbelî fakihlerinden **Muvaffakuddin İbn Kudâme**²⁶ bu konuda âlimler arasında ihtilaf olmadığını belirtmiştir:

وسائر الكفار غير أهل الكتاب ، كمن عبد ما استحسّن من الأصنام والأحجار والشجر والحيوان ، فلا خلاف بين أهل العلم في تحريم نسائهم وذبائحهم.

“Putlardan, taşlardan, ağaçlardan ve hayvanlardan uygun gördüğüne tapanlar gibi, Ehli Kitap dışındaki kâfirlerin kadınlarının ve kestiklerinin haram olduğu konusunda ilim ehli arasında ihtilaf yoktur.”²⁷

Müfessir **Ebu Abdillah El Kurtubi**²⁸ konuyla alakalı şunları söylemiştir:

²³ Abdur Rahman bin Ali bin Muhammed El Cevzi El Kuraşi El Bağdadi, Ebul Ferec (508–597 h/1114–1201 m). Tefsir, Hadis, Fıkıh ve Tarih konularında toplam üç yüze yakın eser tasnif etmiştir. Hanbelî mezhebine bağlıydı.

²⁴ El Maide suresi beşinci ayetindeki taam kelimesiyle.

²⁵ Ebul Ferec İbnul Cevzi: Zadul Mesir: 360.

²⁶ Abdullah bin Muhammed bin Kudâme El Cemmaili El Makdisi Ed Dımeşki El Hanbelî, Ebu Muhammed, Muvaffakuddin (541–620 h/1147–1223 m). Hanbelî fakihlerinin büyüklerindendir. İbn Teymiyye onunla ilgili “İmam Evzaiden sonra Şama Şeyh Muvaffaktan daha fakih kimse girmedi” demiştir. Alıntı yaptığımız “El Muğni” eseri fıkıh konusunda yazılmış en muhteşem ve ansiklopedi olabilecek eserlerden biri sayılmaktadır.

²⁷ İbn Kudâme: El Muğni: 13/298, diğer bir İcma nakli 13/296.

²⁸ Muhammed bin Ahmed bin Ebi Bekr bin Ferh El Ensari El Hazreci El Endelusi, Ebu Abdillah, El Kurtubi. (600–671 h/1203–1273 m). Müfessirlerin büyüklerindendir. Yazdığı tefsir Ehli Sünnet arasında en değerli tefsirlerden sayılır. Endülüste doğmuş, orada ilim tahsil etmiş daha sonra Mısra hicret etmiş ve orada vefat etmiştir.

وأما المجوس فالعلماء مجمعون - إلا من شذ منهم - على أن ذبائحهم لا تؤكل, ولا يتزوج منهم, لأنهم ليسوا أهل كتاب على المشهور عند العلماء. ولا بأس بأكل طعام من لا كتاب له كالمشركين وعبداء الأوثان ما لم يكن من ذبائحهم ولم يحتج إلى ذكاة, إلا الجبن.

“Mecusilere gelince, Âlimler - farklı düşünen bazıları hariç - onların kestiklerinin yenmeyeceği ve onlardan birisiyle evlenilmeyeceği konusunda müttefiktir. Çünkü âlimler katında meşhur olan kavle göre onlar Ehli Kitaptan değildirler.”²⁹

Kitabı olmayanların, mesela müşriklerin, puta tapanların kestiklerinden olmayan ve kesime gerek duyulmayan yiyeceklerinde³⁰ bir beis yoktur. Peynir bundan istisnadır.”³¹

Müfessirlerden **Hazin**³² ismiyle meşhur olan **Alauddin Eş Şihi** “Hazin Tefsiri” olarak tanınan eserinde bu konuda şunları demiştir:

وأجمعوا على تحريم ذبائح المجوس وسائر أهل الشرك من مشركي العرب وعبداء الأصنام ومن لا كتاب له ، وأجمعوا على أن المراد بطعام الذين أوتوا الكتاب ذبائحهم خاصة.

“Mecusilerin, Arap müşriklerinden, putlara tapanlardan ve kitabı olmayanlardan oluşan diğer şirk ehlinin, kestiklerinin haram olması konusunda (âlimler) icma etmişler. Aynı zamanda, Kitap verilenlerin yiyeceğinden³³ kastedilenin özellikle onların kestikleri olduğu konusunda da icma etmişlerdir.”³⁴

Tefsir ehlinin, Osmanlı Şeyhul İslamı İmam **Ebus Suud**³⁵ “İrşad” isimli tefsirinde Kitapsız kafirlerin bir türü olan Mecusilerin kestiğinin yenmeyeceğiyle ilgili şöyle demiştir:

²⁹ İmam Ebu Abdillâh El Kurtubî Mecusilerin kestiklerinin yenmemesine neden olarak onların Ehli Kitap olmadığını gösteriyor. Bu dikkat edilmesi gereken bir noktadır ve ileride üzerinde durulacak.

³⁰ Kesime gerek duymayan yiyecekten kasıt balık, çekirge, meyve sebze gibi ürünlerdir.

³¹ Ebu Abdillâh El Kurtubî: El Cami li Ahkamil Kuran: 7/318.

³² Ali bin Muhammed bin İbrahim Eş Şihi, Alauddin (678-741 h/1280-1341 m). Hazin olarak tanınır. Tefsir ve Hadis âlimidir. Şafi fukahasındadır. Bağdat'ta doğmuş Halep'te vefat etmiştir.

³³ Yani El Maide suresi beşinci ayetteki “Kitap verilenlerin yiyeceği...”.

³⁴ Ali bin Muhammed El Hazin: Lubabut Tevil fi Meanit Tenzil: 2/14.

³⁵ Muhammed bin Muhammed bin Mustafa El İmadi, Ebu Es Suud (898-982 h/1493-1574 m). Osmanlı yönetimi zamanı İskilip'te doğmuştur. İstanbul'da, Bursa'da ve Rumeli'de kadılık yapmıştır. Otuz yıl Osmanlı Şeyhul İslamlığını

واتفقوا على تحريم ذبيحتهم ومناكحتهم لقوله عليه الصلاة والسلام في آخر ما نقل من الحديث « غير ناكحي نسائهم ولا آكلي ذبيحتهم ».

“Nebi’den – aleyhissalatu vesselam – nakledilen hadisin son kisimindaki *“Onların kadınlarını nikâhlamadan ve kestiklerini yemeden”* ifadesinden dolayı (Âlimler) onların (Mecusilerin) kestiklerinin ve kadınlarıyla evlenmenin haram olduğunda ittifak etmişlerdir.”³⁶

Hindistan âlimlerinden **Zafer Ahmed Et Tahanevi**³⁷ “İ’laus Sunen” eserinde şunları söylemiştir:

باب حرمة ذبيحة المجوسي والوثني. أقول: أحاديث الباب نص في المجوسي, والوثني مقيس عليه, والمسألة مجمع عليها, فلا حاجة إلى تطويل الكلام فيها.

“Mecusi ve putperestin kestiği hayvanın haramlığı babı. Derim ki: Bu babda zikredilen hadisler Mecusi’nin kestiği konusunda nasstır/delildir. Putperest de buna kıyas edilir. Bu mesele, üzerinde icma edilmiş bir meseledir. Dolayısıyla bu konuda sözü fazla uzatmaya gerek yoktur.”³⁸

İlim ehlinden oniki³⁹ âlimin açık bir şekilde Ehli Kitap dışındaki kâfirlerin kestiklerinin yenmeyeceğine dair icma naklettiklerine şahit olduk. Bu konuda İcma olarak naklettiklerimiz iddiamızın ispatı için yeterlidir. Çünkü İcma oluştuktan sonra hüccet değeri kazanır.

Nakledilen bu İcmanın gerçekliğini teyid etmek ve oluşabilecek şüpheleri bertaraf etmek için, bizzat dört mezhebin fıkıh kitaplarına başvurup, fukahanın kitaplarından bu konuyu daha detaylı inceleyelim.

yapmıştır. İkinci Ebu Hanife diye anılırdı. Mezarı İstanbul’da, Ebu Eyyub El Ensarinin - radiyallahu anh – mezarı yakınlarındadır.

³⁶ Ebus Suud El İmadi: İrşadul Aklis Selim: 2/541.

³⁷ Zafer Ahmed bin Latif El Usmani Et Tahanevi (1310–1394 h). Hindistan’ın Deobend kentindendir. Hanefi âlimlerindendir. Usul, Hadis, Tefsir ve diğer alanlarda telifleri vardır.

³⁸ Zafer Ahmed Et Tahanevi: İ’laus Sunen: 17/94.

³⁹ Bu konuda İcma nakledilen diğer kaynaklar için bak: Muhammed bin El Hasan El Cevheri: Nevadirul Fukaha: 76, Ahmed İbn Teymiyye: Mecmu Fetava: 8/100, Fetava El Lecne Ed Daime: 22/427, Ahmed Muhammed Ed Dah Eş Şenkiti: El Fethur Rabbani: 203.

Hanefi âlimlerinin bu konudaki görüşleri

Hanefi mezhebinin büyüklerinden **Ahmed El Kuduri**⁴⁰ “El Muhtasar” isimli eserinde konumuzla ilgili şöyle demiştir:

وذبيحة المسلم والكتابي حلال، ولا تؤكل ذبيحة المجوسي، والمرتد، والوثني، والمحرم، وإن ترك الذابح التسمية عمدا فالذبيحة ميتة لا تؤكل، وإن تركها ناسيا أكلت.

“Müslümanın ve Kitabînin kestiği helaldir. Mecusinin, mürtedin, putperestin ve İhramlının kestiği yenmez. Eğer kesen kişi kasıtlı olarak “tesmiye”yi⁴¹ terk ederse kestiği yenmez. Eğer unutarak terk ederse yenir.”⁴²

İmam **Ebu Bekr Ez Zebidi**⁴³, İmam Kuduri’nin “El Muhtasar” kitabı üzerine yazdığı “El Cevheratun Neyyira” isimli şerhinde Musannifin sözlerini şu şekilde açıklamıştır:

قوله : (ولا تؤكل ذبيحة المجوسي ، والمرتد ، والوثني) لأن المرتد لا ملة له ، والوثني مثله ، وأما المجوسي فلقوله عليه السلام في المجوس { سُنُّوا بِهِمْ سُنَّةَ أَهْلِ الْكِتَابِ غَيْرَ نَاصِيَةٍ وَلَا آكِلِي ذَبَائِحِهِمْ } وأما ذبيحة الصابئين - وهم فرقة من النصارى - فعند أبي حنيفة تؤكل إذا كانوا يؤمنون بنبي ويقرون بكتاب، وإن كانوا يعبدون الكواكب، ولا يقرون بنبوة عيسى عليه السلام لم تؤكل.

“(İmam Kuduri’nin) “Mecusinin, mürtedin ve putperestin kestiği yenmez” sözünün şerhi: Çünkü mürtedin dini yoktur. Putperest de onun gibidir. Mecusiye gelince, bunun nedeni Nebi’nin – aleyhissalatu vesselam – Mecusiler hakkındaki şu kelimidir:

*“Kadınlarını nikâhlamadan ve kestiklerini yemeden onlara Ehli Kitaba davrandığınız gibi davranın”*⁴⁴.

⁴⁰ Ahmed Ebul Huseyn El Kuduri El Bağdadi (362-428 h/972-1037). Hanefi mezhebinin büyük müçtehidlerdendir. İmam Curcani’nin talebelerindendir. Alıntı yaptığımız “El Muhtasar” isimli kitabı mezhebin kaynak eserlerinden sayılmaktadır.

⁴¹ Tesmiyeden kasıt hayvan keserken üzerinde Yüce Allah’ın isminin zikredilmesidir.

⁴² Ahmed El Kuduri: El Muhtasar: 206.

⁴³ Ebu Bekr bin Ali bin Muhammed El Haddad Ez Zebidi El Yemeni (v. 800 h/1394 m). Yemende Hanefi mezhebinin büyük âlimlerindendi. Tefsir, Fıkıh ve Tarih konularında eserleri vardır. Tefsiri Haddad tefsiri olarak tanınıyor.

Sâbîlerin kestiklerine gelince - onlar Nasranîlerin bir fırkasıdır - Ebu Hanife'ye göre onlar Nebi'ye iman edip, Kitabı tasdik ederlerse kestikleri yenir. Fakat yıldızlara tapar ve İsa'nın - aleyhisselam - nübüvvetini tasdik etmezlerse kestikleri yenmez.”⁴⁵

İmam Ebu Hanife'nin yakın ashabından, İmam **Muhammed Eş Şeybani**⁴⁶ İslami devletler hukukunun ilk kaynaklarından olan “Es Siyerul Kebir” adlı eserinden bu konuda şunları diyor:

ولا بأس بطعام النصارى واليهود من الذبائح وغيرها لقوله تعالى { وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلَلٌ لَّكُمْ } ، ولا بأس بطعام الجحوس كله إلا الذبيحة، لقوله صلى الله عليه وسلم { سُنُّوا بِهَمَّ سُنَّةِ أَهْلِ الْكِتَابِ غَيْرَ نَاكِحِي نِسَائِهِمْ وَلَا آكِلِي ذَبَائِحِهِمْ } .

وروي عن علي بن أبي طالب رضي الله عنه قال: لا بأس بطعام الجحوس إلا بالذبيحة.

ثم ذكر عن علي بن أبي طالب رضي الله عنه أنه سئل عن ذبائح النصارى من أهل الحرب فلم ير بها بأساً. وكره تزويج نساءهم. وإنما كره ذلك مخافة أن يبقى له نسل في دار الحرب، فأما أن يكون حراماً عنده فلا.

واستدل على هذا بحديث علي رضي الله عنه : { أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَتَبَ إِلَى جُحُوسٍ هَجَرَ يَدْعُوهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ . فَمَنْ أَسْلَمَ قُبِلَ مِنْهُ وَمَنْ لَمْ يُسْلِمْ ضَرِبَتْ عَلَيْهِ الْجَزْيَةُ ، وَأَنْ لَا يُؤْكَلَ لَهُمْ ذَبِيحَةٌ وَلَا يُنْكَحَ لَهُمْ امْرَأَةٌ } .

“Nasranî veya Yahudilerin kestiklerinde ve diğer yiyeceklerinde bir beis yoktur. Çünkü Allahu Teala buyuruyor ki: **“Kitap verilenlerin yiyeceği size helal kılındı”**⁴⁷.

Mecusilerin kestikleri müstesna, diğer tüm yiyeceklerinde bir beis söz konusu değildir.⁴⁸

⁴⁴ Âlimler hadisteki “Ehli Kitaba davrandığınız gibi davranın” sözünü onlara cizye konusunda Ehli Kitap gibi davranın ve onlardan da cizye alın şeklinde açıklamışlar.

⁴⁵ Ebu Bekr Ez Zebidi: El Cevheratun Neyyira: 2/436.

⁴⁶ Muhammed bin El Hasan bin Ferkad, Ebu Abdullah, Eş Şeybani (131–189 h/748–804 m). İmam Ebu Hanife'nin meşhur talebelerindendir. “İmameyn” derken kast edilen iki imamdan biridir. İmam Şafi onunla ilgili şöyle demiştir: “Eğer Muhammed bin El Hasan bizimle kendi akli nispetinde konuşsaydı onu anlayamazdık. Lakin o bizim akıllarımız nispetinde konuşurdu ve biz onu anlardık. Allah'ın Kitabını ondan daha iyi bilen kimse görmedim, sanki Kuran ona inmişti.”.

⁴⁷ El Maide: 5/5.

⁴⁸ Mecusilerden gelen peynir konusunda ilim ehli arasında tartışma mevcuttur. Diğer yiyeceklerin ise hangi kaplarda pişirildiğine dikkat edilmesi gerekir. Âlimlerden bazıları onların necaset sayılan yiyeceklerinin tartıldığı tartılarda

Çünkü Nebi – sallallahu aleyhi ve sellem – şöyle buyurmuştur:

“Kadınlarını nikâhlamadan ve kestiklerini yemeden onlara Ehli Kitaba davrandığınız gibi davranın”.

Ali bin Ebi Talib’den – radiyallahu anh – Mecusilerin kestikleri dışında diğer yiyeceklerinde bir beis olmadığını söylediği rivayet edilmiştir.⁴⁹

Ali bin Ebi Talib’den – radiyallahu anh – Harp ehli Nasranîlerin kestikleri sorulduğu, bunda bir beis görmediği, fakat kadınlarıyla evlenmeyi kerih gördüğü zikredilmiştir. Bunu sadece onun zürriyetinin darul harpte kalması korkusuyla kerih görmüştür. Bunu haram görmesine gelince böyle bir şey yoktur.

Bu konuda Ali’nin – radiyallahu anh – şu hadisiyle istidlal edilmiştir:

*“Resulullah – sallallahu aleyhi ve sellem – Hecer Mecusilerine mektup yazıp⁵⁰ onları İslam’a davet etti. Kim İslam’a girdiyse bu ondan kabul edildi. Kim Müslüman olmadıysa kestiklerinin yenmeyeceği ve kadınlarının nikâhlanmayacağı üzere cizyeyle yükümlü tutuldular”.*⁵¹

Hanefi fukahasından **Ebul Hasen Es Suğdi**⁵² “Fetavas Suğdi” olarak bilinen kitabında konuyla alakalı şunları söylemiştir:

وأما من يجوز ذبحه فإن ذبح كل مسلم وكل كتابي حلال، رجلا كان أو أنثى، حرا كان أو عبدا، جنبا كان أو طاهرا، عالما كان أو جاهلا، برا كان أو فاجرا، إلا ذبيحة ثلاثة، المشرك، والمرند، إلى أي دين كان، والذي ترك التسمية عمدا، فأما الصابئ إذا ذبح فإنه لا يحل في قول أبي عبد الله وأبي حنيفة.

“Kesimi caiz olanlara gelince, her Müslüman ve Kitabînin⁵³ kesimi helaldir. İster erkek, ister kadın olsun, ister hür, ister köle olsun, ister

başka bir şey tartıp almayı bile caiz saymamışlardır. Zira necasetin tartıya bulaşma ihtimali vardır.

⁴⁹ Bu rivayeti Darakutni ve Beyhaki nakletmişlerdir. Allah’ın izniyle ilerde ayrıca zikredilecektir.

⁵⁰ Mektubu bizzat kendisi yazmayıp yazdırmış olması da muhtemeldir. Çünkü ilim ehli Resulullahın – sallallahu aleyhi ve sellem – sonradan yazma öğrendiği konusunda ihtilaf etmişler. Bazıları onun sonradan yazı yazmayı öğrendiğini ve yazdığını, bazıları öğrenip ama hiç yazmadığını söylemişler. Diğer bir grub da öğrenmediğini ve yazmadığını savunmuş, bunu Ummilik vasfıyla çelişir bulmuşlar. Hatta Endulus âlimlerden bazıları işi daha da ileri götürerek yaza bildiğini söylemenin küfr olduğunu belirtmişler.

⁵¹ Ebu Bekr Es Serahsi: Şerhus Siyeril Kebir: 1/103–105.

⁵² Ali bin Huseyn bin Muhammed Es Suğdi, Ebul Hasen (v. 461 h/1068 m). Buharadaki Hanefi fakihlerinden ve mezhebin büyüklerindendir. Ebu Bekr Es Serahsi gibi büyük fakihler yetiştirmiştir. “Es Siyerul Kebir” eserini rivayet edip şerh edenlerden biridir.

cünüp, ister temiz olsun, ister bilen olsun, ister bilmeyen, ister salih olsun ister facir.

Fakat şu üç sınıfın kestiği helal değildir: Müşrikin, hangi dine geçerse geçsin mürtedin ve kasıtlı olarak tesmiyeyi terk edenin. Sâbî birisi kestiği zaman, Ebu Abdillah (İmam Muhammed) ve Ebu Hanife'nin görüşüne göre helal değildir.”⁵⁴

İmam **Burhanuddin El Merginani**⁵⁵ “El Muhit El Burhani” isimli kitabında konumuzla alakalı şunları söylemiştir:

فنقول: أهل الذبح من له ملة التوحيد دعوى واعتقاداً كالمسلم، أو دعوى لا اعتقاداً كالكتابي، ويستوي أن يكون الكتابي حريباً، أو ذمياً لعموم قوله تعالى: {وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ}. ولا بأس بطعام المجوس كله إلا الذبيحة، فإن ذبيحتهم حرام، قال عليه السلام: «سُنُّوا بِهِمْ سُنَّةَ أَهْلِ الْكِتَابِ غَيْرَ نَاكِحِي نِسَائِهِمْ وَلَا آكِلِي ذَبَائِحِهِمْ».

“Diyoruz ki: Kesim Ehli, tevhid dinine iddia ve itikaden mensup olandır. Mesela Müslüman gibi. Yahut ta, itikaden değil, iddia olarak tevhid dinine mensup olandır. Mesela Kitabî gibi. Kitabînin harbi veya zimmi olması durumu aynıdır.

Çünkü Allahu Teala'nın keliması umum ifade ediyor:

“Kitap verilenlerin yiyeceği size helaldır”⁵⁶.

Kestikleri müstesna, Mecusilerin tüm yiyeceklerinde bir beis yoktur. Onların kestikleri haramdır. Nebi – aleyhisselam – şöyle buyurmuştur:

*“Kadınlarını nikâhlamadan ve kestiklerini yemeden onlara Ehli Kitaba davrandığınız gibi davranın”.*⁵⁷

Ebu Bekr Es Serahsi⁵⁸ konuyla alakalı şunları söylemiştir:

⁵³ Yani Ehli Kitap – Hristiyan ve Yahudiler.

⁵⁴ En Nutefu fil Fetava: 1/228.

⁵⁵ Mahmud bin Ahmed bin Abdil Aziz bin Ömer bin Mazeh El Buhari El Merginani, Burhanuddin (551–616 h/1156–1219 m). Hanefilerin büyük âlimlerindendir. Merginan'da doğmuş ve zamanının ilim merkezlerinden olan Buhara'da vefat etmiştir.

⁵⁶ El Maide: 5/5.

⁵⁷ Burhanuddin El Merginani: El Muhit El Burhani: 5/652. Mecusilerle ilgili bölüm aynı cildin 220 – ci sayfasından aktarılmıştır.

⁵⁸ Muhammed bin Ahmed bin Sehl, Ebu Bekr Es Serahsi (v. 483 h/1090 m). Hanefilerin büyük fakihlerindendir. Horasanlıdır. Engin ilminden dolayı “Şemsul Eimme” yani “İmamların Güneşi” lakabını almıştır.

ولا بأس بطعام المجوس ، وأهل الشرك ما خلا الذبائح ، فإن النبي صلى الله عليه وسلم كان لا يأكل ذبائح المشركين ، وكان يأكل ما سوى ذلك من طعامهم ، فإنه كان يجيب دعوة بعضهم تأليفا لهم على الإسلام ، فأما ذبائح أهل الكتاب ، فلا بأس بها لقوله تعالى { وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ }.

”Mecusilerin ve şirk ehlinin kestikleri dışındaki yiyeceklerinde bir beis yoktur. Çünkü Nebi – sallallahu aleyhi ve sellem – müşriklerin kestiklerinden yemezdi. Fakat bunun dışındaki yiyeceklerinden yedi. Çünkü onları İslama ısıdırmak için bazılarının davetlerine icabet ederdi.

Ehli Kitabın kestiklerine gelince bunda bir beis yoktur. Çünkü Yüce Allah buyuruyor ki: **”Kitap verilenlerin yiyeceği size helaldir”**.⁵⁹

Alauddin Es Semerkandi⁶⁰ ”Tuhfetul Fukaha” isimli kitabında şunları söylemiştir:

فيصح الذكاة من المسلم والكتابي إذا عقلا الذبح، ولا يترك التسمية عمدا، سواء كان ذكرا أو أنثى، صغيرا أو بالغا. ولا يجوز ذبح المجوسي، ولا المرتد. ولا ذبح الصبي، والسكران، والمجنون إذا لم يعقلوا ولم يضبطوا الذبح.

”Kesimin nasıl yapıldığını bildikleri ve tesmiyeyi kasıtlı olarak terk etmedikleri zaman, Müslüman ve Kitabînin kesim yapması sahihtir. Erkek veya kadın olması, küçük veya baliğ olması aynıdır.

Mecusinin, mürtedin kesimi caiz değildir. Kesimi nasıl yapacaklarını bilmedikleri ve hayvanın boğazını kesmeye güç yetiremedikleri zaman, küçük çocuğun, sarhoşun, delinin kesimi caiz değildir.”⁶¹

”El Behrur Raik” kitabının yazarı **İbn Nuceym El Mısri**⁶² musannifin sözlerini şerh ederken şunları söylemiştir:

قال رحمه الله (وحل ذبيحة مسلم وكتابي) لقوله تعالى { وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ } ، والمراد به ذبائحهم لأن مطلق الطعام غير المذكى يحل من أي كافر، ولا يشترط أن يكون من أهل الكتاب، ولا فرق في الكتابي بين أن يكون ذميا أو حريبا، ويشترط أن لا يذكر فيه غير الله تعالى، حتى

⁵⁹ Ebu Bekr Es Serahsi: El Mabsut: 24/27.

⁶⁰ Muhammed bin Ahmed bin Ebi Ahmed, Ebu Bekr Alauddin Es Semerkandi (v. 450 h/1145 m). Hanefilerin büyük fakihlerindendir. Halep’te ikamet etmiştir.

⁶¹ Alauddin Es Semerkandi: Tuhfetul Fukaha: 3/71.

⁶² Zeynuddin bin İbrahim bin Muhammed. (v. 980 h/1563 m). İbn Nuceym ismiyle meşhur olan bu zat Mısır’daki Hanefi mezhebinin büyüklerinden olmuştur. Fıkıh ve Usulü Fıkıh alanında eserleri vardır.

لو ذكر الكتابي المسيح أو عزيزا لا يحل لقوله تعالى { وَمَا أَهْلَ بِهِ لَعَنَ اللَّهُ } , وهو كالمسلم في ذلك, فإنه لو أهل به لغير الله لا يحل...

قال رحمه الله (لا مجوسي, ووثنى, ومرتد, ومحرم, وتارك التسمية عمدا) يعني لا تحل ذبيحة هؤلاء, أما المجوسي فلقوله عليه الصلاة والسلام:

« سُنُّوا بِهَمَّ سُنَّةِ أَهْلِ الْكِتَابِ غَيْرَ نَاكِحِي نِسَائِهِمْ وَلَا آكِلِي ذَبَائِحِهِمْ », ولأنه ليس له دين سماوي فانعدم التوحيد اعتقادا ودعوى, والوثنى كالمجوسي فيما ذكرنا, لأنه مشرك مثله.

“Rahimahullah dedi ki: “Müslüman ve Kitabînin kestiği helaldır”. Çünkü Allahu Teala buyuruyor ki:

“Kitap verilenlerin yiyeceği size helal kılındı”⁶³.

Bundan murad onların kestikleridir. Çünkü etsiz yiyecekler, hangi kâfirden gelirse gelsin helaldır. Ehli Kitaptan gelmiş olması şart olarak ileri sürülmemiştir.

Kitabînin zimmî veya harbi olması arasında fark yoktur. Fakat Allahu Teala’dan başkasının isminin zikredilmemesi şart koşulmuştur. Kitabî, Mesih’in veya Üzeyir’in (aleyhimessalam) ismini zikrederse kestiği helal olmaz. Çünkü Allahu Teala buyuruyor ki:

“Allahtan başkası için kesilenler”⁶⁴.

Bu konuda o Müslüman gibidir ve Allah’tan başkası için keserse helal olmaz...

Rahimahullah dedi ki: “Ne Mecusinin, ne putperestin, ne mürtedin, ne ihramlının, ne de tesmiyeyi kasıtlı olarak terk edenin” yani bunların kestikleri helal değildir.

Mecusiye gelince, onun kestiğinin yenmemesinin nedeni Nebi’nin – aleyhissalatı vesselam – şu kavlidir:

“Kadınlarını nikâhlamadan ve kestiklerini yemeden onlara Ehli Kitaba davrandığınız gibi davranın”.

Çünkü onun semavi dini yoktur. Tevhid, itikaden ve iddia olarak mevcut değildir.

Putperest de zikrettiklerimiz konusunda Mecusi gibidir. Çünkü o da onun gibi müşriktir.”⁶⁵

İmam Ebu Hanife’nin yakın ashabından, İmam **Ebu Yusuf El Ensari**⁶⁶ bu konuda şöyle demiştir:

⁶³ El Maide: 5/5.

⁶⁴ El Bakara: 2/173.

⁶⁵ İbn Nuceym El Mısri: El Behrur Raik: 8/306–307.

⁶⁶ Yakub bin İbrahim bin Habib El Ensari El Kufi El Bağdadi, Ebu Yusuf (113–182 h/731–798 m). İmam Ebu Hanife’nin talebelerinin en meşhurlarındandır. Mezhepte “İmameyn” olarak anılan iki imamdan biridir. Allame, Hafız ve Fakihti.

وليس أهل الشرك من عبدة الأوثان وعبدة النيران والجوس في الذبائح والمناكحة على مثل ما عليه أهل الكتاب ، لما جاء عن النبي صلى الله عليه وسلم في ذلك وهو الذي عليه الجماعة والعمل ، لا اختلاف فيه .

حدثنا قَيْسُ بن الرَّبِيعِ الأَسَدِي عن قَيْسِ بن مسلم الجَدَلِي عن الحسن بن محمد قال: صالح رسول الله صلى الله عليه وسلم مجوس أهل هَجَرَ على أن يأخذ منهم الجزية غير مستحل مناكحة نسائهم ولا أكل ذبائحهم .

“Nebi'den - sallallahu aleyhi ve sellem - gelen hadis nedeniyle, putlara tapanlar, ateşe tapanlar ve Mecusilerden olan şirk ehli, kestikleri ve kadınlarıyla evlenilmesi konusunda Ehli Kitap gibi değillerdir.

Bu (âlimler) cemaatinin üzerinde olduğu görüştür. Tatbikatta böyledir. Bu konuda ihtilaf yoktur.

Bize Kays bin Rabi El Esedi, Kays bin Muslim El Cadeli'den, El Hasan bin Muhammed'in şöyle dediğini nakletti:

Rasulullah - sallallahu aleyhi ve sellem - Hecer Mecusileriyle kadınlarının nikâhlanmasını ve kestiklerinin yenmesini helal kılmadan, sadece onlardan cizye alması üzere sulh yaptı.”⁶⁷

Abbasiler döneminde Hilafetin baş kadısı görevini üstlenmişti. Fıkıh Usulu konusunda ilk yazılan kitabın ona ait olduğu söylenmiştir.

⁶⁷ Ebu Yusuf El Ensari: Kitabul Harac: 129.

Maliki âlimlerinin bu konudaki görüşleri

Allame **İbn Abdil Berr**⁶⁸ “El Kâfi” isimli eserinde konuyla ilgili şunu belirtmiştir:

لا تجوز ذبيحة غير المسلمين وأهل الكتاب . ولا تؤكل ذبيحة المرتد وإن تهوّد أو تنصّر . والمجوس , وأهل الأوثان , وسائر الكفار غير اليهود والنصارى سواء في تحريم ذبائحهم .

“Müslümanlardan ve Ehli Kitaptan başkasının kestiği caiz değildir. Yahudiliğe veya Nasranîliğe geçse bile Mürtedin kestiği yenmez. Yahudi ve Nasranîler dışındaki diğer kâfirler, Mecusiler, putperestler, kestiklerinin haramlığı noktasında aynıdırlar.”⁶⁹

Diğer bir Maliki Fakihi, **Şihabuddin El Karafi**⁷⁰ “Ez Zahîra” isimli eserinde şunları söylemiştir:

ولا تجوز ذبيحة من ليس بكتابي , ولا الصابئة المعتقدة تأثير النجوم , لأنهم كالمجوس , وهذا كله إذا باشرنا الزكاة , أما إذا غاب الكتابي على ذبيحته , فإن علمنا استحلالهم للميتة كبعض النصارى , أو شككنا لم نأكل , وإن علمنا تذكيتهم أكلنا .

“Kitabî olmayan kimsenin, yıldızların tesirine inanan Sâbîlerin kestiklerini yemek caiz değildir. Çünkü onlar Mecusiler gibidir. (Ehli Kitapla ilgili) tüm bu ahkâmlar kesimi gördüğümüz zamandır. Fakat Kitabî, hayvanını görmediğimiz bir yerde keserse ve biz onların bazı Nasranîler gibi meyteyi helal saydıklarını biliyorsak veya şüphe

⁶⁸ Yusuf bin Abdillah bin Muhammed bin Abdil Berr En Nemri El Kurtubi El Maliki, Ebu Ömer (368–464 h/978–1071 m). Kendisine Mağribin Hafızı denirdi. Büyük hadis hafızlarından olan bu zat aynı zamanda tarihçi, edip ve araştırmacı âlimdir. İslam âleminde büyük önem taşıyan eserler telif etmiştir.

⁶⁹ İbn Abdil Berr: El Kâfi: 181.

⁷⁰ Ahmed bin İdris bin Abdir Rahman, Ebul Abbas, Şihabuddin Es Sanhaci El Karafi (v. 684 h/1285 m). Mısırlıdır. Fıkıh, Usulü Fıkıh, Nahiv ve diğer alanlarda büyük eserler tasnif etmiştir.

ediyorsak yemeyiz.⁷¹ Onların kesiminin (keyfiyetini) biliyorsak yeriz.”⁷²

İbn Cuzey El Kelbi⁷³ mezhebin görüşüyle ilgili naklen şunları söylemiştir:

قال ابن رشد: ستة في المذهب لا تجوز ذبائهم, وهم الصغير الذي لا يعقل, والمجنون حال جنونه, والسكران الذي لا يعقل, والمجوسي والمرتد والزنديق.

“İbn Ruşd dedi ki: Mezhepte şu altı grubun kestiği caiz değildir: Akletmeyen küçük çocuk, delilik halinde olan mecnun, akledemeyen sarhoş, Mecusi, mürted ve zındık.”⁷⁴

İmam **İbn Ebi Zeyd El Kayravani**⁷⁵ “Er Risale” isimli eserinde konuyla alakalı şunları söylemiştir:

ولا يؤكل ما ذكاه المجوسي, وما كان مما ليس فيه ذكاة من طعامهم فليس بحرام.

“Mecusinin kestiği yenmez. Fakat onların yiyeceklerinden, kesime ihtiyacı olmayanlar haram değildir.”⁷⁶

Maliki mezhebine mensup müfessir **Ebu Abdillah El Kurtubi**⁷⁷ konuyla alakalı olarak şunları söylemiştir:

⁷¹Günümüzde birçok Avrupa ve batı ülkelerinde hayvanlar elektrikle öldürülüyor. Onların Ehli Kitap olduğunu farz etsek bile, bu onlardan gelen etlerin meyte sayılması için yeterli bir gerekçedir.

⁷² Şihabuddin El Karafi: Ez Zahîra: 4/124.

⁷³ Muhammed bin Ahmed bin Muhammed bin Abdillah, İbn Cuzey El Kelbi, Ebul Kasım (693–741 h/1294–1340 m). Usul ve Lügat âlimidir. Gırnata âlimlerindendir.

⁷⁴ İbn Cuzey El Kelbi: El Kavaninul Fıkhiyye: 148.

⁷⁵ Abdullah bin (Ebi Zeyd) Abdir Rahman En Nefzi El Kayravani, Ebu Muhammed (310 – 386 h/922–996 m). Mağrip âlimlerinin büyüklerindendir. İlminden dolayı “Küçük Malik” ismini almıştır. Tarih, Tefsir, Akide ve Fıkıh alanlarında eserleri vardır.

⁷⁶ İbn Ebi Zeyd El Kayravani: Er Risaletul Fıkhiyye: 1/187. Müellif aynı görüşü diğer bir kitabı olan “En Nevadir vez Ziyadat” isimli eserinde de (4/369) zikretmiştir.

⁷⁷ Muhammed bin Ahmed bin Ebi Bekr bin Ferh El Ensari El Hazreci El Endelusi, Ebu Abdillah, El Kurtubi. (600–671 h/1203–1273 m). Müfessirlerin büyüklerindendir. Yazdığı tefsir Ehli Sünnet arasında en değerli tefsirlerden sayılır. Endülüste doğmuş, orada ilim tahsil etmiş daha sonra Mısra hicret etmiş ve orada vefat etmiştir.

وأما المجوس فالعلماء مجمعون - إلا من شذ منهم - على أن ذبائحهم لا تؤكل, ولا يتزوج منهم, لأنهم ليسوا أهل كتاب على المشهور عند العلماء. ولا بأس بأكل طعام من لا كتاب له كالمشركين وعبداء الأوثان ما لم يكن من ذبائحهم ولم يحتاج إلى ذكاة, إلا الجبن.

“Mecusilere gelince, Âlimler - farklı düşünen bazıları hariç - onların kestiklerinin yenmeyeceği ve onlardan birisiyle evlenilmeyeceği konusunda müttefiktir. Çünkü âlimler katında meşhur olan kavle göre onlar Ehli Kitaptan değildirler.

Kitabı olmayanların, mesela müşriklerin, puta tapanların kestiklerinden olmayan ve kesime gerek duyulmayan yiyeceklerinde bir beis yoktur. Peynir bundan istisnadır.”⁷⁸

Kadı Abdul Vehhab El Bağdadi⁷⁹ “Et Telkin” isimli kitabında şunları söylemiştir:

فأما صفة الذابح فأن يكون مسلماً, أو كتابياً عاقلاً عارفاً بالذبح قاصداً به التذكية. ولا يجوز ذبح الكافر غير الكتابي, ولا المجنون, ولا السكران.

“Kesen kişinin vasıflarına gelince, akıllı, kesimi bilen ve bu kesimle tezkiyeyi kast eden Müslüman veya Kitabî olmasıdır. Kitabî kâfirden gayrisinin, delinin ve sarhoşun kesimi caiz değildir.”⁸⁰

İbn Ruşd El Hafid⁸¹ “Bidayetul Muctehid” kitabında konuyu şu şekilde toparlamıştır:

والمذكور في الشرع ثلاثة أصناف: صنف اتفق على جواز تذكيته, وصنف اتفق على منع ذكاته, وصنف اختلف فيه. فأما الصنف الذي اتفق على ذكاته فمن جمع خمسة شروط: الإسلام, والذكورية, والبلوغ, والعقل, وترك تضييع الصلاة. وأما الذي اتفق على منع تذكيته فالمشركون عبدة الأصنام لقوله تعالى: {وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ} ولقوله: {وَمَا أَهْلَ لَعِبْرِ اللَّهِ بِهِ} وأما الذين اختلف فيهم فأصناف كثيرة, لكن المشهور منها عشرة: أهل الكتاب, والمجوس, والصابئون, والمرأة, والصبي, والمجنون, والسكران, والذي يضيّع الصلاة, والسارق والغاصب.

⁷⁸ Ebu Abdillan El Kurtubi: El Camiu li Ahkamil Kuran: 7/318.

⁷⁹ Abdul Vehhab bin Ali bin Nasr Es Selebi El Bağdadi, Ebu Muhammed (362-422 h/973-1031 m). El Kadı Abdul Vehhab olarak tanınıyor. Fıkıh, Usul ve Hilafiyatla ilgili eserleri vardır.

⁸⁰ Abdul Vehhab El Bağdadi: Et Telkin: 1/262.

⁸¹ Muhammed bin Ahmed bin Muhammed bin Ruşd El Endelusi, Ebu Velid (520-595 h/1126-1198 m). Kurtuba ehliendir. Felsefe, Tıp, Fıkıh ve diğer konularda çok sayıda eser telif etmiştir.

“Şeriatta zikredilenler üç sınıftır:

1. Kesiminin caiz olduğunda ittifak edilen sınıf.
2. Kesiminin caiz olmadığına ittifak edilen sınıf.
3. Hakkında ihtilaf edilen sınıf.

Kesiminin caiz olduğunda ittifak edilen sınıfa gelince, bu kendisinde beş şartı birleştiren kimsedir: İslam, erkeklik, buluğ, akıl ve namazı kaçırmamak.

Kesiminin caiz olmadığına ittifak edilen sınıfa gelince, bunlar müşrikler - putlara tapanlardır. Zira Allahu Teala buyuruyor ki: **“Dikili taşlar üzerinde kesilenler”, “Allahtan başkası için kesilenler”**⁸².

Kendisi hakkında ihtilaf edilen sınıfa gelince, bunlar çoktur. Lakin bunlardan meşhurları ondur: Ehli Kitap, Mecusi, Sâbî, kadın, çocuk, deli, sarhoş, namazı kaçırın, hırsız ve gaspçı.”⁸³

⁸² El Maide: 5/3.

⁸³ İbn Ruşd: Bidayetul Muctehid: 1/449

Şafi âlimlerinin bu konudaki görüşleri

İmam **Muhammed bin İdris Eş Şafi**⁸⁴ “El Umm” isimli kitabında mürtedin kestiğinin yenmeyeceğini söylerken nedenini onun Ehli Kitaptan olmaması olarak gösteriyor:

قال الشافعي رحمه الله تعالى: لا تؤكل ذبيحة المرتد إلى أي دين ما ارتد, لأنه إنما رخص في ذبائح أهل الكتاب الذين يقرون على أديانهم, ولا تؤكل ذبيحة المجوسي, وإن سمى الله عليها.

“İmam Şafi – rahimahullahu teala – dedi ki: hangi dine geçerse geçsin mürtedin kestiği yenmez. Çünkü, sadece dinleri üzere kalmalarına müsaade edilen Ehli Kitabın kestiğine izin verilmiştir. Üzerinde Allah’ın ismini zikretse bile, Mecusinin kestiği yenmez.”⁸⁵

Allame **Ebu İshak Eş Şirazi**⁸⁶ “El Muhezzeb” isimli eserinde konuyla alakalı şunları söylemiştir:

والأفضل أن يكون المذكي مسلما, فإن ذبح مشرك نظرت: فإن كان مرتدا أو وثنيا أو مجوسيا لم يحل لقوله تعالى: { وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ } وهؤلاء ليسوا من أهل الكتاب, وإن كان يهوديا أو نصرانيا من العجم حل للآية, وإن كان من نصارى العرب, وهم بَهْرَاء, وَتَنْوُخ, وَتَغْلِب لم يحل.

“En efdal olan hayvanı kesenin Müslüman olmasıdır. Eğer müşrik keserse bakarsın: Eğer kesen kişi mürted, putperest veya Mecusiye helal değildir. Çünkü, Allahu Teala buyuruyor ki: **“Kitap verilenlerin**

⁸⁴ Muhammed bin İdris bin Abbas bin Osman İbn Şafi El Haşimi El Kuraşi El Muttalibi, Ebu Abdillah (150–204 h/767–820 m). Dört büyük fıkıh mezhebinden birinin İmamı olan bu zat Filistin’in Gazze kentinde doğmuştur. Aslen Kureyşlidir.

⁸⁵ Muhammed bin İdris Eş Şafi: El Umm: 7/410. Son cümle: 5/671.

⁸⁶ İbrahim bin Ali bin Yusuf El Firuzabadi Eş Şirazi, Ebu İshak (393–476 h/1003–1083 m). Şafi mezhebinde büyük bir yeri olan allamedir. Meşhur “En Nizamiyye” medresesi onun için yapılmış ve Şirazi orada müderrislik yapmıştır.

yiyeceği size, sizin yiyeceğiniz onlara helaldır”⁸⁷. Saydıklarımız ise Ehli Kitaptan değillerdir⁸⁸.

Eğer kesen kişi acemlerden olan Yahudi veya Nasraniye, ayet nedeniyle kestiği helaldır. Yok eğer kesen kişi Arap Hristiyanlarındansa - onlar Behra, Tenuh ve Tağlib kabileleridir - kestiği helal değildir.”⁸⁹

İmam **Muhyiddin En Nevevî**⁹⁰ “El Mecmu” isimli eserinde, Şeyh **Ebu İshak Eş Şirazi**’nin sözlerini şerh ederek der ki:

قال أصحابنا: والمناكحة والذكاة متلازمان, لا يفترقان, فمن حلت مناكحته حلت ذبيحته, ومن لا فلا, إلا في مسألة وهي الأمة الكتابية, فإنه تحل ذبيحته ولا تحل مناكحته.
قال أصحابنا: وكما تحرم ذبيحة المرتد, والوثني, والمجوسي, وغيرهم ممن لا كتاب له, يحرم صيده بكلب, أو سهم, ويحرم ما شارك فيه مسلما.

“Ashabımız (Şafiler) dedi: Evlilik ve kesim birbirine bağlıdır, ayrılmazlar. Kimin nikâhlanması helalse, onun kestiği de helaldır. Nikâhlanması helal olmayanın kestiği de helal değildir.”⁹¹

Fakat bir mesele vardır ki orada ayrılırlar. Bu mesele, Kitabî cariyeye meselesidir. Çünkü onun kestiği helal, nikâhlanması ise helal değildir.

Ashabımız dedi: Mürtedin, putperestin, Mecusinin ve kitabı olmayanlardan diğerlerinin kestiği haram olduğu gibi, köpekle veya okla avladığı da haramdır. Müslümana (kesimde veya avda) ortak olduğu şey de haramdır.”⁹²

Mezhebin büyüklerinden **Kadı Ebu Şuca**⁹³ “Ğayetul İhtisar” kitabında şunları söylemiştir:

⁸⁷ El Maide: 5/5.

⁸⁸ Dikkat edilirse Ebu İshak Eş Şirazi, Mecusilerin kestiklerinin yenmemesine neden olarak besmele çekmediklerini değil, Ehli Kitaptan olmadıklarını göstermiştir.

⁸⁹ Ebu İshak Eş Şirazi: El Muhezzeb: 1/457.

⁹⁰ Yahya bin Şerif bin Murri bin Hasen El Hizami En Nevevi, Eş Şafi, Ebu Zekeriyya, Muhyiddin (631-676 h/1233-1277 m). Allame, Fakih ve Muhaddis. Az ömrüne rağmen çok sayıda faydalı eserler tasnif etmiştir. Şafi mezhebinin iki büyük İmamından biridir.

⁹¹ Kast edilen sadece kadınların kendisi değildir. Yani hangi dinden olan kadınlarla evlenmek caizse o din ehlinin kestiği de caizdir ki, bunlar Müslümanlar ve Ehli Kitaptır.

⁹² Muhyiddin En Nevevi: El Mecmu: 9/85.

⁹³ Ahmed bin El Huseyn bin Ahmed, Ebu Şuca, Şihabuddin Ebut Tayyib El Esfahani (433-593 h/1038-1197 m). Şafi mezhebinden önemli yeri olan bir fakihtir. Yazdığı “Ğayetul İhtisar” üzerine birçok şerhler, haşiyeler tasnif

وتحل ذكاة كل مسلم, وكتابي, ولا تحل ذكاة مجوسي, ولا وثني.

“Her Müslüman ve Kitabînin kesimi helaldır. Mecusi ve putperestin kesimi helal değildir.”⁹⁴

El Hatib Eş Şirbinî⁹⁵, **Ebu Şuca**’nın “Ğayetul İhtisar” kitabını şerh ederken müellifin sözleriyle ilgili şunları söylemiştir:

فقال: (وتحل ذكاة), وصيد (كل مسلم), ومسلمة, (وكتابي), وكتابية تحل مناكحتنا لأهل ملتھما, قال تعالى: { وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ }, وقال ابن عباس: "إنما أحلت ذبائح اليهود والنصارى من أجل أنهم آمنوا بالتوراة والإنجيل", رواه الحاكم وصححه, ولا أثر للرق في الذابح, فتحل ذكاة أمة كتابية, وإن حرم مناكحتها لعموم الآية المذكورة. (ولا تحل ذكاة مجوسي, ولا وثني) ولا غيرها مما لا كتاب له ولو شارك من لا تحل مناكحته مسلما في ذبح أو اصطياد حرم المذبوح والمصاد تغليبا للتحريم.

“Her Müslüman erkeğin ve kadının, Kitabî erkeğin ve kendileriyle evlenmemizin helal olduğu iki Kitap ehlinden kitabîye kadının kesimi ve avı helaldır. Çünkü onlar (semavi) din ehli dirler.

Allahu Teala buyuruyor ki:

“Kitap verilenlerin yiyeceği size, sizin yiyeceğiniz onlara helaldır”⁹⁶.

İbn Abbas şöyle demiştir: “Sadece Yahudi ve Nasranilerin kestikleri helal kılınmıştır. Çünkü, onlar Tevrat ve İncil’e iman etmişler.” Bunu Hakim rivayet etmiş ve sahihlemiştir.

Köleliğin, kesen kişi konusunda bir etkisi yoktur. Mezkur ayetin umumiliği nedeniyle nikahlanması haram olsa bile, Kitabî cariyenin kesimi helaldır.

Mecusinin, putperestin ve kitabı olmayanlardan diğerlerinin kesimi helal değildir. Eğer nikahlanması helal olmayanlardan birisi, kesim veya av konusunda Müslümanla ortak olursa, kesilen ve avlanan “haramlığın üstün olmasına” binaen haram olur.”⁹⁷

edilmiştir. Yüz altmış yıl yaşayan bu zat ömrünün sonuna kadar Medine’de Mescidi Nebevinin hizmetkârı idi.

⁹⁴ Ebu Şuca: Ğayetul İhtisar: 160.

⁹⁵ Muhammed bin Ahmed Eş Şirbinî, Şemsuddin (v. 977 h/1570 m). Tefsir, Fıkıh ve Nahiv konusunda eserleri vardır. “Ğayetul İhtisar” kitabına şerh yazan alimlerden biridir.

⁹⁶ El Maide: 5/5.

⁹⁷ El Hatib Eş Şirbini: El İkna: 5/199.

Aynı kitabı şerh eden **Ebu Bekr El Hısnî Ed Dimeşki**⁹⁸ müellifin sözlerini şöyle şerh etmiştir:

يعتبر في الذابح لحل الذبيحة إما كونه مسلماً, أو كتابياً, سواء كان يهودياً, أو نصرانياً, وسواء ذبح ما هو حلال عندنا وعندهم, أو ما هو حلال عندنا دونهم كالإبل.
والأصل في ذلك قوله تعالى { إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ }, وقوله تعالى { وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ }, والمراد بالطعام هنا الذبائح, وأما تحريم ذبائح المجوس, فالدليل عليه قوله عليه الصلاة والسلام: « سُنُّوا بِهَمَّ سُنَّةِ أَهْلِ الْكِتَابِ غَيْرَ أَكَلِي ذَبَائِحِهِمْ وَنَاكِحِي نِسَائِهِمْ », والثني لا كتاب له, وكذا المرتد.

“Kestiğinin helal sayılması için, kesen kişinin Müslüman veya Kitabî olmasına itibar edilir/bakılır. İster Yahudi olsun, ister Nasranî, ister bize ve onlara göre helal olan bir hayvanı kessin, isterse de deve gibi, sadece bize göre helal olan hayvanı kessin, hüküm aynıdır.

Bu konuda delil Allahu Teala'nın şu kelimeleridir:

“Sizin kestikleriniz müstesna”⁹⁹ ve “Kitap verilenlerin yiyeceği size helaldir”¹⁰⁰.

Burada yiyecekten murad kesilen hayvanlardır.

Mecusilerin kestiklerinin haramlığına gelince, bunun delili Nebî'nin – aleyhissalatu vesselam – şu kavlidir:

“Kestiklerini yemeden ve kadınlarını nikâhlamadan onlara Ehli Kitaba davrandığınız gibi davranın”.

Putperestin kitabı yoktur. Mürted de böyledir.”¹⁰¹

⁹⁸ Ebu Bekr bin Muhammed bin Abdil Mumin El Huseyni El Hısnî, Takiyyuddin (752–829 h/1351–1426 m). Dimeşk âlimlerindendir. “Ğayetul İhtisar” kitabına şerh yazan alimlerden biridir.

⁹⁹ El Maide: 5/3.

¹⁰⁰ El Maide: 5/5.

¹⁰¹ Ebu Bekr El Hısnî Ed Dimeşki: Kifayetul Ahyar: 684.

Hanbelî âlimlerinin bu konudaki görüşleri

İmam Ahmed'in¹⁰² oğlu Abdullah "Mesail" isimli kitapta babasına sorduğu soruları ve aldığı cevapları aktarıyor:

قال: سألت أبي عن ذبيحة المجوسي, قال: لا تؤكل لهم ذبيحة. قال: سمعت أبي يقول في ذبائح المجوس: لا تؤكل لهم ذبيحة, ولا تنكح لهم امرأة, حتى يسلموا.
قلت لأبي: قول عمر: سنوا بهم سنة أهل الكتاب, قال: إنما ذلك في الجزية, وكره ذبائحهم ستة من أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم: ابن عباس, وابن مسعود, وعن عبد الله بن يزيد الخطمي, وعن علي, وجابر بن عبد الله, وعن أبي بَرزة. وروي عن الحسن بن محمد عن النبي صلى الله عليه وسلم في المجوس « لا تُؤْكَلُ لَهُمْ ذَبِيحَةٌ ».

"Abdullah dedi: Babama, Mecusilerin kestikleriyle ilgili sordum. Şöyle cevap verdi: "Onların kestikleri yenmez!"

Mecusilerin kestikleriyle ilgili babamın şöyle dediğini duydum: "Müslüman olana kadar onların kestikleri yenmez, kadınları nikâhlanmaz."

Babama Ömer'in "Onlara Ehli Kitaba davrandığınız gibi davranın" sözünü söyledim. Şöyle cevap verdi: "Bu, sadece cizye konusundadır. Rasulullah'ın - sallallahu aleyhi ve sellem - ashabından altı kişi, onların kestiklerini kerih¹⁰³ görmüşler: İbn Abbas, İbn Mesud, Abdullah bin Yezid El Hatmi, Ali, Cabir bin Abdillâh ve Ebu Berze.

Hasen bin Muhammed kanalıyla Nebi'den - sallallahu aleyhi ve sellem - Mecusiler konusunda "Onların kestikleri yenmez" şeklinde bir hadis rivayet edilmiştir."¹⁰⁴

Ebul Hattab El Kelvezani¹⁰⁵ mezhebin görüşlerini özetlediği "El Hidaye" isimli kitabında şunları söylemiştir:

¹⁰² Ahmed bin Muhammed bin Hanbel, Ebu Abdillâh, Eş Şeybani El Vaili (164–241 h/780–855 m). Meşhur dört mezhepten birinin imamıdır.

¹⁰³ Kerih görmüşler sözünden maksat - Allah daha iyi bilir - haram gördükleridir. İleride bu sahabilerden aktarılabacak eserler buna delalet ediyor.

¹⁰⁴ Abdullah bin Ahmed: Mesailu Ahmed bin Hanbel: 264.

¹⁰⁵ Mahfuz bin Ahmed bin El Hasen El Kelvezani El Bağdadi, Ebul Hattab (432–510 h/1041–1116 m). Kendi asrında Bağdat'ta Hanbelîlerin İmamıydı. Fıkıh, Usul, Hilaf ve Feraiz konularında eserleri vardır.

ولا تحل ذكاة الجوسي، والمرتد، والوثني، ومن أخذ أبويه مجوسي، أو وثني، والمجنون، والسكران، وغير المميّز من الصبيان.

“Mecusinin, mürtedin, putperestin, anne babasından biri Mecusi veya putperest olan kimsenin, mecnunun, sarhoşun ve çocuklardan temyiz gücüne sahip olmayanların kesimi helal değildir.”¹⁰⁶

Hanbelî fıkının en muhteşem eseri sayılan “El Muğni” isimli kitabın sahibi **İbn Kudâme**¹⁰⁷ konumuzla alakalı şu bilgileri veriyor:

قال : (ولا يؤكل صيد الجوسي وذبيحته ، إلا ما كان من حوت فإنه لا ذكاة له) ، أجمع أهل العلم على تحريم صيد الجوسي وذبيحته ، إلا ما لا ذكاة له ، كالسمك والجراد ، فإنهم أجمعوا على إباحته ، غير أن مالكا ، والليث ، وأبا ثور ، شذوا عن الجماعة ، وأفرطوا .
ومن رويت عنه كراهية ذبائهم ابن مسعود ، وابن عباس ، وعلي ، وجابر ، وأبو بريدة ، وسعيد بن المسيّب ، وعكرمة ، والحسن بن محمد ، وعطاء ، ومجاهد ، وعبد الرحمن بن أبي ليلى ، وسعيد بن جبير ، ومرة الهمداني ، والزّهري ، ومالك ، والثوري ، والشافعي ، وأصحاب الرأي . قال أحمد : ولا أعلم أحدا قال بخلافه ، إلا أن يكون صاحب بدعة .
ولأن الله تعالى قال : { وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلَلٌ لَّكُمْ } ، فمفهومه تحريم طعام غيرهم من الكفار ، ولأنهم لا كتاب لهم ، فلم تحل ذبائهم كأهل الأوثان .
وقد روى الإمام أحمد ، بإسناده عن قيس بن سكين الأسدي ، قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : « إِنَّكُمْ نَزَلْتُمْ بَقَارِسَ مِنَ النَّبْطِ ، فَإِذَا اشْتَرَيْتُمْ لَحْمًا ، فَإِنْ كَانَ مِنْ يَهُودِيٍّ أَوْ نَصْرَانِيٍّ فَكُلُوا ، وَإِنْ كَانَتْ ذَبِيحَةً مَجُوسِيٍّ فَلَا تَأْكُلُوا » .
ولأن كفرهم مع كونهم غير أهل كتاب ، يقتضي تحريم ذبائهم ونسائهم ، بدليل سائر الكفار من غير أهل الكتاب ، وإنما أخذت منهم الجزية؛ لأن شبهة الكتاب يقتضي التحريم لدمائهم ، فلما غلبت في التحريم لدمائهم ، فيجب أن يغلب عدم الكتاب في تحريم ذبائح والنساء ، احتياطاً للتحريم في الموضوعين ، ولأنه إجماع ، فإنه قول من سمينا ، ولا يخالف لهم في عصرهم ، ولا في من بعدهم ، إلا رواية عن سعيد

¹⁰⁶ Ebul Hattab El Kelvezani: El Hidaye: 1/552.

¹⁰⁷ Abdullah bin Muhammed bin Kudâme El Cemmaili El Makdisi Ed Dimeşki El Hanbelî, Ebu Muhammed, Muvaffakuddin (541–620 h/1147–1223 m). Hanbelî fakihlerinin büyüklerindendir. İbn Teymiyye onunla ilgili “İmam Evzaiden sonra Şama Şeyh Muvaffaktan daha fakih kimse girmedi” demiştir. Alıntı yaptığımız “El Muğni” eseri fıkıh konusunda yazılmış en muhteşem ve ansiklopedi olabilecek eserlerden biri sayılmaktadır.

، روي عنه خلافها وحكم سائر الكفار ، من عبدة الأوثان والزنادقة وغيرهم ، حكم المجوسي ، في تحريم ذبائهم وصيدهم ، إلا الحيتان والجراد وسائر ما تباح ميتته.

“İmam **Hiraki**¹⁰⁸ dedi: “Balık müstesna Mecusinin avı ve kestiği yenmez. Çünkü balığın kesime ihtiyacı yoktur”

İbn Kudâme dedi: İlim ehli, Mecusinin, balık ve çekirge gibi, kesime ihtiyacı olmayanlar dışında, avı ve kestiğinin haramlığı üzerinde icma etmiştir.

(İlim ehli) bunların (balık ve çekirge) mubahlığında icma etmişlerdir. Fakat Malik, Leys ve Ebu Sevr bu konuda cemaatten ayrılmış ve ifrata düşmüşlerdir.

Mecusilerin kestiklerinin keraheti¹⁰⁹ kendisinden nakledilenlerden şunlar vardır: İbn Mesud, İbn Abbas, Ali, Cabir, Ebu Burde, Said bin El Museyyeb, İkrime, El Hasan bin Muhammed, Ata, Mucahid, Abdur Rahman bin Ebi Leyla, Said bin Cubeyr, Murre El Hemdani, Zuhri, Malik, Sevri, Şafi ve Rey ashabı.

İmam Ahmed dedi: Bidat sahibi olanlar dışında bunun aksini söyleyen kimse tanımıyorum.

Bunun delili Allahu Teala'nın “**Kitap verilenlerin yiyeceği size helaldir**”¹¹⁰ buyruğudur. Bu ayetten anlaşılan, Ehli Kitap dışındaki kâfirlerin yiyeceklerinin haram olduğudur.

Mecusilerin kitabı yoktur. Bu nedenle onların kestiği, puta tapanların kestiği gibi helal değildir.

İmam Ahmed, Kays bin Saken El Esedi'den isnadıyla Rasulullah'ın – sallallahu aleyhi ve sellem – şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

“Sizler Nabatlardan¹¹¹ Farslar arasında konaklayacaksınız. Et aldığınız zaman, Yahudi ve Nasranîlerin kestiğindense yiyin. Eğer Mecusilerin kestiğiye yemeyin.”¹¹²

Çünkü onların küfürleri – Ehli Kitaptan olmamalarıyla beraber - kestiklerinin ve kadınlarının haramlığını gerektiriyor. Bu, onların Ehli Kitap dışı kâfirlerden olması nedeniyledir.

¹⁰⁸ Ömer bin El Huseyn bin Abdillâh El Hiraki, Ebul Kasım (v. 334 h/945 m). Bağdatlı Hanbelî fukahasının büyüklerindendir. “El Muhtasar” isimli eseri “Muhtasarul Hiraki” olarak meşhurdur ve üzerine şerhler yazılmıştır. O şerhlerin en muhteşemlerinden biride “El Muğni”dir.

¹⁰⁹ Bu makamda da kerahetten kasıt – Allah daha iyi bilir – haram görmeleridir. Alıntının baş tarafındaki sözler açıkca bunu ifade ediyor.

¹¹⁰ El Maide: 5/5.

¹¹¹ En Nabat: Irak ve Şam bölgesi halklarının geneline verilen isimdir.

¹¹² Hadisin İmam Ahmedden gelen rivayetini bulamadık. Fakat Hadis Abdur Razzak bin Hemmamın “El Musannef” isimli eserinde (4/487/8578) benzer lafızla mevcuttur.

Onlardan sadece cizye alınır. Çünkü “Kitap” şüphesi onların kanının haram olmasını gerektiriyor. “Şüphe”, kanlarının haramlığı konusunda üstün tutulduğu gibi, kestikleri ve kadınlarının haramlığı konusunda da “Kitabın olmaması” prensibinin üstün tutulması gerekiyor. Bu, iki noktada da “haramlığın asıl olması” nedeniyle ihtiyaten böyledir.

Aynı zamanda bu bir İcmadır. Saydığımız âlimlerin kavlidir. Ne kendi zamanlarında, ne de onlardan sonra, onlara muhalif kimse yoktu. Bu konuda Said'den¹¹³ rivayet edilen müstesna. Ondan bunun aksi rivayet edilmiştir.

Putu tapan, zındık ve diğerlerinden olan kâfirlerin kestiklerinin ve avlarının haramlığı konusundaki hüküm, Mecusilerin hükmü gibidir. Fakat balık, çekirge ve meytesi mubah olan diğerleri ise bu hükümden müstesnadır.”¹¹⁴

Behaiddin El Makdisi¹¹⁵ “El Udde” isimli şerh kitabında, hayvanı kesende bulunması gereken şartlardan söz ederken, üçüncü şartın din olduğunu belirtiyor:

والثالث: الدين فيشترط أن يكون "مسلمًا أو كتابيًا"؛ لأن الله سبحانه أحل لنا ما ذكينا به بقوله: {إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ}، وأحل طعام أهل الكتاب بقوله تعالى: {وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلٌّ لَكُمْ}، معناه ذبائحهم، كذا فسره العلماء؛ ولأن المذكاة من جملة الأطعمة، وأما غير الكتابي كالوثني، فلا تحل ذبيحته ولا طعامه.

“Hayvanı kesende bulunması gereken üçüncü şart: Din. Hayvanı kesenin Müslüman veya Kitabî olması şart kılınmıştır.

Çünkü Allah – subhanehu – **“Sizin kestikleriniz müstesna”**¹¹⁶ ayetiyle bizim kestiklerimizi helal kılmıştır. Ehli Kitabın yiyeceklerini ise, **“Kitap verilenlerin yiyeceği size helaldir”**¹¹⁷ ayetiyle helal kılmıştır.

¹¹³ Yani Said bin Museyyebden.

¹¹⁴ İbn Kudâme: El Muğni: 13/296–298. Sadece konuyla alakalı yerleri derlenerek alınmıştır. Müellif aynı görüşü “Umdetul Fıkh” isimli kitabında da (116) zikretmiştir.

¹¹⁵ Abdur Rahman bin İbrahim bin Ahmed, Ebu Muhammed Behaiddin El Makdisi (555–624 h/1160–1227 m). Muvaffakuddin İbn Kudâmenin talebelerindendir. “El Udde” isimli eseri şeyhinin “Umdetul Fıkh” kitabına yazılmış şerhtir.

¹¹⁶ El Maide: 5/3.

¹¹⁷ El Maide: 5/5.

Ayetin manası/yiyecekten kast edilen, onların kestikleridir. Âlimler de bunu bu şekilde açıklamışlar. Çünkü kesilenler onların yiyecekleri cümlesindendir.

Putperest gibi Kitabî dışındakilere gelince, onun ne kestiği ne de diğer yiyeceği helal değildir.”¹¹⁸

Mecduddin İbn Teymiyye¹¹⁹ “El Muharrar” isimli kitabında şöyle söylemiştir:

ويشترط للذكاة أن يكون المذكي عاقلا, مسلما, أو كتابيا, وإن كان مراهما, أو امرأة, أو أكلف, أو أعمى, فلا تباح ذكاة سكران, ولا مجنون.

“Kesim için, kesen kişinin akıllı Müslüman veya Kitabî olması şart koşulmuştur. Genç olsun, kadın olsun, sünnetsiz olsun veya ama olsun. Sarhoşun ve delinin kesimi mubah değildir.”¹²⁰

Hanbelî fakihlerinin meşhurlarından **Ahmed ibn Teymiyye**¹²¹ Ehli Kitap dışındaki kâfirlerin kestiğinin yenmeyeceğini belirtiyor:

وأما المجوسية فقد ذكرنا أن الكلام فيها مبني على أصليين, أحدهما أن المجوس لا تحل ذبائهم, ولا تنكح نساؤهم, والدليل على هذا وجوه, أحدها أن يقال ليسوا من أهل الكتاب, ومن لم يكن من أهل الكتاب, لم يحل طعامه ولا نساؤه.

“Mecusilere gelince, daha önce belirttik ki, onlar hakkındaki kelim iki asıl üzerine bina edilmiştir. Onlardan biri şudur ki, Mecusilerin kestikleri helal değildir ve kadınlarıyla evlenilmez. Buna delil olacak birçok şey vardır. Onlardan biri, Mecusilerin Ehli Kitaptan olmadığını söylenmesidir. Kim Ehli Kitaptan değilse onların yiyeceği (kestiği) ve kadınları helal değildir.”¹²²

¹¹⁸ Behaiddin El Makdisi: El Udde: 333.

¹¹⁹ Abdus Selam bin Abdillâh bin El Hadir bin Muhammed, İbn Teymiyye El Harrani, Ebul Bereket, Mecduddin (590–652 h/1194–1254 m). Meşhur Takiyyuddin bin Abdil Halim İbn Teymiyyenin dedesidir. Muhaddis ve Müfessirdir.

¹²⁰ Mecduddin İbn Teymiyye: El Muharrar: 2/191.

¹²¹ Ahmed bin Abdil Halim bin Abdil Selam İbn Abdillâh bin Ebil Kasım El Hadir En Numeyri El Harrani Ed Dimeşki El Hanbelî, Ebul Abbas, Takiyyuddin İbn Teymiyye (661–768 h/1263–1328 m). Hanbelî fakihlerinin meşhurlarındandır. Farklı alanlarda birçok eser tasnif etmiştir.

¹²² Ahmed İbn Teymiyye: El Fetaval Kubra: 3/108.

Mansur bin Yunus El Buhuti¹²³ “Keşşeful Kına” kitabında şunları söylemiştir:

ولا تعتبر لصحة الزكاة إرادة الأكل اكتفاء بإرادة التذكية, مسلما كان الذابح, أو كتابيا, ولو حريبا, أو من نصارى بني تغلب لقوله تعالى {وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ}, قال البخاري : قال ابن عباس : طعامهم ذبائهم .
وروى سعيد بإسناد جيد عن ابن مسعود : قال لا تأكلوا من الذبائح إلا ما ذبح المسلمون وأهل الكتاب.

“Kesimin sıhhati için yemek iradesine bakılmaz. Kesim iradesiyle yetinilir. Kesen kişi Müslüman olsun, Kitabî olsun. İsterse Kitabîlerin harbi konumunda olanlarından olsun, isterse de Benu Tağlib Nasranîlerinden olsun.

Çünkü Allahu Teala buyuruyor ki: **“Kitap verilenlerin yiyeceği size helaldir”**¹²⁴. Buhari demiştir ki: İbn Abbas “onların yiyecekleri, kestikleridir” söylemiştir. Said¹²⁵ “ceyyid” isnatla İbn Mesut’tan şunu rivayet etmiştir: “Müslümanların ve Ehli Kitabın kestiği dışındakileri yemeyin”.¹²⁶

¹²³ Mansur bin Yunus bin Salahiddin ibn Hasan bin İdris El Buhuti (1000–1051 h/1591–1641 m). Kendi asrında Mısırda Hanbelîlerin şeyhiydi. Özellikle Hanbelî fıkında birçok eseri vardır.

¹²⁴ El Maide: 5/5.

¹²⁵ Said bin Mansur rivayet etmiştir.

¹²⁶ Mansur bin Yunus El Buhuti: Keşşeful Kına: 5/177.

İLİM EHLİNİN BU KONUDAKİ DAYANAKLARI

Tüm Müslümanların bildiği üzere, her görüşün Şer'i bir delile dayanmak zorunluluğu vardır. Peki, ilim ehlinin "Müslüman ve Kitabîden başkasının kestiği yenmez" şeklinde vardığı hükmün dayanakları nedir?

Cahillerin iddia ettiği gibi, âlimler bu hükme delilsiz mi varmışlar?

Bil ki, bu görüşün hem Kitaptan, hem Sünnetten, hem de sahabe kavlinden dayanakları vardır. Bu dayanaklardan bir kısmını bir önceki bölümde zikretmiştik. Allah'ın inayetiyle bu konuda, âlimlerin dayanaklarını size detaylı bir şekilde takdim edeceğiz.

Bu görüşün Kurani Kerim'deki asli dayanağı Maide suresinin beşinci ayeti kerimesidir. Yüce Allah buyuruyor ki:

الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ

"Bu gün temiz şeyler size helal kılındı. Kitap verilenlerin yiyeceği size, sizin yiyeceğiniz onlara helaldir..."

İlk olarak ayetteki "Taam" yani yiyecek kelimesiyle, ne kast edildiği üzerinde duralım. Lügatte, yiyecek kelimesi genel anlamda her türlü yiyeceği kapsıyor. Fakat müfessirler bu ayeti kerimede, yiyecekten kast edilenin, özellikle "kesilmiş hayvanlar" olduğu kanaatindeler.

Ehli Sünnet arasında itibar gören bazı tefsirlerde bu kelime ve onunla ne kast edildiği hakkında yorumlara göz atalım.

Ebu Abdillâh El Kurtubî¹²⁷ bu ayetin tefsirinde şunları söylemiştir:

والطعام اسم لما يؤكل والذبائح منه، وهو هنا خاص بالذبائح عند كثير من أهل العلم بالتأويل. وأما ما حرّم علينا من طعامهم فليس بداخل تحت عموم الخطاب.

¹²⁷ Muhammed bin Ahmed bin Ebi Bekr bin Ferh El Ensari El Hazreci El Endelusi, Ebu Abdillâh, El Kurtubî. (600–671 h/1203–1273 m). Müfessirlerin büyüklerindendir. Yazdığı tefsir Ehli Sünnet arasında en değerli tefsirlerden sayılır. Endülüste doğmuş, orada ilim tahsil etmiş daha sonra Mısra hicret etmiş ve orada vefat etmiştir.

“Et Taam – yenecek şeylerin ismidir. Kesilmiş hayvanlar da taamdandır. Tevil ilmine ehil olanlardan birçoğunun görüşüne göre, burada “Taam”dan özellikle kesilmiş hayvanlar kast edilmiştir.

Onların yiyeceğinden bize haram kılınmış şeylere gelince, bunlar hitabın umumiliği kapsamına dâhil değildir.”¹²⁸

Müfessirlerden **Hazin**¹²⁹ ismiyle meşhur olan **Alauddin Eş Şihi** bu konuda şöyle demiştir:

وأجمعوا على تحريم ذبائح الجحوس وسائر أهل الشرك من مشركي العرب وعبداء الأصنام ومن لا كتاب له ،
وأجمعوا على أن المراد بطعام الذين أوتوا الكتاب ذبائحهم خاصة.

“Mecusilerin, Arap müşriklerinden, putlara tapanlardan ve kitabı olmayanlardan oluşan diğer şirk ehlinin, kestiklerinin haram olması konusunda (âlimler) icma etmişler. Aynı zamanda, Kitap verilenlerin yiyeceğinden kastedilenin özellikle onların kestikleri olduğu konusunda da icma etmişlerdir.”¹³⁰

Hafız İbn Kesir¹³¹ bu ayetin tefsirinde şunları söylemiştir:

ذكر حكم ذبائح أهل الكتابين من اليهود والنصارى، فقال: { وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ }
قال ابن عباس، وأبو أمامة، ومجاهد، وسعيد بن جبیر، وعكرمة، وعطاء، والحسن، ومكحول، وإبراهيم
النخعي، والسُّدِّي، ومقاتل بن حیان: يعني ذبائحهم.

“Yüce Allah, Yahudi ve Nasranîlerden oluşan iki Kitap ehlinin, kestiğinin hükmünü zikredip dedi ki: **“Kitap verilenlerin yiyeceği size helaldir”**.

İbn Abbas, Ebu Uname, Mucahid, Said bin Cubeyr, İkrime, Ata, Hasan, Mekhul, İbrahim En Nehai, Suddi ve Mukatil bin Hayyan, yiyecekten kastın kesilmiş hayvanlar olduğunu söylemişlerdir.”¹³²

Celaluddin Es Suyuti¹³³ bu ayetin tefsirinde şunları aktarıyor:

¹²⁸ Ebu Abdillâh El Kurtubî: El Camiu li Ahkamil Kuran: 7/315.

¹²⁹ Ali bin Muhammed bin İbrahim Eş Şihi, Alauddin (678–741 h/1280–1341 m). Hazin olarak tanınır. Tefsir ve Hadis âlimidir. Şafi fukahasıdır. Bağdat’ta doğmuş Halep’te vefat etmiştir.

¹³⁰ Ali bin Muhammed El Hazin: Lubabut Tevil fi Meanit Tenzil: 2/14.

¹³¹ İsmail bin Ömer bin Kesir El Kuraşi, Ed Dimeski, El Busrevi, Eş Şafi, Ebul Fida, İmaduddin (701–774 h/1302–1373 m). Hafız, tarihçi, fakih, muhaddis ve müfessir. Bir çok alanda eser telif etmiştir.

¹³² Hafız İbn Kesir: Tefsirul Kurân il Azim: 5/77.

¹³³ Abdur Rahman bin Ebi Bekr bin Muhammed İbn Sabıkiddin, El Hudeyri, Es Suyuti, Eş Şafi, Celaluddin (849–911 h/1445–1505 m). Hafız, tarihçi, edib. Altı

أخرج ابن جرير، وابن المنذر، وابن أبي حاتم، والنحاس، والبيهقي في سننه، عن ابن عباس في قوله { وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ } قال : ذبائحهم ... وأخرج عبد بن حميد، عن مجاهد في قوله { وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ } قال : ذبيحتهم. وأخرج عبد الرزاق في المصنف، عن إبراهيم النخعي في قوله { وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ } قال : ذبائحهم.

“İbn Cerir, İbnul Munzir, İbn Ebi Hatim, Nehhas ve Beyhaki Süneninde İbn Abbas’dan **“Kitap verilenlerin yiyeceği”** ayetinden kastın, onların kestiği hayvanlar olduğunu söylediğini rivayet etmiştir.

Abd bin Humeyd Mucahid’den **“Kitap verilenlerin yiyeceği size helaldir”** kavliyle ilgili onun “kestikleri hayvanlardır” dediğini rivayet etmiştir.

Abdur Rezzak “El Musannef” adlı eserinde İbrahim En Nehaiden **“Kitap verilenlerin yiyeceği”** kavliyle ilgili, onun “kestikleri hayvanlardır” dediğini rivayet etmiştir.”¹³⁴

Bu konuda diğer tefsirlerde zikredilenler, muhteva olarak aynı olduğu için sözü gereksiz yere uzatmaya lüzum görmedik. Özet olarak ilim ehli bu ayetteki “yiyecek’ten kastın, Ehli Kitabın kestiği hayvanlar olduğu kanaatindedir.

Dikkatli bir okuyucunun aklına şu soru gelir: Ehli Kitabın kestiklerinin helal olması hükmünden, Kitapsız kâfirlerin kestiklerinin haram olması hükmüne nasıl varıldı?

İlim ehlini diğer insanlar üzerine kat kat yükselten Yüce Allah, diğer insanların anlamakta zorlandıkları şeylerin anlaşılmasını onlar için kolaylaştırmıştır.

Bu doğru anlayışı sağlayan şeylerden biri de, Yüce Allah’ın ve Onun Resulu’nun – aleyhisselam – kelamındaki meramı doğru anlamaya yardımcı olan “Fıkıh Usulu” ilmidir. Bu ilmin oluşturduğu kurallarla, kapalıları açığa çıkar, yanlış anlaşılmalara engel olunur.

Bu ilimde yer alan, nasslardan hüküm istinbat edildiği zaman kullanılan kurallardan biride “مَفْهُومُ الْمُخَالَفَةِ” “Mefhumul Muhalefe” diye tabir edilen kuraldır. Âlimler, mezkûr ayetten, Ehli Kitap dışında kalan kâfirlerin kestiğinin yenmeyeceği sonucuna, bu kuralla varmışlardır.

yüzden fazla eser tasnif etmiştir. Kendisine Mekke kadılığı teklif edilmiş, fakat reddederek uzlete çekilmiştir.

¹³⁴ Celaluddin Es Suyuti: Ed Durrul Mensur: 5/197-198.

Kuralın içeriği şu şekildedir: Mefhumul Muhalefe - Kendisi hakkında söz edilen şeyin hükmünün, bu vasıfları taşıyamaması nedeniyle, hakkında söz edilmeyen şeyin hükmüne muhalif olmasıdır. Yani, Ehli Kitabın hükmünün, bu vasfı yani Kitabîliği taşımayan diğer kâfirlerin hükmüne muhalif olmasıdır. Dolayısıyla Ehli Kitabın kestiğinin helal olduğunun belirtilmesi, diğer kâfirlerin kestiğinin haram olduğuna delalet ediyor.

Bu kural, kuralın türleri, hüccet olma şartlarıyla ilgili, “Fıkıh Usulu” kitaplarında geniş bilgiler mevcuttur. Her ne kadar kuralın hüküm istinbatındaki hüccetlik değeri tartışmalı olsa da, takdim ettiğimiz âlimlerin kavillerinde bu ayeti delil göstermeleri, onların bu tür makamlarda bu kuralla hüküm istinbat etmenin sahih olduğuna onaydır.

Çünkü mezkûr âlimlerin hepsi bu ayetten, bahsi geçen kuralla sonuca varmanın sahih olduğunu, bizzat kendi kavilleriyle tasdiklemiş bulunuyorlardır.

Bu ayeti kerime, Ehli Kitap dışındaki kâfirlerin kestiğinin yenmeyeceğine delalet eden açık bir delildir.

Ehli Kitap dışındakilerin kestiğinin yenmeyeceği konusunda öncelikli delil olan ayeti kerimenin incelenmesinden sonra, sünnetteki delillere başvuralım.

Bil ki, Ehli Kitap dışındakilerin kestiğinin yenmeyeceğine açıktan ve dolaylı olarak delalet eden birçok hadis vardır ki, bazılarını burada zikredeceğiz.

Abdur Rezzak bin Hemmam¹³⁵ “El Musannef” eserinde **Ali bin Ebi Talib**’den rivayetle şu hadisi naklediyor:

أخبرنا عبد الرزاق, قال أخبرنا الثوري, عن قيس بن مسلم, عن الحسن بن محمد بن علي, أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال: لا تُؤْكَلُ ذَبِيحَةُ الْمُجُوسِيِّ.

“... Âli¹³⁶ Rasulullah’ın – sallallahu aleyhi ve sellem – şöyle dediğini haber verdi: *Mecusinin kestiği yenmez!*”¹³⁷

¹³⁵ Abdur Rezzak bin Hemmam bin Nafi El Himyeri, Ebu Bekr Es Sanani (126–211 h/744–827 m). Hadis Hafızlarındandır. Zehebi onunla ilgili “O ilmin hazinesidir” demiştir.

¹³⁶ Türkçe çevirilerde hadislerin bir kısmının senedini hazf ettim. Fakat inceleme yapmak isteyenler için Arapçada senetleri olduğu gibi bıraktım.

¹³⁷ Abdur Rezzak bin Hemmam: El Musannef: 6/121/10194. Heysemi “Ez Zevaid” (2/690) eserinde nakletmiştir.

Ebu Bekr El Beyhaki¹³⁸ benzeri hadisi “Es Sunen El Kubra” eserinde, **Cabir**’den – radiyallahu anh – rivayetle aktararak şöyle demiştir:

يحيى بن أبي بكير عن شريك عن الحجاج بن أرطاة عن القاسم بن أبي بزة وأبي الزبير عن سليمان
اليشكري عن جابر رضي الله عنه قال: نهى عن ذبيحة المجوسى وصيد كلبه وطائره.

“... Cabir: (Allah Resulu) Mecusinin kestiğini, köpeğinin ve kuşunun
avladığını yasakladı.”¹³⁹

İbn Ebi Şeybe¹⁴⁰ “El Musannef” adlı eserinde şu hadisi rivayet
etmiştir:

حدثنا وكيع , عن سُفيان , عن قيس بن مسلم , عن الحسن بن محمد, أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
كَتَبَ إِلَى مَجُوسِ أَهْلِ هَجَرَ يَعْزُضُ عَلَيْهِمُ الْإِسْلَامَ, فَمَنْ أَسْلَمَ قُبِلَ مِنْهُ, وَمَنْ لَمْ يُسْلِمَ ضَرَبَ عَلَيْهِ الْجَزِيَّةَ
غَيْرَ نَاكِحِي نِسَائِهِمْ وَلَا آكِلِي ذَبَائِحِهِمْ.

“... El Hasan bin Muhammed:

*Nebi – sallallahu aleyhi ve sellem – Hecer Mecusilerine mektup yazıp,
onlara İslam’ı arz etti. Müslüman olandan bu kabul edildi. Müslüman
olmayı kabul etmeyenlere kadınlarını nikâhlamadan ve kestiklerini
yemeden cizye belirledi.”*¹⁴¹

Abdur Rezzak bin Hemmam “El Musannef” eserinde şu hadisi
naklediyor:

أخبرنا عبد الرزاق قال : أخبرنا الثوري عن قيس ابن مسلم عن الحسن بن محمد بن علي قال: كتب
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى مَجُوسِ هَجَرَ يَعْزُضُ الْإِسْلَامَ فَمَنْ أَسْلَمَ قُبِلَ مِنْهُ ، وَمَنْ أَبَى ضُرِبَتْ
عَلَيْهِ الْجَزِيَّةُ عَلَى أَنْ لَا تُؤْكَلَ هُمُ ذَبِيحَةُ ، وَلَا تُنْكَحَ هُمُ امْرَأَةً.

¹³⁸ Ahmed bin El Huseyn bin Ali, Ebu Bekr (384–458 h/994–1066 m). Hadis İmamlarındandır. Zehebi onunla ilgili şöyle demiştir: “Eğer Beyhaki kendisine bir mezhep tedvin etmek isteseydi bunu yapmaya gücü yeterdi”.

¹³⁹ Ebu Bekr El Beyhaki: Es Sunenul Kubra: 9/411/18926. Hadisi Darakutni de “Es Sunen” eserinde (5/532) Cabir’den rivayet etmiştir. Muhakkik aynı hadisi İbn Mace ve Tirmizinin “Mecusinin kestiği” kısmı olmadan rivayet ettiğini kaydediyor.

¹⁴⁰ Abdullah bin Muhammed bin Ebi Şeybe El Absi, El Kufi, Ebu Bekr (159–235 h/776–849 m). Hadis hafızlarındandır ve bu konuda eserleri vardır.

¹⁴¹ İbn Ebi Şeybe: El Musannef: 9/118/16581. Muhakkik ricalının sika olduğunu belirtmiştir.

“... Hasan bin Muhammed bin Ali: *Rasulullah – sallallahu aleyhi ve sellem – Hecer Mecusilerine mektup yazıp, onlara İslam’ı arz etti. Müslüman olandan bu kabul edildi. Kim yüz çevirdiyse kestiklerinin yenmemesi ve kadınlarının nikâhlanmaması üzere onlara cizye belirlendi.*”¹⁴²

Ebu Bekr El Beyhaki¹⁴³, hadisi “Es Sunen El Kubra” eserinde aktararak şöyle demiştir:

أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ : أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ الْحَافِظُ الْأَصْبَهَانِيُّ أَنبَأَنَا أَبُو عَمْرٍو بْنُ حَمْدَانَ أَنبَأَنَا الْحَسَنُ بْنُ سَفْيَانَ حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا وَكِيعٌ حَدَّثَنَا سَفْيَانُ عَنْ قَيْسِ بْنِ مَسْلَمٍ عَنْ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيٍّ قَالَ : كَتَبَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - إِلَى مَجُوسٍ هَجَرَ يَعْزُضُ عَلَيْهِمُ الْإِسْلَامَ، فَمَنْ أَسْلَمَ قُبِلَ مِنْهُ، وَمَنْ أَبَى ضُرِبَتْ عَلَيْهِ الْجَزْيَةُ عَلَى أَنْ لَا تُؤْكَلَ لَهُمْ ذَبِيحَةٌ، وَلَا تُنْكَحَ لَهُمْ امْرَأَةٌ. هَذَا مُرْسَلٌ وَإِجْمَاعُ أَكْثَرِ الْمُسْلِمِينَ عَلَيْهِ يُؤَكَّدُهُ.

“ ... Hasan bin Muhammed bin Ali: *Rasulullah – sallallahu aleyhi ve sellem – Hecer Mecusilerine mektup yazıp, onlara İslam’ı arz etti. Müslüman olandan bu kabul edildi. Kim yüz çevirdiyse, kestiklerinin yenmemesi ve kadınlarının nikâhlanmaması üzere onlara cizye belirlendi.*” Bu hadis mürseldir. Müslümanların çoğunun bunun üzerinde icma etmesi onu güçlendiriyor.”¹⁴⁴

Bu konuda gelen hadislerden biri de, **Abdur Rahman bin Avf**’dan – radiyallahu anı – rivayet edilmiştir:

« سُنُوا بِهَمَّ سُنَّةِ أَهْلِ الْكِتَابِ غَيْرَ نَاكِحِي نِسَائِهِمْ ، وَلَا آكِلِي ذَبَائِحِهِمْ ».

¹⁴² Abdur Rezzak bin Hemmam: El Musannef: 10/326/19256. Hadisi İbn Ebi Şeybe de aynı lafız ve senetle “El Musannef” (11/267/33186) ve “El Musned” eserinde, Ebu Ubeyd “El Emval” (137) isimli eserinde, Humeyd bin Zenceveyh En Nesai “El Emval” (1/137/124) eserinde, El Haris bin Ebi Usame “Ez Zevaid” (675) eserinde, İbn Sad “Et Tabakatul Kubra” (1/227) eserinde, İbn Hacer El Askalani “El Metalibul Aliyye” (9/512/2062, Muhakkik İbn Ebi Şeybenin isnadı sahihtir dedi) eserinde, Ebu Cafer Et Tahavi “Şerhu Muşkilil Eser” (5/268/2033) eserinde rivayet etmiştir. Hadis “Mesailul İmam Ahmed bin Hanbel: Rivayetu İbni Ebi Fadl” (2/243/836) kitabında da rivayet edilmiştir.

¹⁴³ Ahmed bin El Huseyn bin Ali, Ebu Bekr (384–458 h/994–1066 m). Hadis İmamlarındandır. Zehebi onunla ilgili şöyle demiştir: “Eğer Beyhaki kendisine bir mezhep tedvin etmek isteseydi bunu yapmaya gücü yeterdi”.

¹⁴⁴ Ebu Bekr El Beyhaki: Es Sunenul Kubra: 9/478/19171.

“Kadınlarını nikâhlamadan ve kestiklerini yemeden, onlara Ehli Kitap muamelesi yapın.”¹⁴⁵

İbn Teymiyye¹⁴⁶ “El Fetaval Kubra” kitabında bu hadis ve bu şekil mürselin¹⁴⁷ hüccet olmasıyla ilgili şunları demiştir:

حديث الحسن بن محمد ابن الحنفية وغيره من التابعين، أن {النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَ الْجَزِيَّةَ مِنَ الْمَجُوسِ، وَقَالَ: سُنُّوا بِهِمْ سُنَّةَ أَهْلِ الْكِتَابِ غَيْرَ نَاكِحِي نِسَائِهِمْ وَلَا آكِلِي ذَبَائِحِهِمْ}. وهذا مرسل، وعن خمسة من الصحابة توافقه، ولم يعرف عنهم خلاف. وأما حذيفة فذكر أحمد أنه تزوج بيهودية، وقد عمل بهذا المرسل عوام أهل العلم، والمرسل في أحد قولي العلماء حجة، كمذهب أبي حنيفة، ومالك، وأحمد في إحدى الروايتين عنه، وفي الآخر هو حجة إذا عضده قول جمهور أهل العلم، وظاهر القرآن أو أرسل من وجه آخر، وهذا قول الشافعي، فمثل هذا المرسل حجة باتفاق العلماء.

“El Hasan bin Muhammed İbnul Hanefiyye ve tabiundan diğerlerinin rivayet ettiği şu hadis: *“Nebi - sallallahu aleyhi ve sellem – Mecusilerden cizye aldı ve şöyle dedi: Kadınlarını nikâhlamadan ve kestiklerini yemeden, onlara Ehli Kitap muamelesi yapın.”*

Bu hadis mürseldir. Beş sahabeden buna muvafakat eden rivayet vardır. Onlardan bu konuda muhalefet bilinmiyor¹⁴⁸.

Huzeyfe’ye gelince, İmam Ahmed, onun bir Yahudi kadınla evlendiğini zikretmiştir.

İlim ehlinin büyük çoğunluğu, bu mürselle amel etmiştir. Ulemanın iki kavlından birine göre, mürsel hadis hüccettir. Ebu Hanife, Malik ve Ahmed’den bir rivayette olduğu gibi.

Diğer kavle göre, ilim ehlinin çoğunun görüşü, Kuran’ın zahiri veya başka yolla gelen mürsel, onu desteklediği zaman, mürsel hadis hüccettir. Bu da İmam Şafi’nin kavlidir.

¹⁴⁵ Hadisin birinci ve ikinci kısmı ayrı ayrı rivayet edilse de bu lafzını sadece bazı fıkıh ve tefsir kitaplarında bulabildim. Fakat bu lafzın kaynağını tespit edemedim. İbn Hacer El Askalani de “Ed Diraye”(2/205/899) isimli tahrir kitabında bu lafızla kaynağını bulamadığını belirtiyor.

¹⁴⁶ Ahmed bin Abdil Halim bin Abdis Selam İbn Abdillâh bin Ebil Kasım El Hadir En Numeyri El Harrani Ed Dimeski El Hanbelî, Ebul Abbas, Takiyyuddin İbn Teymiyye (661–768 h/1263–1328 m). Hanbelî fakihlerinin meşhurlarındandır. Farklı alanlarda birçok eser tasnif etmiştir.

¹⁴⁷ Mürsel hadis: İbn Hacerin “Nuhbetul Fiker”de belirttiğine göre isnadının sonunda tabiden sonrakının düştüğü hadistir.

¹⁴⁸ Zannimce İbn Teymiyye “mufalefet bilinmiyor” demekle bu konuda sahabe kavlinin hüccetliğine işare etmiştir. Zira sahabe kavlinin hüccet olması için aranan şartlardan biri diğer sahabilerin muhalefetinin olmaması ve ya bilinmemesidir.

Bu gibi mürsele gelince, bu tür mürsel âlimlerin ittifakıyla hüccettir.”¹⁴⁹

Rasulullah’ın bu konuda söylediklerinden bize ulaşan, bu kadardır. Aktarılan hadisler, ilim ehli tarafından bu konuda hüccet olarak kabul edilmiş ve Ehli Kitap dışı kâfirlerin kestiğinin yenmeyeceğinin delillerinden sayılmıştır.

Bu konuda sahabe görüşlerine gelince, onların görüşleri de ayeti kerimenin ve hadislerin mefhumuna muvafık olup “helal kılınmıştır”, “yasaklanmıştır” şeklinde ibarelerle aktarılmıştır. Bu ise, görüşlerin sahabenin kendi içtihadı olmayıp, şeriata nispet ettiklerini gösteren açık karinelere dendir.

Sahabenin büyüklerinden olan **Ali bin Ebi Talib**’den – radiyallahu anh – şu görüş aktarılmıştır:

وَأَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ الْحَارِثِ الْأَصْبَهَانِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ بْنُ حَيَّانٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي حَاتِمٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سِنَانٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ ثُمَيْرٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْخَلِيلِ الْخَضْرَمِيِّ عَنْ عَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : لَا بَأْسَ بِطَعَامِ الْمَجُوسِ إِنَّمَا نُحْيِي عَنْ ذَبَائِحِهِمْ.

“... Ali: Mecusilerin yiyeceğinde bir beis yoktur. Sadece kestikleri yasaklanmıştır.”¹⁵⁰

İbn Abbas’tan – radiyallahu anhuma – gelen rivayette ise, sadece Ehli Kitabın kestiğinin yenilebileceğini belirtiyor:

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو سَعِيدٍ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، قَالَا حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ : مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ عَفَّانٍ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ فَصِيلٍ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ سِمَاكٍ، عَنْ عِكْرَمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : إِنَّمَا أُحِلَّتْ ذَبَائِحُ الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى لِأَنَّهُمْ آمَنُوا بِالتَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ.

“... İbn Abbas’ın – radiyallahu anhuma – :

Sadece Yahudi ve Nasranîlerin kestikleri helal kılınmıştır. Çünkü¹⁵¹ onlar Tevrat’a ve İncil’e iman etmişlerdir.”¹⁵²

¹⁴⁹ Ahmed İbn Teymiyye: El Fetava El Kubra: 3/109. Zafer Ahmed Et Tahanevi “İ’laus Sunen” (17/96) eserinde yukarıda geçen hadisi zikrettikten sonra şöyle demiştir: “Mürsel hadis sahabe ve tabiunun icmasıyla desteklendiği zaman bu sana delil olarak yeter”.

¹⁵⁰ Ebu Bekr El Beyhaki: Es Sunenul Kubra: 9/479/19172. Alinin – radiyallahu anhu – bu görüşünü aynı zamanda Darakutni de “Es Sunen” eserinde (5/535) rivayet etmiştir.

¹⁵¹ Dikkat edilirse İbn Abbas kestiklerinin yenmesine sebep olarak üzerinde Allahı zikretmelerinin değil, Kitaba iman etmelerini göstermiştir.

Abdullah bin Mesud'dan bu konuda gelen rivayet ise, araştırma yapmayı ve sadece Ehli Kitabın kestğini almayı öngörüyor:

Abdur Rezzak bin Hemmam'ın¹⁵³ **İbn Mesud**'dan yaptığı rivayet şu şekildedir:

أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ قَيْسِ بْنِ سَكَنٍ، أَنَّ بَنَ مَسْعُودٍ قَالَ: إِنَّكُمْ نَزَلْتُمْ أَرْضًا لَا يَقْصِبُ بِهَا الْمُسْلِمُونَ، إِنَّمَا هُمْ النَّبْطُ وَفَارِسٌ، فَإِذَا اشْتَرَيْتُمْ لَحْمًا فَسَلُّوا، فَإِنْ كَانَ دَبِيحَةً يَهُودِيٍّ، أَوْ نَصْرَانِيٍّ فَكُلُّوهُ، فَإِنَّ طَعَامَهُمْ لَكُمْ حَلَلٌ.

“... İbn Mesud: Müslümanların hayvan kesmediği ülkede konaklayacaksınız. Onlar Nabatlar ve Farslardır. Et aldığınız zaman sorun, eğer bir Yahudi veya Nasranî'nin kestiyse, onu yiyin. Çünkü onların yiyeceği size helaldir.”¹⁵⁴

İbn Ebi Şeybe'nin¹⁵⁵ **İbn Mesud**'dan rivayeti ise şu şekildedir:

حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ قَيْسِ بْنِ سَكَنٍ الْأَسَدِيِّ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: إِنَّكُمْ نَزَلْتُمْ بَيْنَ فَارِسَ وَالنَّبْطِ، فَإِذَا اشْتَرَيْتُمْ لَحْمًا، فَإِنْ كَانَ دَبِيحَةً يَهُودِيٍّ، أَوْ نَصْرَانِيٍّ فَكُلُّوهُ، وَإِنْ دَبْحَةً جُوسِيٍّ فَلَا تَأْكُلُوهُ.

“... İbn Mesud: Siz Farslar ve Nabatlar arasında konaklayacaksınız. Et aldığınız zaman, bir Yahudi veya Nasraninin kestiyse, yiyin. Eğer onu bir Mecusi kesmişse, yemeyin.”¹⁵⁶

Abdullah bin Mesud'dan diğer bir rivayeti **İbn Muflih**¹⁵⁷ “El Mubdi” eserinde naklediyor:

¹⁵² El Hâkim En Neysaburi: El Mustedrek: 2/371/3273. Kitabın hadislerini tahrir eden Şemsuddin Ez Zehebi “Telhisul Mustedrek”te sahih olduğunu belirtmiştir. Ayrıca İbn Abbas’tan gelen bu eseri Ebu Bekr El Beyhaki “Es Sunenul Kubra” (9/474/19155), Taberani “El Mucemul Kebir” kitabında (11/293) rivayet etmişler.

¹⁵³ Abdur Rezzak bin Hemmam bin Nafi El Himyeri, Ebu Bekr Es Sanani (126–211 h/744–827 m). Hadis Hafızlarındandır. Zehebi onunla ilgili “O ilmin hazinesidir” demıştır.

¹⁵⁴ Abdur Rezzak bin Hemmam: El Musannef: 4/487/8578.

¹⁵⁵ Abdullah bin Muhammed bin Ebi Şeybe El Absi, El Kufi, Ebu Bekr (159–235 h/776–849 m). Hadis hafızlarındandır ve bu konuda eserleri vardır.

¹⁵⁶ İbn Ebi Şeybe: El Musannef: 17/420/33362. İbn Kudâme “El Muğni”de (13/297) İmam Ahmed’e nispetle bu sözün Allah Resulüne – sallallahu aleyhi ve sellem - ait olduğunu rivayet ediyor.

¹⁵⁷ İbrahim bin Muhammed bin Abdillâh bin Muhammed İbn Muflih, Ebu İshak, Burhanuddin (816–884 h/1413–1479 m). Hanbelî fakihlerindendir. Alıntı

وروى سعيد بإسناد جيد, عن ابن مسعود قال: لا تأكلوا من الذبائح, إلا ما ذبح المسلمون وأهل الكتاب.

“Said¹⁵⁸ “ceyyid” isnatla İbn Mesud’dan şöyle dediğini rivayet etmiştir: Müslüman ve Ehli Kitaptan başkasının kestiğini yemeyin”¹⁵⁹

Sahabenin büyüklerinden ilim tahsil eden tabiunun da görüşü bu yöndedir.¹⁶⁰

İbn Abdil Berr¹⁶¹ “El İstizkar” isimli kitabında **Ata’nın**¹⁶² görüşünü şu şekilde aktarıyor:

قال عطاء: كل مسلم صغير, أو كبير, امرأة, أو صبيّة ذبح, فكل من ذبحته, ولا تأكل من ذبيحة مجوسي.

“Ata dedi: Her Müslüman, küçük, büyük, kadın veya kız çocuğu keserse onun kestiğinden ye. Fakat Mecusi’nin kestiğinden yeme.”¹⁶³

İmam **Ebu Yusuf** “El Eser” isimli kitabında **İbrahim En Nehai’nin**¹⁶⁴ de bu görüşte olduğunu naklediyor:

yaptığımız “El Mubdi” diğer Hanbelî fakihî İbn Kudâme El Makdisi’nin “El Mukni” eserinin şerhidir.

¹⁵⁸ Said: Said bin Mansur’dur. Hicri 227-ci yılda vefat etmiştir.

¹⁵⁹ İbn Muflih: El Mubdi: 8/23, Aynı rivayeti Mansur bin Yunus El Buhuti “Keşşaful Kına” (5/177) eserinde “ceyyid” olarak değerlendirerek rivayet etmiştir.

¹⁶⁰ Ümmetin büyüklerinden **Tavus bin Keysan, İkrime, Said bin Cubeyr, Murre bin Şurahil, Abdur Rahman bin Ebi Leyla** gibi selef ulehasının bu konudaki görüşlerini tertip gereği “Müşrik besmele çekerse kestiği yenir mi” başlığı altında yerleştirmeye uygun gördük.

¹⁶¹ Yusuf bin Abdillâh bin Muhammed bin Abdil Berr En Nemri El Kurtubi El Maliki, Ebu Ömer (368–464 h/978–1071 m). Kendisine Mağribin Hafızı denirdi. Büyük hadis hafızlarından olan bu zat aynı zamanda tarihçi, edib ve araştırmacı âlimdir. İslam âleminde büyük önem taşıyan eserler telif etmiştir.

¹⁶² Ata bin Eslem bin Safvan (27–114 h/647–732 m). Tabiundan olan bu zat fakihlerin büyüklerindendir. Mekke’nin müftüsü ve muhaddisiydi. İbn Ömer onunla ilgili “Ata bin Ebi Rebah aranızda olduğu halde meseleleri toplayıp bana mı geliyorsunuz?” derdi.

¹⁶³ İbn Abdil Berr: El İstizkar: 15/220/21656

¹⁶⁴ İbrahim bin Yezid bin Kays bin El Esved, Ebu İmran En Nehai (46–96 h/666–715 m). Tabiunun büyüklerindendir. Kendi mezhebi olan bir müçtehit idi. Irak ekolünün kurucusudur. Bazı sahabelerle görüşmüştür. Ölüm haberi Eş Şabiye ulaşınca şöyle demiştir: “kendinden sonra kendisi gibisini bırakmadı”.

قال : حدثنا يوسفُ, عن أبيه, عن أبي حنيفة , عن حماد , عن إبراهيم , أنه قال : كلّ طعام المجوس كله, ما خلا الذبائح.

“... İbrahim En Nehai: Mecusilerin kestikleri dışındaki tüm yiyeceğinden ye.”¹⁶⁵

Bunun dışında, İbn Kudâme “El Muğni” isimli eserinde ismi zikredilecek olan İslam büyüklerinin hepsinin aynı görüşü paylaştığını belirtiyor: İbn Mesud, İbn Abbas, Ali, Cabir, Ebu Burde, İkrime, El Hasan bin Muhammed, Ata, Mucahid, Abdur Rahman bin Ebi Leyla, Said bin Cubeyr, Murre El Hemdani, Zuhri, Malik, Sevri ve Şafi.¹⁶⁶

Takdim edilen nasslar, “Ehli Kitap dışındaki kâfirlerin kestiği yenmez” hükmünün delillere dayalı olduğunu ispatlıyor ve bu konuda icma olmasına rağmen, hükmün dayanaksız olduğunu söyleyip, Ümmetin âlimlerini töhmet altında bırakan cahillerin sözünün, kendi cehaletlerinden başka bir şeyden kaynaklanmadığını ortaya koyarak onların kendisini töhmet altında bırakıyor.

¹⁶⁵ Ebu Yusuf El Ensari: Kitabul Eser: 239.

¹⁶⁶ İbn Kudâme: El Muğni: 13/296-297.

MECUSİ VE SAMİRİLERİN KESTİĞİNE CEVAZ VERİLMESİ

İlim ehlinden bazılarının, Mecusi, Samiri ve bu gibilerinin kestiğini yemeye cevaz vermesinin nedenini anlamakta zorluk çeken insanlar, bu noktada bir yanılgıya düşmüşlerdir. Bu görüşlerden Ehli Kitap dışındaki insanların da kestiğinin yeneceği sonucuna varmışlar. Fakat bu, apaçık bir yanılgı ve dikkatsizliktir.

Meselelerin doğru anlaşılması için ihtilafın mahalinin tespit edilmesi çok önemlidir.

Aslında ihtilaf, Ehli Kitap dışında kalanların kestiğinin yenmesi noktasında değildir! Bu nokta üzerinde daha önce de tekid ettiğimiz gibi, kati bir İcma gerçekleşmiştir. Fakat ihtilafın kaynağı ikinci aşamada, yani Ehli Kitabın kimler olması noktasındadır.

Âlimler, Yahudi ve Hristiyanların Kitabî olduğunda söz birliği içinde olmakla beraber, Mecusi, Samiri ve bu gibi bazı grupların, Kitabî olup olmadığı noktasında ihtilaf etmişlerdir.

Meselenin daha iyi kavranılması için bazı örnekleri inceleyelim. İbn Hazm ve Ebus Sevr Mecusilerin, İmam Ebu Hanife ise Samirilerin kestiklerini yemenin caiz olduğu görüşündelerdir. Fakat bu grupların kestiğini yemeye cevaz verme nedenleri, sadece onları Ehli Kitaptan saymalarıdır.

İlk olarak İmam **Ebu Hanife**'nin¹⁶⁷ görüşünü ele alalım. Hanefi imamlarından **Ebu Bekr Es Serahsi**¹⁶⁸ konuyu şu şekilde açıklıyor:

فأما الصابئون على قول أبي حنيفة رضي الله عنه فيحل أكل ذبائهم، ومناكحة نسائهم، ولا يكره ذلك.

وعند أبي يوسف، ومحمد رحمهما الله لا يحل ذلك. وهم بمنزلة المجوس. وهذا الاختلاف في أن الصابئين من هم.

¹⁶⁷ En Numan bin Sabit, Et Teymi, El Kufi, Ebu Hanife (80–150 h/699–767 m). Meşhur dört mezhepten birinin imamı. Dört imamdan selefe ve sahabeye zaman cihetinden en yakın olanıdır. Abdullah bin El Mübarek onunla ilgili kendi zamanında yeryüzünün en fakihiydi derdi.

¹⁶⁸ Muhammed bin Ahmed bin Sehl, Ebu Bekr Es Serahsi (v. 483 h/1090 m). Hanefilerin büyük fakihlerindendir. Horasanlıdır. Engin ilminden dolayı "Şemsul Eimme" yani "İmamların Güneşi" lakabını almıştır.

فوقع عند أبي حنيفة أنهم صنف من النصارى يقرأون الزبور، وهذا هو الذى يظهرونه من اعتقادهم. ووقع عند أبي يوسف، ومحمد رحمهما الله أنهم يعبدون الكواكب، ويعتقدون في أن الكواكب آلهة. وهذا هو الذى يضمرونه من اعتقادهم، ولكنهم لا يستجيزون إظهار ما يعتقدون قط بمنزلة الباطنية. فبنى أبو حنيفة الجواب على ما يظهرون، وهما بنيا على ما يضمرون.

“İmam Ebu Hanife’nin – radiyallahu anh – görüşüne göre, Sâbîlerin kestiğini yemek, kadınlarıyla evlenmek helaldir, bu hoş görülmeleyen bir şey değildir.

İmam Ebu Yusuf ve İmam Muhammed’e – rahimahumallah – göre bu caiz değildir ve onlar Mecusilerin konumundadırlar. Bu ihtilaf, Sâbîlerin kim olduğundan kaynaklanıyor.

Ebu Hanife’ye göre, onlar Nasranîlerden Zebur okuyan bir sınıftır. İtikad olarak izhar ettikleri şey de budur.

Ebu Yusuf ve Muhammed’e – rahimahumallah – göre, onlar yıldızlara tapıyor ve yıldızların ilahlar olduğuna itikad ediyorlardır. Gizledikleri itikad budur. Fakat onlar, Batiniler gibi, katiyyen itikad ettikleri şeyleri açığa vurmaya caiz görmezler.

Ebu Hanife, hükmü onların izhar ettikleri şey üzerine, diğer iki İmam, gizledikleri şey üzerine bina etmiştir.”¹⁶⁹

İmam Ebu Bekr Es Serahsi’nin sözlerinden açık bir şekilde anlaşılan, bu ihtilafın Sâbîlerin kim olduğuna bağlı olduğudur. Yani ihtilaf, aslında onların Ehli Kitaptan olup olmadığındadır. Yoksa “Ehli Kitap dışındaki birinin kestiği yenir mi?” şeklinde bir ihtilaf değildir.

Mecusilerin kestiğini yemeye cevaz veren âlimlerden biride **İbn Hazm**dır¹⁷⁰. Fakat **İbn Hazm**’ın bu konudaki sözlerinin daha önce beyan ettiğimiz görüşe uygun olması o kadar aşikârdır ki, taassup sahibinden başka kimse bunu inkâr etmez:

ولا يحل أكل ما ذكاه غير اليهودي، والنصراني، والمجوسي، ولا ما ذكاه مرتد إلى دين كتابي أو غير كتابي، ولا ما ذكاه من انتقل من دين كتابي إلى دين كتابي، ولا ما ذكاه من دخل في دين كتابي بعد مبعث النبي صلى الله عليه وسلم، لأن الله تعالى لم يبح لنا إلا ما ذكناه أو ذكاه الكتابي كما قدمنا.

“Yahudi, Nasranî, Mecusi’den gayrisinin, Kitabî dine veya gayri Kitabî dine irtidad edenin, Kitabî bir dinden, diğer bir Kitabî dine intikal edenin, Nebi’nin – sallallahu aleyhi ve sellem –

¹⁶⁹ Ebu Bekr Es Serahsi: Şerhus Siyeril Kebir: 1/105.

¹⁷⁰ Ali bin Ahmed bin Said bin Hazm Ez Zahiri, Ebu Muhammed (384–456 h/994–1064 h). Fıkıhta Zahiri mezhebinin takipçilerinden olan bu zat kendi asrında Endulus bölgesinin en ünlü âlimlerinden birisiydi.

gönderilmesinden sonra Kitabî dine giren kimsenin kestiğinin yenmesi helal değildir.

Çünkü daha önce belirttiğimiz gibi, Allahu Teala bize bizim kestiğimiz ve Kitabînin kestiğinden başkasını bize mubah kılmamıştır.”¹⁷¹

Yaptığımız alıntıda İbn Hazm, Mecusilerin kestiğini yemeye cevaz vermekle beraber, Kitabîden başkasının kestiğinin yenmeyeceğini, açıktan ifade etmiştir. Yapacağımız diğer alıntıda, bunun nedenini **İbn Hazm**’ın kendisi şu şekilde belirtiyor:

وأما المجوس: فقد ذكرنا في كتاب الجهاد أنهم أهل كتاب, فحكمهم كحكم أهل الكتاب في كل ذلك.

“Mecusilere gelince: Biz “Kitabul Cihad”da, onların Ehli Kitap olduğunu, dolayısıyla tüm bu konularda hükümlerinin de Ehli Kitabın hükmü gibi olduğunu zikrettik.”¹⁷²

Sonuç olarak, Mecusi ve Samirilerin kestiğinin yenebileceğini söyleyen âlimlerin de aslında Ehli Kitap dışında kalan kimselerin kestiğine cevaz vermediklerini tespit etmiş olduk. İhtilaf sadece onların Ehli Kitap olup olmadığıdır.

Dolayısıyla, bu âlimlerin kavlından, Ehli Kitap dışında kalan kâfirlerin kestiğinin yeneceği sonucuna varmak kesinlikle yanlış olan bir kanaattir.

¹⁷¹ İbn Hazm Ez Zahiri: El Muhalla: 7/456.

¹⁷² İbn Hazm Ez Zahiri: El Muhalla: 7/456.

MÜŞRİK BESMELE ÇEKERSE KESTİĞİ YENİR Mİ?

Ehli Kitap dışındaki kâfirlerin kestiğinin yenmeyeceği Allah'ın inayetiyle sabit oldu. Fakat bunu kabul etmelerine rağmen, işin illetini besmeleye bağlayanlar vardır. Onların iddiası şudur: "Ehli Kitap dışındakilerin kestiğinin yenmeme sebebi, kesim esnasında Allahın adını zikr etmemeleridir. Eğer kesim esnasında Allahı zikrederlerse, kestikleri helal olur. İtibar dine değil tesmiyeyedir".

Peki, bu iddia sahiplerinin iddiası doğru mudur? Kitabî olmayan birisi kesimde besmele çekerse kestiği yenir mi?

Bu konuyu tahkik etmek için ilim ehlinin görüşlerine başvuralım:

Hafız İbn Abdil Berr "El İstizkar" isimli kitabında, besmelenin müşrikin kestiğine bir etkisi olmayacağı konusunda ilim ehlinin icmasını naklediyor:

وقد أجمعوا في ذبيحة الكتابي أنها تؤكل وإن لم يسم الله عليها إذا لم يسم عليها غير الله. وأجمعوا أن الجوسي والوثني لو سمى الله لم تؤكل ذبيحته.

"(Âlimler) icma etmişler: Üzerinde Allah'tan başkasının ismini zikretmedikleri sürece, üzerinde Allah'ın ismini zikretmese bile Kitabînin kestiği yenir.

(Âlimler) icma etmişler: Mecusi ve putperest Allah'ın ismini zikretse bile, kestiği yenmez."¹⁷³

Necd ehlinden **Abdur Rahman bin El Hasan**'ın¹⁷⁴ konuyla ilgili sözleri:

وسئل الشيخ عبد الرحمن بن حسن بن الشيخ: عن ذبيحة الكافر والمترد، إذا ذبحت للحم وذكر اسم الله عليها، فهل هناك نص بتحريمها غير الإجماع، ومفهوم قوله تعالى: {وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلْلٌ لَكُمْ}.¹⁷⁵

¹⁷³ İbn Abdil Berr: El İstizkar: 15/217/21648.

¹⁷⁴ Abdur Rahman bin Hasan bin Muhammed bin Abdil Vehhab (1193–1285 h/1779–1869 m). Necd fakihlerindendir.

فأجاب: الإجماع دليل شرعي بالاتفاق، ولا بد أن يستند الإجماع إلى دليل من الكتاب والسنة؛ وقد يخفى ذلك الدليل على بعض العلماء. فإن كان قد وقع الإجماع على تحريم ذبيحة الكافر والمشرک غير الكتابي، فحسبك به، ودلت الآية الكريمة على التحريم بمفهومها، كما قد عرفتكم. والجواب عن قوله: وذكرنا اسم الله عليها، أن يقال: التسمية من الكافر الأصلي ومن المرتد، غير معتبرة، لبطلان أعمالهما، فوجودها كعدمها، كما أن التهليل إذا صدر منه حال استمراره على شركه غير معتبر، فيكون وجوده كعدمه.

“Şeyh Abdur Rahman bin Hasan bin El Şeyh’e, kâfir ve mürtedin et olarak kesilip, üzerinde Allah’ın ismini andığı hayvanla alakalı soru soruldu. İcma ve **“Kitap verilenlerin yiyeceği size helaldır”**¹⁷⁵ ayetinin mefhumu dışında, bu etin haramlığına nass var mı?

Şöyle cevapladı: İcma, ittifakla şer’i delildir. İcma, mutlaka Kitap ve Sünnetten bir delile dayanıyordur. Bu delil, bazen âlimlerden bir kısmına gizli kalıyor. Eğer Kitabî olmayan kâfir ve müşrikin kestiğinin haram olmasında İcma vaki olmuşsa, bu sana yeter! Bildiğiniz gibi, ayeti kerime mefhumuyla haramlığa delalet ediyor.

“Üzerinde Allah’ın ismini zikrederler” sözünün cevabı şudur: Amellerinin batıl olması nedeniyle, asli kâfir ve mürtedin tesmiyesi muteber değildir. Varlığı yokluğu gibidir. Nasıl ki, şirk üzerinde olduğu sürece “la ilahe illallah” demesi gayri muteberdir. Olması veya olmaması birdir.”¹⁷⁶

“Fetaval Lecne”¹⁷⁷ isimli fetva mecmuasında da bu icmaya muvafakat edilmiştir:

وقد أجمع المسلمون على تحريم ذبائح الكفار غير أهل الكتاب , وإن ذكروا عليها اسم الله؛ لأن التسمية على الذبيحة نوع من العبادة فلا تصح إلا مع إخلاص العبادة لله سبحانه وتعالى؛ لقوله سبحانه { وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ } .

“Üzerinde Allah’ın ismini zikretseler bile, Ehli Kitap dışı kâfirlerin kestiklerinin haramlığında, Müslümanlar icma etmişlerdir. Çünkü kesilen hayvan üzerinde tesmiye, ibadetin bir türüdür. Bu ise, ancak ibadetin Allah’a – subhanehu ve teala – halis kılınmasıyla sahîh olur.

¹⁷⁵ El Maide: 5/5.

¹⁷⁶ İbn Kasım En Necdi: Ed Durerus Seniyye: 7/477-478.

¹⁷⁷ Fetaval Lecnetid Daima fil Buhusil İlmiyyeti vel İfta. Suudi Arabistan’ın âlimlerinden oluşan bir fetva kurulu.

Çünkü Allah subhanehu buyuruyor ki: **“Eğer şirk koşsalardı, yaptıkları boşa giderdi”** ¹⁷⁸.¹⁷⁹

Abdur Rezzak bin Hemmam¹⁸⁰ “El Musannef” isimli kitabında, bu konuda Ümmetin büyüklerinden bazı görüşler nakletmiştir. Sırasıyla onları gözden geçirelim. İlk olarak **İbn Abbas**’ın görüşü:

عبد الرزاق, عن ابن عيينة, عن عمرو بن دينار, عن أبي الشَّعثاء قال : حدثنا عَيْن - يعني عكرمة -
عن ابن عباس قال : إن في المسلم اسم الله , فإن ذبح ونسي اسم الله فليأكل , وإن ذبح المجوسي وذكر
اسم الله فلا تأكله.

“... İbn Abbas: Her Müslüman’ın içinde Allah’ın ismi vardır. Eğer hayvan keser ve Allah’ın ismini zikretmeyi unutursa yesin. Eğer Mecusi hayvan keser ve Allah’ın ismini zikrederse, ondan yeme.” ¹⁸¹

İmam Tavus bin Keysan’ın¹⁸² görüşünü şu şekilde naklediyor:

عبد الرزاق, عن معمر, عن بن طاووس, عن أبيه قال: مع المسلم ذكر الله, فإذا ذبح فنسي أن يسمي
فليس وليأكل, وإن المجوسي لو ذكر اسم الله على ذبيحته لم تؤكل.

“... Tavus: Müslümanla beraber Allah’ın zikri vardır. Eğer hayvan kesip (Allahın) ismini zikretmeyi unutursa, isim zikretsin ve yesin. Eğer Mecusi kestiği hayvan üzerine Allah’ın ismini zikretse bile, kestiği yenmez.”¹⁸³

أخبرنا عبد الرزاق قال: أخبرنا معمر, عن بن طاووس, عن أبيه قال: لا تؤكل ذبيحة المجوسي وإن ذكر
اسم الله عليها.

“... Tavus: Üzerinde Allah’ın (ismini) zikretse bile, Mecusi’nin kestiği yenmez.”¹⁸⁴

¹⁷⁸ El Enam: 6/88.

¹⁷⁹ Fetaval Lecne: 22/431.

¹⁸⁰ Abdur Rezzak bin Hemmam bin Nafi El Himyeri, Ebu Bekr Es Sanani (126–211 h/744–827 m). Hadis Hafızlarındandır. Zehebi onunla ilgili “O ilmin hazinesidir” demiştir.

¹⁸¹ Abdur Rezzak bin Hemmam: El Musannef: 4/481/8548.

¹⁸² Tavus bin Keysan El Havlani El Hemedani, Ebu Abdir Rahman (33–106 h/653–724 m). İbn Abbas’ın arkadaşlarından olan bu zat Tabiunun büyüklerinden sayılmaktadır. Elliye yakın sahabeyle görüşmüştür.

¹⁸³ Abdur Rezzak bin Hemmam: El Musannef: 4/479/8539.

¹⁸⁴ Abdur Rezzak bin Hemmam: El Musannef: 6/121/10192.

Tabiun İmamlarından **İkrime**'nin¹⁸⁵ görüşünü şu şekilde zikrediyor:

أخبرنا عبد الرزاق قال: أخبرنا بن عيينة، عن عمرو بن دينار، عن عكرمة قال: لا تؤكل ذبيحة المجوسي وإن ذكر الله.

"... İkrime: Allah'ın (ismini) zikretse bile, Mecusi'nin kestiği yenmez."¹⁸⁶

Yine Abdur Rezzak **Said bin Cubeyr**'in¹⁸⁷ ve **Murre bin Şurahil**'in¹⁸⁸ görüşünü aktarıyor:

أخبرنا عبد الرزاق قال: أخبرنا إسرائيل قال: أخبرني موسى بن أبي عائشة قال: سألت سعيد بن جبیر، ومرة بن شراحيل عن المجوسي يذكر اسم الله إذا ذبح، قال: لا تأكله.

"... Musa bin Ebi Aişe: **Said bin Cubeyr'e** ve **Murre bin Şurahil'e**, Mecusi'nin kesim yaptığı zaman Allah'ın ismini zikretmesiyle ilgili sordum, "onun kestiğini yeme" dedi."¹⁸⁹

İbn Ebi Şeybe¹⁹⁰ "El Musannef" adlı eserinde **Said bin Cubeyr**'in bu görüşünü başka bir tarikle rivayet etmiştir:

حدثنا محمد بن فضيل، عن عطاء، عن سعيد بن جبیر، قال: لا تأكل من صيد المجوسي سمى، أو لم يسم.

"... Said bin Cubeyr şöyle dedi: Üzerinde Allah'ın ismini zikretsin veya etmesin, Mecusi'nin avladığından yeme!"¹⁹¹

¹⁸⁵ İkrime bin Abdullah El Berberi El Medeni (25–105 h/645–723 m). İbn Abbas'ın azatlısı, Tabiun neslinin büyüklerindendir. Sahabeden iki yüz kişiyle görüştüğünü söylemiştir. Artık İbn Abbas'ın sağlığında fetva verirdi. Tefsir ilminde insanların en bilginlerinden biridir.

¹⁸⁶ Abdur Rezzak bin Hemmam: El Musannef: 6/121/10193.

¹⁸⁷ Said bin Cubeyr El Esedi El Kufi (45–95 h/665–714 m). Tabiundandır. Abdullah bin Abbas ve İbn Ömer'den ilim almıştır. Kufe ehli İbn Abbas'a soru sormak için geldiklerinde: "İçinizde Said olduğu halde mi bana soruyorsunuz?" derdi. İmam Ahmed onunla ilgili "Yeryüzünde onun ilmine ihtiyacı olmayan kimse yoktu" derdi.

¹⁸⁸ Murre bin Şurahil, El Hemedani El Bekili El Kufi (v. 76 h). Muhadramdan olan bu zat Ebu Bekr, Ebu Zer, İbn Mesud ve Ebu Musa El Eşariyi görüp onlardan rivayette bulunmuştur.

¹⁸⁹ Abdur Rezzak bin Hemmam: El Musannef: 6/121/10191.

¹⁹⁰ Abdullah bin Muhammed bin Ebi Şeybe El Absi, El Kufi, Ebu Bekr (159–235 h/776–849 m). Hadis hafızlarındandır ve bu konuda eserleri vardır.

Abdur Rezzak diğer fakih **Abdur Rahman bin Ebi Leyla'nın**¹⁹² görüşünü şu şekilde aktarıyor:

عبد الرزاق عن, ابن عيينة, عن ابن أبي ليلى, وإسماعيل ابن مسلم, عن الحكم قال : سألت عبد الرحمن بن أبي ليلى عن ذبيحة المسلم ينسى أن يذكر اسم الله , قال : تؤكل , إنما الذبح على الملة, ألا ترى أن مجوسيا لو ذكر اسم الله على ذبيحته لم تؤكل.

“... Hakem: Abdur Rahman bin Ebi Leyla'ya, üzerinde Allah'ın ismini zikretmeyi unutan Müslüman'ın kestiğiyle ilgili soru sordum, şöyle dedi: Yenir! Kesimde itibar sadece dinedir. Görmüyor musun?¹⁹³ Mecusi kestiği hayvan üzerinde Allah'ın ismini zikretse bile, kestiği yenmez.”¹⁹⁴

Evet! Sahabenin ilim meclislerinde bulunmuş, onların fıkından faydalanmış ümmet büyüklerinin görüşleri bu yöndedir.

İslam fakihlerinin görüşlerine gelince, bu müctehidlerin görüşleri de sahabe ve tabilerin görüşlerine muvafıktır.

İmam **Şafi'nin**¹⁹⁵ bu konudaki görüşü daha önce de belirtildiği üzere şu şekildedir:

لا تؤكل ذبيحة المجوسي وإن سَمَّى الله عليها.

“Allah'ın (ismini) zikretse bile, Mecusi'nin kestiği yenmez.”¹⁹⁶

İmam **Şafi'nin**, **Malik'in**¹⁹⁷ ve diğerlerinin bu konudaki görüşünü Müfessir **Ebu Abdillah El Kurtubi**¹⁹⁸ de kendi tefsirinde aktarıyor:

¹⁹¹ İbn Ebi Şeybe: El Musannef: 10/395/20032.

¹⁹² Muhammed bin Abdur Rahman bin Ebi Leyla Yesar İbn Bilal El Ensari El Kufi (74–148 h/693–765 m). Ondan fazla sahabiden hadis tahammül etmiştir. Rey ashabındandır. Hem Emeviler hem de Abbasiler döneminde uzun bir süre Kufe kadılığını yapmıştır.

¹⁹³ Bu tarz ifadeler karşıdakının da kabul ettiği asıllar üzerine bina edilir. Yoksa bu makamda delil olarak gösterilmesi uygun olmaz.

¹⁹⁴ Abdur Rezzak bin Hemmam: El Musannef: 4/480/8545. Ebu Leyla'dan aynı görüşü İbn Abdil Berr “Et Temhid” (22/303) eserinde nakletmiştir.

¹⁹⁵ Muhammed bin İdris bin Abbas bin Osman İbn Şafi El Haşimi El Kuraşi El Muttalibi, Ebu Abdillah (150–204 h/767–820 m). Dört büyük fıkı mezhebinden birinin İmamı olan bu zat Filistin'in Gazze kentinde doğmuştur. Aslen Kureyşlidir.

¹⁹⁶ Muhammed bin İdris Eş Şafi: El Umm: 5/671.

¹⁹⁷ Malik bin Enes bin Malik El Esbahi El Himyeri, Ebu Abdillah (93–179 h/812–895 m). Medine'nin ve meşhur dört fıkı mezhebinden birinin imamıdır. Fetva verebilmesi için yetmiş âlimden icazet aldıktan sonra fetva vermeye başlamıştır.

ولا خلاف بين العلماء أن ما ذبحه المجوسي لناره، والوثني لوثنه لا يؤكل، ولا تؤكل ذبيحتهما عند مالك، والشافعي، وغيرهما وإن لم يذبحا لناره ووثنه.

“Mecusi’nin ateşine, putperestin de putuna kestiğinin yenmeyeceği konusunda âlimler arasında ihtilaf yoktur. Mecusi ateşine, putperest putuna kesme bile, Malik, Şafi ve diğerlerine göre kestiği yenmez.”¹⁹⁹

Medine Ehli’nin ve diğerlerinin bu konudaki görüşünü **İbn Abdil Berr** “El Kâfi” isimli eserinde şu şekilde aktarıyor:

ومن نسي أن يسمي على الذبيحة لم يضره ذلك، ولا بأس بأكلها، وإن ترك التسمية عامدا لم تؤكل عند مالك، ومن أهل المدينة وغيرهم من قال: لا يضر المسلم ترك التسمية عامدا ولا ناسيا، لأنه ذبح بملته ودينه، ألا ترى أن المجوسي لو سمى لم ينفع ذلك شيئا.

“Kim kesilen hayvan üzerinde isim zikretmeyi unutursa, bu ona zarar vermez, yenmesinde bir beis yoktur.

Eğer tesmiyeyi kasten terk ederse, Malik’e göre kestiği yenmez. Ehli Medine ve diğerlerinden şöyle diyenler vardır: “Ne kasten ne de unutarak tesmiyeyi terk etmek, Müslüman’a zarar vermez. Çünkü o Milleti ve Dini üzerine kesmiştir. Görmüyor musun? Eğer Mecusi isim zikretse bile, bu ona hiçbir fayda vermez.”²⁰⁰

Müfessirlerden **Ebu Bekr El Cessas**²⁰¹ “Ahkamul Kuran” isimli tefsirinde konumuzla alakalı şunu belirtmiştir:

لو كان المراد ذبائح المشركين لذكرها، ولم يقتصر على ذكر ترك التسمية، وقد علمنا أن المشركين وإن سمو على ذبائحهم لم تؤكل.

¹⁹⁸ Muhammed bin Ahmed bin Ebi Bekr bin Ferh El Ensari El Hazreci El Endelusi, Ebu Abdillah, El Kurtubi. (600–671 h/1203–1273 m). Müfessirlerin büyüklerindendir. Yazdığı tefsir Ehli Sünnet arasında en değerli tefsirlerden sayılır. Endülüste doğmuş, orada ilim tahsil etmiş daha sonra Mısra hicret etmiş ve orada vefat etmiştir.

¹⁹⁹ Ebu Abdillah El Kurtubi: El Camiu li Ahkamil Kuran: 3/33.

²⁰⁰ İbn Abdil Berr: El Kâfi fi Fikhi Ehli Medine: 179.

²⁰¹ Ahmed bin Ali Er Razi, Ebu Bekr El Cessas (305–370 h/917–980 m). Hanefi fukahasıdır. Bağdat’ta yaşamış ve orada da vefat etmiştir. “Ahkamul Kuran” isimli tefsiri Ahkâm tefsirleri arasında meşhurdur.

“Eğer murad²⁰² müşriklerin kestiği olsaydı, (Yüce Allah) mutlaka bunu zikreder, sadece tesmiyenin terkinin zikretmekle yetinmezdi. Biliyoruz²⁰³ ki, müşrikler üzerinde isim zikretseler bile, kestikleri yenmez.”²⁰⁴

İmam Ebu Bekr Es Serahsi²⁰⁵ bu konuyla alakalı şunları söylemiştir:

قال الله تعالى : { أَوْ فَسْقًا أَهْلًا لِعَيْبٍ اللَّهِ بِهِ } وفي الآية بيان أن الحرمة لعدم ذكر الله تعالى ؛ لأن التحريم بوصف دليل على أن ذلك الوصف هو الموجب للحرمة كالميتة والموقوذة ، وبهذا يتبين فساد حمل الآية على الميتة وذبائح المشركين ، فإن الحرمة هناك ليست لعدم ذكر الله تعالى ، حتى إنه وإن ذكر اسم الله تعالى لم يحل.

“Yüce Allah buyurmuştur ki: “ ... **Veyahut bir fiske ki, üzerine Allah’tan başkasının ismi zikr edilerek kesilmiş bulunur...** ”²⁰⁶

Bu ayette, haramlığın Yüce Allah’ın zikrinin olmamasından kaynaklandığının beyanı vardır. Çünkü meyte ve vurularak öldürülen hayvanda olduğu gibi, bir vasıfla haram kılma, bu vasfın haramı gerektirdiğine delildir.

Böylece, bu ayetin meyte ve müşriklerin kestiklerine haml edilmesinin yanlışlığı ortaya çıkıyor. Çünkü orada (müşrikin kesmesi durumunda) haramlık Yüce Allah’ın zikrinin olmamasından kaynaklanmıyor. Hatta (müşrik) Yüce Allahın ismini zikretse bile, (kestiği) helal olmaz.”²⁰⁷

Müşrikin kesim esnasında besmele çekmesinin kesimde bir etkisi olmadığıyla ilgili ilim ehlinin İcmasını, ayrıca büyük fakihlerden **İbn Abbas, Tavus bin Keysan, İkrime, Said bin Cubeyr, Murre bin Şurahil, Abdur Rahman bin Ebi Leyla, Malik, Şafi, Ebu Bekr Es Serahsi ve Ebu Bekr El Cessas**’ın görüşlerini size sunduktan sonra, buradaki illetle ilgili kısa bir bilgi vermek yerinde olur.

Kitabî dışındaki kâfirlerin, besmele çekseler bile kestiklerinin yenmeme nedeni, besmelenin ibadet olduğu ve müşrikin ibadetinin

²⁰² Yani Enam suresi 121. ayeti kerimesindeki murad.

²⁰³ Cessasın kelamının siyakından anlaşılan müşriklerin besmele çekerek kestiğinin yenmeyeceği meselesinin, üzerine bina edilebilecek kadar kabullenilmiş bir mesele olduğudur.

²⁰⁴ Ebu Bekr El Cessas: Ahkamul Kuran: 3/6.

²⁰⁵ Muhammed bin Ahmed bin Sehl, Ebu Bekr Es Serahsi (v. 483 h/1090 m). Hanefilerin büyük fakihlerindendir. Horasanlıdır. Engin ilminden dolayı “Şemsul Eimme” yani “İmamların Güneşi” lakabını almıştır.

²⁰⁶ El Enam: 6/145.

²⁰⁷ Ebu Bekr Es Serahsi: El Mebsut: 11/237.

boş olduğudur. Küfürleri nedeniyle Ehli Kitabın da çektiği besmele boş olsa da, üzerinde oldukları din itibara alınarak, kestiklerinin yenmesine cevaz verilmiştir.

İbn Mahmud²⁰⁸ kesimle ilgili sorulan soruya cevaben demiştir:

وأجاب الشيخ محمد بن إبراهيم بن محمود: شرط الذبيحة: أن يكون الذابح عاقلاً مسلماً، أو كتابياً، وأن يذكر اسم الله تعالى عند الذبح، وعند إرسال الجراح والسهم في الصيد؛ وكل من حكم بكفره غير الكتابي، فلا تحل ذبيحته ولو ذكر اسم الله عليها، لأن التسمية عبادة، وعبادة الكافر حابطة، فوجود التسمية كعدمها، سواء كان كفره بقول، أو فعل أو اعتقاد.

”Şeyh Muhammed bin İbrahim bin Mahmud şöyle cevap verdi: Kesilmiş hayvanın şartı şudur ki, kesen kişi akıl sahibi bir Müslüman veya Kitabî olsun, kesimde ve av yapan hayvanı gönderdiğinde ve oku ava fırlattığında Yüce Allah’ın ismini zikretsin.

Üzerinde Allah’ın ismini zikretse bile, Kitabî dışında kâfir olduğuna hüküm edilenlerin tamamının kestiği helal değildir.

Çünkü tesmiye ibadettir. Kâfirin ibadeti ise boştur. Tesmiyenin olması, olmaması gibidir.

İster küfrü sözle olsun, ister fille, isterse de itikadla olsun durum aynıdır.”²⁰⁹

Buraya kadar aktardıklarımız ilim ehlinin bu konudaki açık görüşleriydi. Bunun dışında itibarın tesmiyeye değil, dine göre olduğunu gösteren başka karineler de vardır.

Daha önce takdim ettiğimiz alıntılarda da gördüğümüz gibi, âlimler hayvan kesen kişide aranan şartları sıralarken, onun dinini esas almış, “Müslüman ve Kitabînin kestiği yenir” demişlerdir. Kitaptan, Sünnetten delil olarak gösterilen nasslarda, sahabi ve tabilerin görüşlerinde de, kesen kişinin dininin dikkate alındığı açıktan ifade edilmiştir. Her kim bu ayırımda gizli bir illet olduğunu iddia ederse, iddiasına delil getirmek zorundadır. Delil getirilmediği sürece itibar lafzın zahirinedir. Özellikle lafzın zahiri diğer delillerle bu kadar pekiştirilmişken!

Bunun dışında, eğer dikkate alınan şey sadece tesmiye olsaydı Ehli Kitabı özellikle zikretmenin bir anlamı kalmazdı ve hükmün daha belirgin bir alamet olan tesmiyeye bağlanması daha uygun olurdu.

Çünkü Ehli Kitap olmadığı halde kesimde Yüce Allah’ı zikreden birçok kâfir ve Ehli Kitap olduğu halde kesimde Yüce Allah’tan

²⁰⁸ Muhammed bin İbrahim bin Mahmud ibn Abdil Kadir bin Muhammed bin Ali bin Hamid (1250–1332 h/1834–1914 m). Necd bölgesi fukahasından.

²⁰⁹ İbn Kasım En Necdî: Ed Durerus Seniyye: 7/487.

başkasını zikreden birçok Kitabî vardır. Fukahadan bir kısmı, Ehli Kitabın kesilen hayvan üzerinde Mesihin ve Üzeyrin – aleyhimessalam – ismini zikr etmeleri durumunda bile kestiklerinin yeneceğini söylemişlerdir. Bu görüşte olan âlimlerin illeti besmele olarak belirlemeleri düşünüle bilirmi?

İnsaf sahibi bir zat için, sahabe ve tabilerin görüşleri, ilim ehlinin bu konudaki İcması, her türlü tartışmanın kapanması için yeterlidir.²¹⁰

²¹⁰ Bu konuda söylediğimizi tasdikleyen fakat nakil yapmadığımız kaynaklar vardır. Dileyenler fazla bilgi için başvurabilirler: İbn Kasım En Necdi: Ed Durerus Seniyye: 7/475,478, Fetaval Lecnetid Daime: 22/427, 431.

ETLERDE ASL OLAN HARAMLIK MI?

Şer'i kaidelerin mühimlerinden biride "اليقين لا يُزال بالشك" "Yakin şekle izale edilmez" kaidesidir. Kaideyi daha da açarsak: Yakinen bilinen bir bilgi, şüpheli bir bilgiyle nakz edilmez.

Kaidenin daha da anlaşılması için birkaç örnek verelim: En son abdest aldığımız konusunda kesin bir bilgiye sahip olsak, fakat abdestimizin bozulması konusunda şüphe ortaya çıkarsa, bu şüpheyile abdestimizin bozulduğuna hükmedemeyiz. Çünkü abdest aldığımız hakkındaki bilgi kesin, fakat abdestin bozulduğu hakkındaki bilgi ise şekke dayalıdır. Diğer bir örnek: Bir insanın kesin Müslüman olması hakkında karar verildikten sonra, Dinden çıkmasıyla ilgili şüphe ortaya çıkarsa, bu tür bir şüpheyile Dinden çıkmasına karar verilemez. Çünkü İslam'a girdiği kesin, fakat İslam'dan çıkıp çıkmadığı şüphelidir.

Bu kuralla bağlantılı ve benzer olan diğer bir kural da "الأصل بقاء الشيء" "Asıl olan, bir şeyin olduğu halde kalmasıdır" kuralıdır. İlk kuralda, yakın kendi mertebesinden olan bir delille, yani yakınle bozulduğu gibi, asıl olan bir şey de aksi sabit olunca aksine intikal eder.

Bu kaideleri zikretmemizin nedeni nedir? Nedenimiz konuyla sıkı bir şekilde alakalı olmalarıdır.

Şöyle ki, eğer ette asıl olan helallikse ve aldığımız etlerin şer'i kurallarla kesildiğiyle ilgili bir şüphe ortaya çıkarsa, bu şüpheyile itibar etmeyeceğiz ve etin asli olan helallik üzere devam ettiğine karar vereceğiz. Yani yakınle sabit olmuş helalliği zanla izale etmeyeceğiz. Yok, eğer ette asıl olan haramlıksa ve aldığımız etlerin şer'i kurallarla kesildiğiyle ilgili şüphe ortaya çıkarsa, bu şüpheyi bir tarafa bırakıp, etin aslı olan haramlığı üzerinde devam etmesine hüküm vereceğiz ve bir önceki durumdaki gibi yakini bilgiyi zanla izale etmeyeceğiz. Bu kural et konusundaki birçok müşkillerin çözümünü için gerçekten çözücü bir kuraldır.

Şimdi bize düşen ette asıl olanın helallik veya haramlık olduğunu tespit etmek ve aksi sabit olana kadar, asli haline itibar etmek ve şüpheyile önem vermemektir.

Bil ki, ilim ehlinin İcmasıyla etlerde asıl olan haramlıktır ve aksi şüpheyile değil, sağlam bir delille veya galiple sabit olana kadar bu

asıl üzere, yani haramlıkta devam eder. Bu çeşitli mezheplerin, farklı ülke fakihlerinin ve ilim ehlerinden itibar sahiplerinin üzerinde olduğu görüştür.

Allame **Muhyiddin En Nevevi**²¹¹ “Muslim” şerhinde bu konuda hiçbir ihtilafın olmadığını söylüyor:

« إِذَا أُرْسِلَتْ كَلْبُكَ فَأَذْكُرِ اسْمَ اللَّهِ، فَإِنْ أُمْسَكَ عَلَيْكَ فَأَذْكُرْتَهُ حَيًّا فَأَذْبَحْهُ، وَإِنْ أَدْرَكَتَهُ قَدْ قَتَلَ وَمَنْ يَأْكُلُ مِنْهُ فَكُلْهُ، وَإِنْ وَجَدْتَ مَعَ كَلْبِكَ كَلْبًا غَيْرَهُ وَقَدْ قَتَلَ فَلَا تَأْكُلْ، فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي أَيُّهُمَا قَتَلَهُ، وَإِنْ رَمَيْتَ سَهْمَكَ فَأَذْكُرِ اسْمَ اللَّهِ، فَإِنْ غَابَ عَنْكَ يَوْمًا فَلَمْ تَجِدْ فِيهِ إِلَّا أَثَرَ سَهْمِكَ فَكُلْ إِنْ شِئْتَ، وَإِنْ وَجَدْتَهُ غَرِيقًا فِي الْمَاءِ فَلَا تَأْكُلْ ».

Qوله صلى الله عليه وسلم : (وإن وجدت مع كلبك كلبا غيره وقد قتل فلا تأكل، فإنك لا تدري أيهما قتله).

فيه بيان قاعدة مهمة ، وهي أنه إذا حصل الشك في الذكاة المبيحة للحيوان لم يحل ؛ لأن الأصل تحريمه ، وهذا لا خلاف فيه.

“Hadis: “Köpeğini saldıgın zaman Allah’ın ismini zikret! Eğer senin için yakalar ve sen de diriyken ona ulaşırsan, onu boğazla. Eğer ölüyken ona ulaşırsan ve köpek ondan yememişse ondan ye. Eğer köpeğinin yanında başka bir köpek bulursan ve köpek avı öldürmüşse ondan yeme. Çünkü sen onların hangisinin avı öldürdüğünü bilmiyorsun.

Okunu attığında Allah’ın ismini zikret! Eğer av senden bir gün gizli kalır ve onu hemen bulamayıp daha sonra bulursan ve okunun eserinden başka bir şey göremezsen, dilersen ye!

Eğer avı suda batmış bulursan yeme!”

İmam **Nevevi**’nin şerhi: Allah Resulu’nun – sallallahu aleyhi ve sellem – “Eğer köpeğinin yanında başka bir köpek bulursan ve köpek avı öldürmüşse ondan yeme, çünkü sen onların hangisinin avı öldürdüğünü bilmiyorsun” keliminde mühim bir kaidenin beyanı vardır. O kaide şudur: Hayvanı helal kılan kesimde şek hâsıl olursa, helal olmaz! Çünkü hayvanda asıl olan haramlıktır. Bu konuda ihtilaf yoktur.”²¹²

²¹¹ Yahya bin Şerif bin Murri bin Hasen El Hizami En Nevevi, Eş Şafi, Ebu Zekeriyya, Muhyiddin (631-676 h/1233-1277 m). Allame, Fakih ve Muhaddis. Az ömrüne rağmen çok sayıda faydalı eserler tasnif etmiştir. Şafi mezhebinin iki büyük İmamından biridir.

²¹² Muhyiddin En Nevevi: Sahihu Muslim bi Şerhin Nevevi: 13/78.

Maliki âlimlerinden **Ebu Bekr İbn El Arabî**²¹³ “Ahkamul Kuran” isimli kitabında Maliki fakihlerinin bu konudaki görüşünü aktarıyor:

وقال علماؤنا : الأصل في الحيوان التحريم ، لا يحل إلا بالذكاة والصيد ، وهو مشكوك فيه؛ فبقي على أصل التحريم.

“Âlimlerimiz (Maliki fukahası) şöyle dediler: Hayvanda asıl olan haramlıktır. Kesim ve avlama dışında bir şeyle helal olmaz. Sözedilen hayvan kendisi hakkında şüphe olandır ve haramlık aslı üzerinde kalır”²¹⁴

Hanbelî âlimlerinden **Muvaffakuddin İbn Kudâme**²¹⁵ “El Muğni” isimli kitabında şunları söylemiştir:

وإن أرسل كلبه ، فأرسل مجوسي كلبه ، فقتلا صيدا ، لم يحل ؛ لأن صيد المجوسي حرام ، فإذا اجتمع الحظر والإباحة غلب الحظر ، كالمثولد بين ما يؤكل وما لا يؤكل ، ولأن الأصل الحظر ، والحل موقوف على شرط ، وهو تذكية من هو من أهل الذكاة ، أو صيده الذي حصلت التذكية به ، ولم يتحقق ذلك.

“Eğer köpeğini salar ve aynı zamanda bir Mecusi de köpeğini salarsa, ikisi beraber avı öldürürse yenmesi helal olmaz. Çünkü Mecusi’nin avı haramdır. Haramlık ve mübahlık bir araya gelince, haramlık ağır basar. Yenen ve yenmeyen hayvanın birleşmesinden doğan hayvan gibi.

Çünkü asıl olan haramlıktır. Helallik ise şarta bağlıdır o da kesim ehlinen birisinin kesim yapması veya avlamasıdır ki, tezkiye/hayvanın helalleşmesi bununla gerçekleşiyor. Burada ise bu tahakkuk etmemiştir.”²¹⁶

²¹³ Muhammed bin Abdillâh bin Muhammed El Meafiri El İşbili El Maliki, Ebu Bekr İbn El Arabî (468–543 h/1076–1148). Muhaddis, fakih, usulcû, müfessir, edib ve tarihçi. İşbiliyye kadılığını yapmıştır. İbn Beşkuval onunla ilgili “Endulus âlimlerinin, imamlarının ve hadis hafızlarının sonuncusuydu” demiştir.

²¹⁴ Ebu Bekr İbnul Arabî: Ahkamul Kuran: 2/35.

²¹⁵ Abdullah bin Muhammed bin Kudâme El Cemmaili El Makdisi Ed Dimeşki El Hanbelî, Ebu Muhammed, Muvaffakuddin (541–620 h/1147–1223 m). Hanbelî fakihlerinin büyüklerindendir. İbn Teymiyye onunla ilgili “İmam Evzaiden sonra Şama Şeyh Muvaffaktan daha fakih kimse girmedi” demiştir. Alıntı yaptığımız “El Muğni” eseri fıkıh konusunda yazılmış en muhteşem ve ansiklopedi olabilecek eserlerden biri sayılmaktadır.

²¹⁶ El Muğni: Muvaffakuddin İbn Kudâme: 13/271.

Ebu İshak Eş Şirazi²¹⁷ bu görüşü Şafi mezhebinin ashabından naklediyor:

ومن أصحابنا من قال : لا يحل أكله , لأن الأصل في الحيوان التحريم , فإذا أشكل بقي على الأصل .

“Ashabımızdan şöyle diyenler var: Yenmesi helal değildir. Çünkü hayvanda asıl olan haramlıktır. Problem çıktığı zaman asıl üzerinde kalır.”²¹⁸

Maliki fakihlerinden **Kadı İyad Es Sebti**²¹⁹ Muslim’in “Es Sahih” eserine yazdığı “İkmalul Mulim” isimli eserinde şunu naklediyor:

قال الإمام : وهذا أصل في أن الشك في التذكية يمنع من تأثيرها ، ويبقى الحيوان على المنع ، وهو الأصل الذي كان عليه فيما قبل .

“İmam dedi ki: Bu, “kesimde ortaya çıkan şüphenin, kesimin (hayvanı helalleştirmedeki) tesirini engellemesi” konusunda bir delildir. Hayvan, men/yasaklık üzerinde kalır ki, bu daha önce üzerinde olduğu asıldır.”²²⁰

Ebu Suleyman El Hattabi²²¹ konuyla alakalı şunları söylemiştir:

فيه دليل على أن التسمية غير واجبة عند الذبح، لأن البهيمة أصلها على التحريم حتى يتيقن وقوع الذكاة، فهي لا تستباح بالأمر المشكوك فيه، فلو كانت التسمية من شرط الذكاة لم يجز أن يحمل الأمر فيها على حسن الظن بهم فيستباح أكلها .

“Bu hadiste kesim esnasında tesmiyenin vacip olmadığına delil vardır. Çünkü kesimin vuku bulması kesinleşene kadar hayvanda aslolan haram olmasıdır. Hayvan, kendisinde şüphe bulunan işle mübah kılınmaz.

²¹⁷ İbrahim bin Ali bin Yusuf El Firuzabadi Eş Şirazi, Ebu İshak (393–476 h/1003–1083 m). Şafi mezhebinde büyük bir yeri olan allamedir. Meşhur “En Nizamiyye” medresesi onun için yapılmış ve Şirazi orada müderrislik yapmıştır.

²¹⁸ Ebu İshak Eş Şirazi: El Muhezzeb: 1/454.

²¹⁹ İyad bin Musa bin İyad bin Amrun El Yahsubi Es Sebti, Ebul Fadl (472–544 h/1083–1149 m). Mağrip bölgesinde Hadis Ehlinin imamı. Sebte bölgesi kadılığını yapmıştır. Birçok ilim alanında eserler tasnif etmiştir. Bir Yahudi tarafından zehirlenerek öldürülmüştür.

²²⁰ Kadı İyad: İkmalul Mulim: 6/360.

²²¹ Hamd bin Muhammed bin İbrahim İbnul Hattab El Busti, Ebu Suleyman (319–388 h/931–998 m). Şafi mezhebine mensup Fakih ve Muhaddistir. Özellikle hadis konusunda birçok çalışmaları vardır.

Eğer tesmiye kesimin şartlarından olmasaydı, bu konuda “hüsnü zanda” bulunarak, yenmesinin mübah kılınması caiz olmazdı.”²²²

İbnul Kayyim El Cevziyye²²³ “İlamul Muvakkin” eserinde istishabla alakalı hükümleri açıklarken şunları söylemiştir:

وقد دل الشارع على تعليق الحكم به في قوله في الصيد " وَإِنْ وَجَدْتَهُ غَرِيْبًا فَلَا تَأْكُلْهُ ، فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي : الْمَاءُ قَتَلَهُ أَوْ سَهْمُكَ " وقوله : " وَإِنْ خَالَطَهَا كِلَابٌ مِنْ غَيْرِهَا فَلَا تَأْكُلْ ، فَإِنَّكَ إِنَّمَا سَمَّيْتَ عَلَى كَلْبِكَ وَلَمْ تُسَمِّ عَلَى غَيْرِهِ " لما كان الأصل في الذبائح التحريم وشك هل وجد الشرط المبيح أم لا بقي الصيد على أصله في التحريم.

“Şâri, hükmün bununla (istishabla) alakalandırılmasına şu sözlerinde işaret etmiştir:

“Onu suda boğulmuş halde bulursan yeme. Çünkü o avı su mu öldürmüş, senin okun mu bilmiyorsun” ve “Eğer ona (avlanmasına) başka köpekler de karışarsa ondan yeme! Çünkü sen sadece kendi köpeğin üzerinde (Allahın) ismini zikrettin, diğerleri üzerinde değil”.

Kesilen hayvanlarda asıl olan haramlık olduğundan, mübah kılan şart oluştu mu, yoksa oluşmadı mı diye şüphe ederse, av asli haramlığı üzere kalır.”²²⁴

Ebul Abbas El Kurtubi²²⁵ “El Mufhim” isimli eserinde az önce takdim ettiğimiz hadisten çıkan sonuçları sıralarken şöyle diyor:

وتفيد هذه الروايات : أن سبب إباحة الصيد الذي هو عَقْرُ الجارح له لا بد أن يكون متحققًا غير مشكوك فيه ، ومع الشك لا يجوز الأكل.

“Bu rivayetler şunu gösteriyor: Avın mübahlık nedeni olan, avcının ona vurduğu yaranın, kendisi hakkında kesinlik bulunup şüphe bulunmamalıdır. Şüphe olursa yenmesi caiz değildir.”²²⁶

²²² Ebu Suleyman El Hattabi: Mealimus Sunen: 4/283. “Avnul Mabud” sahibi El Azimabadi söylenenlerin aynısını Munziriden de nakletmiştir. Hattabi’nin bu görüşünü Hafız İbn Hacer “Fethul Bari” eserinde özet olarak nakletmiştir.

²²³ Muhammed bin Ebi Bekr bin Eyyub bin Sad Ez Zari Ed Dimeşki, Ebu Abdillah, Şemsuddin (691-751 h/1292-1350 m). Ahmed İbn Teymiyyenin talebelerinden olup, onun hemen hemen tüm görüşlerine sıkı bağlanan ve onun eserlerini teşhir eden Hanbelî fakihî. Birçok alanda eserleri vardır.

²²⁴ İbn El Kayyim El Cevziyye: İlamul Muvakkin: 3/101. Müellif aynı görüşü “Bedaiul Fevaid” isimli eserinde (3/1279) de belirtmiştir.

²²⁵ Ahmed bin Ömer bin İbrahim, Ebul Abbas El Ensari El Kurtubi (578–656 h/1182–1258 m). Hadis ricalından ve Maliki fukahasıdır. Özellikle hadis konusunda çok çalışmaları vardır.

İmam **Muhyiddin En Nevevi** “El Mecmu” isimli kitabında demiştir ki:

وقال أصحابنا : وكما تحرم ذبيحة المرتد، والوثني، والجوسي، وغيرهم ممن لا كتاب له يحرم صيده بكلب أو سهم، ويحرم ما شارك فيه مسلماً فلو أمراً سكيناً على حلق، أو قطع هذا بعض الحلقوم وهذا بعضه، أو قتلاً صيداً بسهم أو كلب، لم يحل، ولو رميا سهمين أو أرسلا كلبين فإن سبق سهم المسلم أو كلبه فقتل الصيد أو أنهاه إلى حركة المذبوح حل، كما لو ذبح مسلم شاة، ثم قدها الجوسي، وإن سبق ما أرسله الجوسي أو جرحاه معا أو مرتبا، ولم يذفّف واحد منهما فهلك بهما، أو لم يعلم أيهما كان فهو حرام، لأن الأصل في الحيوان التحريم حتى تتحقق ذكاة مبيحة.

“Ashabımız (Şafilere) dedi: Mürtedin, putperestin, Mecusinin ve kitabı olmayanlardan diğerlerinin kestiği haram olduğu gibi, köpeklerle veya okla avladığı da haramdır. Bunların Müslüman’la ortak olduğu kesimler ve avlar da aynı şekilde haramdır. Eğer ikisi beraber bıçağı hulgumdan geçirirse veya hulgumun bir kısmını Müslüman, bir kısmını diğeri keserse veya okla veya köpeklerle, avı ikisi ortaklaşa öldürürlerse helal olmaz.

Eğer ikisi beraber iki ok atar veya iki köpek gönderirse, Müslüman’ın oku veya köpeği diğeri önleyip avı öldürürse veya onu “kesilmiş” pozisyonuna²²⁷ getirirse helaldir. Müslümanın bir koyunu kesip, sonra bir Mecusinin onu doğraması gibi.

Eğer Mecusi’nin yolladığı önce ulaşır veya avı beraber delerlerse veya peşpeşe ulaşırlarsa, hiçbirisi hemen öldürmezse, fakat daha sonra iki okun da etkisinden ölürse veya hangisinin öldürdüğü bilinmezse haramdır. Çünkü mübah kılan kesimin tahakkuk etmesine kadar hayvanda asıl olan haramlıktır.”²²⁸

Muteber âlimlerden bu konuda naklettiklerimiz insaf sahibi bir insanın kalbini rahatlatmak için yeterlidir.”²²⁹

²²⁶ Ebul Abbas El Kurtubi: El Mufhim: 5/209. İmam Ebu Abdillâh El Kurtubi ise tefsirinde (7/307) bu hadisi zikr ederek bahsi geçen konuda ilim ehli arasında ihtilaf olmadığını belirtir.

²²⁷ Yani duyma, görme ve ihtiyari hareketlerin olmadığı pozisyona.

²²⁸ Muhyiddin En Nevevi: El Mecmu: 9/85. İmam bu sözlerin aynısını “Ravdatut Talibin” isimli kitabında da söylemiştir.

²²⁹ Konuyla alakalı aynı görüşü paylaşan kaynaklar: Şemsuddin El Kirmani: El Kevakibud Derari: 20/77-78, İbn Abdil Berr: El Kâfi: 183, Muhibbuddin Et Taberi: Gayetul İhkam: 5/430, Ebu Abdillâh El Kurtubi: El Camiul Ahkam: 7/307, İbn Teymiyye: Şerhul Umde: 3/157, Ahmed Muhammed Ed Dah Eş Şenkiti: El Fethur Rabbani: 204, Fetaval Lecnetid Daima: 22/450.

Bu babdan çıkan sonucu şu şekilde özetleyebiliriz: Etlerde asl olan haramlıktır. Eger onu helal kılacak kesimde veya avda şüphe ortaya çıkarsa, et asli haramlığı üzere kalır, yenmez. Bu şüphe ister kesim ehliyetinde, ister kesenlerin karışık olmasında, ister av şeklinde, isterse de av hayvanında ortaya çıksın, durum aynıdır.

Eğer önümüzde kimin kestiği belirsiz et olursa, asıl olan bu etin haram sayılmasıdır. Fakat etin Şer'i usulle kesildiği yakinen veya yakine yakın bir şekilde bilinirse, bu müstesna. Zamanımızda ise bunun belirlenmesi oldukça zordur. Dolayısıyla ilim ehlinin belirttiği üzere, kaynağı belirsiz etler haram olarak kabul edilir.

KARIŞIK YAŞANAN ÜLKELERDEKİ AHKÂM

Günümüzde Müslümanların yaşadığı birçok ülkenin ahalisi farklı din sahiplerinden oluşuyor. Bu durumun yaygın olması nedeniyle, bu tür ülkelerde etle ilgili ahkâmların bilinmesi bir zorunluluktur.

Alacağımız etlerle ilgili araştırma yapmak gibi bir vazifemiz var mı? Bu tür ülkelerde nasıl davranmamız lazım?

Sahabenin büyüklerinden **İbn Mesud** kestiği helal olanlarla olmayanların karışık yaşadığı ülkede etin araştırılmasını öngörmüştür:

حدثنا وكيع ، قال : حدثنا سُفيانُ ، عن أبي إسحاق ، عن قيس بن سَكن الأسدي ، قال : قال عبد الله : إِنَّكُمْ نَزَلْتُمْ بَيْنَ فَارِسَ وَالتَّبَطِّ ، فَإِذَا اشْتَرَيْتُمْ لَحْمًا ، فَإِنْ كَانَ ذَبِيحَةً يَهُودِيٍّ ، أَوْ نَصْرَانِيٍّ فَكُلُوهُ ، وَإِنْ دَبْحَةً مَجُوسِيٍّ فَلَا تَأْكُلُوهُ.

“...İbn Mesud: Siz Farisler ve Nabatlar arasında konaklayacaksınız. Et aldığınız zaman, bir Yahudi veya Nasraninin kestiğiye, yiyin. Eğer onu bir Mecusi kesmişse, yemeyin.”²³⁰

El Hatib Eş Şirbini²³¹ “Muğnil Muhtac” isimli eserinde diyor ki:

ولو أخبر فاسق أو كتابي أنه ذبح هذه الشاة مثلاً حل أكلها ؛ لأنه من أهل الذبح ، فإن كان في البلد مجوس ومسلمون وجهل ذابح الشاة هل هو مسلم أو مجوسي لم يحل أكلها للشك في الذبح المبيح ، والأصل عدمه ، نعم إن كان المسلمون أغلب كما في بلاد الإسلام فينبغي كما قال شيخنا أن تحل كنظيره فيما مر في باب الاجتهاد عن الشيخ أبي حامد وغيره فيما لو وجد قطعة لحم. أو إذا لم يكن فيه مجوس فتحل ، وفي معنى المجوس كل من لا تحل ذبيحته.

²³⁰ İbn Ebi Şeybe: El Musannef: 17/420/33362. İbn Kudâme “El Muğni”de (13/297) İmam Ahmed’e nispetle bu sözün Allah Resulüne – sallallahu aleyhi ve sellem - ait olduğunu rivayet ediyor.

²³¹ Muhammed bin Ahmed Eş Şirbini, Şemsuddin (v. 977 h/1570 m). Tefsir, Fıkıh ve Nahiv konusunda eserleri vardır. “Ğayetul İhtisar” kitabına şerh yazan alimlerden biridir.

“Eğer (Müslüman) Fasık veya Kitabî, mesela bu koyunu kendi kestiğini haber verirse yenmesi helal olur. Çünkü o kesim ehliendir.

Eğer ülkede Mecusiler ve Müslümanlar yaşıyor ve koyunu kesenin Müslüman veya Mecusi olduğu bilinmiyorsa, mübah kılan kesimdeki şüpheden dolayı onun yenmesi helal olmaz. Çünkü asıl olan bu tür kesimin olmamasıdır.

Evet, eğer Müslümanlar İslam ülkesinde olduğu gibi çoğunluktaysalar o zaman şeyhimizin de söylediği gibi, helal olması gerekiyor. Şeyh Ebu Hamid ve diğerlerinden “İctihad” babında “et parçası bulursa” konusunda aktarılan görüştekinin benzeri gibi.

Orada Mecusiler yoksa helal olur. Mecusiyle, kestiği helal olmayan herkes kast ediliyor.”²³²

Muvaffakuddin İbn Kudâme²³³ “El Muğni” eserinde meseleyle ilgili şunları söylemiştir:

والمشكوك فيه على ثلاثة أضرب ؛ الأول ، ما أصله الحظر ، كالذبيحة في بلد فيها مجوس وعبداء أوثان يذبحون ، فلا يجوز شراؤها وإن أمكن أن يكون ذابحها مسلماً ؛ لأن الأصل التحريم ، فلا يزول إلا بيقين أو ظاهر . وكذلك إن كان فيها أخلاط من المسلمين والمجوس ، لم يجز شراؤها لذلك . والأصل فيه حديث عدي بن حاتم ، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : { إِذَا أُرْسِلَتْ كَلْبُكَ ، فَخَالَطَ كَلْبًا لَمْ يُسَمَّ عَلَيْهَا ، فَلَا تَأْكُلْ ، فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي أَيُّهَا قَتَلَهُ } . متفق عليه . فأما إن كان ذلك في بلد الإسلام ، فالظاهر إباحتها لأن المسلمين لا يقرون في بلدهم بيع ما لا يحل بيعه ظاهراً .

“Kendisinde şüphe edilen şey üç türdür:

Birincisi: Aslı haram olanlar. Örneğin kesim yapan Mecusi ve putperestlerin bulunduğu ülkedeki et gibi. Bu eti kesenin Müslüman olması mümkün olsa bile, alınması caiz değildir. Çünkü asıl olan haramlıktır. Bu haramlık yakın veya zahirden/galıptan²³⁴ başka bir şeyle zail olmaz.

²³² El Hatib Eş Şirbini: Muğnil Muhtac: 4/375. Müellif aynı görüşü “El İkna” isimli kitabında (5/202) da belirtiyor.

²³³ Abdullah bin Muhammed bin Kudâme El Cemmaili El Makdisi Ed Dimeşki El Hanbelî, Ebu Muhammed, Muvaffakuddin (541–620 h/1147–1223 m). Hanbelî fakihlerinin büyüklerindendir. İbn Teymiyye onunla ilgili “İmam Evzaiden sonra Şama Şeyh Muvaffaktan daha fakih kimse girmedi” demiştir. Alıntı yaptığımız “El Muğni” eseri fıkıh konusunda yazılmış en muhteşem ve ansiklopedi olabilecek eserlerden biri sayılmaktadır.

²³⁴ Yani ahalinin çoğunun kestiği yenenler kategorisinden olmasına binaen zannı galiple etin helal olduğuna hükm etmek.

Aynı şekilde eğer o ülkede Müslüman ve Mecusiler karışık yaşıyorsa, bu nedenle orada et alınması caiz değildir.

Bu konuda dayanak Adiy bin Hatim hadisidir: *“Rasulullah – sallallahu aleyhi ve sellem – şöyle buyurdu: “Köpeği saldıgın zaman, üzerinde isim zikr edilmeyen başka köpeklerle karışırsa, o avdan yeme. Çünkü sen avı hangi köpeğin öldürdüğünü bilmiyorsun.”* Muttefekun aleyh.

Fakat bu durum İslam ülkesinde olduğu zaman, zahir/racih olan bu etin mübah olmasıdır. Çünkü Müslümanlar ülkelerinde satılması helal olmayan şeylerin satışına açıktan rıza göstermezler²³⁵.²³⁶

Muhyiddin En Nevevi²³⁷ “Ravdatut Talibin” isimli kitabında şöyle demiştir:

قلت : قال أصحابنا : لو دخل قرية يسكنها مجوس، لم يصح شراء اللحم منها حتى يعلم أهلية الذبح، لأن الأصل التحريم، فلا يزال إلا بيقين أو ظاهر.

“Derim ki, ashabımız (Şafilere) şöyle dedi: Birisi sakinleri Mecusi olan bir kasabaya girerse, kesim ehliyetini bilmedikçe oradan et almak doğru değildir. Çünkü asıl olan haramlıktır. Bu haramlık yakın veya zahirden/galipten başka bir şeyle izale edilmez.”²³⁸

Şeyhul İslam **Zekeriyya El Ensari**²³⁹ konumuzla alakalı şunları söylemiştir:

²³⁵ Maalesef günümüz Müslümanları hakkında bu fikirde olmak mümkün değildir. Halkının İslam’a “bağlı” olduğu birçok ülkede her türlü münker işleniyor ve insanlarda buna karşı bir itiraz da yoktur. Hatta toplumu değiştirme hayalinde olan ve kendilerini İslam Ümmetinin “Hassas” tabakasından zanneden birçok Müslüman bile bu değişimi kendi nefislerinde, sorumlu oldukları ailelerinde yapamamışlardır.

²³⁶ Muvaffakuddin İbn Kudâme: El Muğni: 6/373.

²³⁷ Yahya bin Şerif bin Murri bin Hasen El Hizami En Nevevi, Eş Şafi, Ebu Zekeriyya, Muhyiddin (631-676 h/1233-1277 m). Allame, Fakih ve Muhaddis. Az ömrüne rağmen çok sayıda faydalı eserler tasnif etmiştir. Şafi mezhebinin iki büyük İmamından biridir.

²³⁸ Muhyiddin En Nevevi: Ravdatut Talibin: 3/85.

²³⁹ Zekeriyya bin Muhammed bin Ahmed bin Zekeriya Es Suneki El Misri Eş Şafii (823–926 h/1420–1520 m). Şafi fakihlerinin büyüklerindendir. Müfessir, Usulcü, Hadis hafızıdır. Zeynuddin Ez Zerkeşi, Şihabuddin El Askalani, Celaluddin El Mahalli, Kemaluddin İbn Hummam ve Alamuddin El Bulkini gibi büyük âlimlerden ders almıştır.

ولا يصح شراء لحم مجهول الذكاة الشرعية بقرية يسكنها مجوس, لأن الأصل في الحيوان التحريم, فلا يزال إلا بيقين أو ظاهر, فإن كان غالب أهل البلد مسلمين صح شراؤه, فإنه يجوز أكله عملاً بالغالب والظاهر.

“Mecusilerin oturduğu kasabada şer’i kesimi meçhul olan/bilinmeyen etin alınması doğru değildir. Çünkü hayvanda asıl olan haramlıktır. Bu haramlık, yakın veya zahirden/galipten başkasıyla zail olmaz.

Eğer bölge ahalisinin çoğu Müslümansa, etin alınması doğrudur. Çünkü galip ve zahir olana göre amel ederek bu etin yenmesi caizdir.”²⁴⁰

İbn Hacer El Heytemi²⁴¹ konuyla alakalı şunları söylemiştir:

لو وجد قطعة لحم مكشوفة في غير إناء, أو كانت في إناء أو حرقه, لكن في بلد فيه من لا يحل ذبحه ومن تحل ذبيحته, سواء استويا أو غلب من لا تحل ذبيحته, فإنها لا تحل حينئذ عملاً بالظاهر, أما عند غلبة من لا تحل ذبيحته فواضح. وأما عند استوائهما فتغليباً للمانع بخلاف ما لو كان من تحل ذبيحته أغلب, فإنها تحل؛ لأنه يغلب على الظن أنها ذبيحة مسلم.

“Eğer kapta olmayan veya kapta olan veya beze sarılı et parçası bulur, fakat bulduğu memlekette hem kestiği helal olanlar hem de olmayanlar oturuyorsa, o zaman zahirle/galiple amel ederek bu eti yemesi helal değildir. İster kestiği helal olanlarla olmayanlar sayı bakımından eşit olsun, isterse de kestiği helal olmayanlar çok olsun, durum aynıdır.

Kestiği helal olmayanların çok olması haline gelince durum bellidir. Sayı bakımından eşit olmaları durumunda ise “kestiği helal olanların daha çok olması durumunun” aksine, yasaklığın galip olması nedeniyledir. Kestiği helal olanların sayıca çok olması durumunda et helaldir. Çünkü bunun bir Müslümanın kesimi olması zannı galiptir.”²⁴²

²⁴⁰ Zekeriyya El Ensari: Esnal Metalib fi Şerhi Ravdit Talib: 2/41.

²⁴¹ Ahmed bin Muhammed bin Ali bin Hacer El Heytemi Es Sadi El Ensari, Şihabuddin, Ebul Abbas (909–974 h/1504–1567 m). Şafi fakihlerinin büyüklerindendir. 20 yaşında icazet alan bu zatın birçok alanda eserleri vardı. “İmamul Harameyn” lakabıyla tanınır. Bulkini, Şihabuddin Er Remli, Zekeriyya El Ensari ve Ebul Hasen El Bekri gibi büyük âlimlerden ders almıştır.

²⁴² İbnu Hacer El Heytemi: El Fetaval Kubral Fıkhiyye: 1/43.

Hanbelî fukahasından **İbn Muflih**²⁴³ “El Mubdi” eserinde şunları söylüyor:

إذا شك في تسمية الذابح حل، فلو وجد شاة مذبوحة في موضع يباح ذبح أكثر أهلها حلت، وإلا فلا.

“Hayvanı kesen kişinin tesmiyesinde şüphe ederse hayvan helal olur. Eğer ahalisinin ekserisinin kestiği helal olan bir yerde kesilmiş bir koyun bulursa, helal olur. Böyle olmadığı zaman ise helal değildir.”²⁴⁴

Usulcülerden **Ahmed El Hamevi**²⁴⁵ “Ğamzu Uyunil Besair” isimli kitabında şöyle demiştir:

اعلم أن الشك على ثلاثة أضرب : شك طراً على أصل حرام ، وشك طراً على أصل مباح ، وشك لا يعرف أصله ، فالأول ، مثل : أن يجد شاة مذبوحة في بلد فيها مسلمون ومجوس فلا تحل ، حتى يعلم أنها ذكاة مسلم ؛ لأن أصلها حرام وشككتنا في الذكاة المبيحة ، فلو كان الغالب فيها المسلمين جاز الأكل عملاً بالغالب المفيد للطهوية.

“Bil ki, şüphe üç kısımdır: Haram bir asıl üzerinde ortaya çıkan şüphe, mubah bir asıl üzerinde ortaya çıkan şüphe ve aslı bilinmeyen şüphe.

Birinci kısma örnek: Birisinin Müslümanların ve Mecusilerin beraber yaşadığı ülkede kesilmiş bir koyun bulması hali. Bunu kesenin bir Müslüman olduğunu bilene kadar, bu koyunu yemek helal değildir. Çünkü bunun aslı haramlıktır ve biz helal kılan kesimin gerçekleşmesinde şüphe ettik.

Eğer oradakilerin büyük çoğunluğu Müslümansa, “temizliği ifade eden üstünlük” prensibiyle amel ederek yenmesi caizdir...”²⁴⁶

İshak bin Abdir Rahman’ın²⁴⁷ bu konudaki görüşü şu şekildedir:

²⁴³ İbrahim bin Muhammed bin Abdillâh bin Muhammed İbn Muflih, Ebu İshak, Burhanuddin (816–884 h/1413–1479 m). Hanbelî fakihlerindendir. Alıntı yaptığımız “El Mubdi” diğer Hanbelî fakihi İbn Kudâme El Makdisinin “El Mukni” eserinin şerhidir.

²⁴⁴ İbn Muflih: El Mubdi: 8/32.

²⁴⁵ Ahmed bin Muhammed Mekki, Ebul Abbas, Şihabuddin El Huseyni El Hamevi El Hanefî (v. 1098 h/1687 m). Mısırda kendi döneminde Hanefi mezhebinin müftülerindendi. Birçok değerli kitap tasnif etmiştir. Alıntı yaptığımız kitap Allame İbn Nuceym El Misrinin “El Eşbah ven Nezair” isimli eserinin şerhidir.

²⁴⁶ Ahmed El Hamevi: Ğamzu Uyunil Besair: 1/193.

²⁴⁷ İshak bin Eş Şeyh Abdir Rahman bin Hasan İbn Muhammed bin Abdil Vehhab. (1276–1319 h/1859–1901 m). Riyad’da doğmuş bölge âlimlerinden ders aldıktan sonra ilim tahsili için Hindistan’a gitmiştir.

وأما مسألة ما ذبح في بلاد المشركين، فهي تبني على استصحاب الأصل الذي قررناه في المسألة الأولى، فمتى كانت البلاد بلاد كفر، وأحكام الكفر جارية عليها، أو المسلم فيها قليل، فإن الأصل المنع من ذبائحها، إلا في دار كان الأغلب فيها أهل الإسلام، والولاية لهم. أما إذا عرف أن الذابح بعينه مسلم فلا كلام، أو أن الذابح يهودي كما في مصر وأشباهها، فكذلك حلال.

“Müşriklerin ülkelerinde kesilen etler meselesine gelince, bu mesele ilk meselede ikrar ettiğimiz “İstishabul asl”²⁴⁸ prensibi üzerine kuruludur.

Ülke küfür ülkesi olduğunda, orada küfür ahkâmları yürütüldüğünde veya orada Müslümanlar azınlıkta olduklarında, asıl olan, etlerin yasak olmasıdır. Fakat Müslümanların çoğunluğu oluşturduğu ve yönetimin onların elinde bulunduğu ülkede böyle değildir.

Kesen kişinin şahsen Müslüman veya Mısır ve benzeri ülkelerde olduğu gibi Yahudi olduğu biliniyorsa, o zaman helaldir.”²⁴⁹

Bulduğumuz beldelerde eti sadece araştırarak almak meşhur Ashabı Kehfin izlediği yöntemlerden bir yöntemdir. Birçok müfessirin İbn Abbas’tan – radiyallahu anhuma – rivayet ettiğine göre “...**İçinizden birini paranızla şehre gönderin, yiyecek olarak daha temiz hangisidir baksın ve size ondan bir rızık getirsin...**”²⁵⁰ ayetinde temiz yiyecekten kast edilen, helal ettir.

Fahrudin Er Razi²⁵¹ “Mefatihul Ğayb” isimli tefsirinde şöyle demiştir:

وقوله : { فَلْيَنْظُرُوا أَيُّهَا أَزْكَى طَعَامًا } . قال ابن عباس : يريد ما حل من الذبائح , لأن عامة أهل بلدهم كانوا مجوساً , وفيهم قوم يُخفون إيمانهم .

“Yüce Allah’ın “**yiyecek olarak daha temiz hangisidir baksın**” ayetiyle ilgili İbn Abbas şöyle dedi: Bununla etlerden helal olanını

²⁴⁸ İstishabul Asl – geçmişte var olan asli durumun, değiştiğine dair bir delil olmadığı sürece varlığını koruması.

²⁴⁹ İbn Kasım En Necdi: Ed Durerus Seniyye: 7/487.

²⁵⁰ El Kehf: 18/19.

²⁵¹ Muhammed bin Ömer bin Hasan bin Huseyn Et Teymi El Bekri, Ebu Abdillah, Fahrudin Er Razi (544–606 h/1150–1210 m). Tefsir, Fıkıh Usulü ve özellikle Kelam konularında birçok eser tasnif etmiştir. Kelamcılarının büyüklerindendir. Tefsiriyle ilgili Allame İbn Hacer El Askalani şöyle demiştir: “İlmi Tefsirde gördüğüm birçok faydaları Razi ve Kurtubi tefsirinde gördüm. Fakat Razi tefsirinde birçok ayıplar vardır”.

kast ediyor. Çünkü onların ülkesinin çoğu Mecusiydi ve aralarında imanlarını saklayan bir grup da vardı.”²⁵²

İlim ehlinin görüşlerinden anlaşılan, karışık ülkelerde ahalinin çoğu Müslüman olmadığı sürece, kaynağı belirsiz etlerin yenmeyeceğidir.

Âlimlerin konuyla ilgili buna benzer görüşleri çoktur. Zikrettiklerimiz onların sadece bir kısmıdır. Fakat bu fetvaların verildiği zamanda mevcut olmayıp, sonradan ortaya çıkan ve meselenin sonucunu etkileyecek bazı noktalar mevcuttur.

Fukaha, çoğunluğu Müslümanlardan oluşan ülkelerde zannı galiple etlerin yenebileceğini söylemiştir. Çünkü onların zamanında yabancı ülkelerden et ithali gibi bir mesele hemen hemen yoktu. Kesilen etler yerli Müslümanlarca kesiliyordu. Lakin günümüzde birçok ülke et ihtiyacının çoğunu, dışardan kesimi belirsiz hayvanlarla temin etmektedir. Bu gibi durumlarda, bahsi geçen ülke halkının birçoğunun Müslüman olması bir şeyi değiştirmez.

Dokunulması gereken diğer bir nokta da, günümüz Müslümanların ekserisinin kesimde aranan şartları bilmemesidir ve bu etken bilmeden de olsa, onlar arasında haram etlerin tedavülüne yol açıyordur. Söylediklerimiz Müslümanlar hakkında iyi zanda olma kaidesine zıt gibi görünebilir. Fakat iyi zan, işin gerçeği bilinmediği yerde mümkündür. Günümüzde Müslümanların ekserisinin bu konuda bilgisiz olduğu, helalle haramı seçemedikleri ise inkâr edilemez bir gerçektir.

Etlerin ve et konservelerinin üzerindeki “helal” etiketlerine gelince, genellikle bunların kim tarafından yazıldığı bile belli olmaz. Dolayısıyla kimliği belirsiz kişiler tarafından yazılmış bu etiketlerin varlığı yokluğu gibidir.

Genel olarak et konusunda karşılaştığımız sıkıntılarda “aksi sabit oluncaya kadar ette asıl olan haramlıktır” prensibiyle hareket etmemiz, tüm bu sıkıntıların en uygun çözümü olur.

²⁵² Fahrüddin Er Razi: Mefatihul Gayb: 21/104. Diğer Müfessirlerden “Es Siracul Munir” sahibi Muhammed bin Ahmed El Hatib Eş Şirbini (2/393), “Ğaraibul Kuran” sahibi Nizamuddin En Neysaburi (4/410) de aynı rivayeti tefsirlerinde zikretmişler.

DENİZ ÜRÜNLERİYLE İLGİLİ AHKÂM

Et konusunda gereken bilgileri takdim ettikten sonra, balık ve benzerleri gibi deniz ürünleriyle alakalı ahkâmı da özet olarak okuyucuya sunmayı uygun gördük. Çünkü et kesiminde sıkıntı olan ülkelerde bu bir kolaylık sağlar.

İmam **Muhyiddin En Nevevi**²⁵³ bu konuda şunları belirtti:

ذكرنا أن مذهبنا إباحة ما صاده الجوسى من السمك ومات في يده، وهكذا الجراد، (فأما) السمك فمجمع عليه، (وأما) الجراد فوافقنا عليه الأوزاعي، وأبو حنيفة، وأحمد، وإسحق وجمهور العلماء. قال الليث ومالك: لا يؤكل ما صاده من الجراد بخلاف السمك.

“Daha önce zikrettik ki, mezhebimize göre Mecusinin avladığı balık ve onun elinde ölen balık mübahtır. Çekirge de böyledir.

Balık konusunda icma vardır. Çekirgeye gelince, bu konuda Evzai, Ebu Hanife, Ahmed, İshak ve âlimlerin çoğunluğu bize muvafakat etmişlerdir.

İmam Leys ve İmam Malik balıktan farklı olarak, (Mecusinin) avladığı çekirgenin yenmeyeceğini söylemişlerdir.”²⁵⁴

İbn Abdil Berr²⁵⁵ konumuzla alakalı şunları söylemiştir:

وصيد البحر كله حلال، إلا أن مالكا يكره خنزير الماء لاسمه، وكذلك كلب الماء عنده، ولا بأس بأكل السرطان، والسُّلْحَفَاة، والضُّفَدَع، ولا يضر صيد الجوس للحيتان، لأنها لا يحتاج إلى ذكاتها، ولا يؤكل عند مالك من الجراد ما مات حتف أنفه، وإنما يؤكل منه عنده ما حصل موته بفعل آدمي، أو معالجته كقطعه، أو طرحه في النار ونحو ذلك، وغير مالك يميز أكل الجراد كيف ما مات، وحكمه عندهم حكم الحيتان.

²⁵³ Yahya bin Şerif bin Murri bin Hasen El Hizami En Nevevi, Eş Şafi, Ebu Zekeriyya, Muhyiddin (631–676 h/1233–1277 m). Allame, Fakih ve Muhaddis. Az ömrüne rağmen çok sayıda faydalı eserler tasnif etmiştir. Şafi mezhebinin iki büyük İmamından biridir.

²⁵⁴ Muhyiddin En Nevevi: El Mecmu: 9/82–83.

²⁵⁵ Yusuf bin Abdilllah bin Muhammed bin Abdil Berr En Nemri El Kurtubi El Maliki, Ebu Ömer (368–464 h/978–1071 m). Kendisine Mağribin Hafızı denirdi. Büyük hadis hafızlarından olan bu zat aynı zamanda tarihçi, edib ve araştırmacı âlimdir. İslam âleminde büyük önem taşıyan eserler telif etmiştir.

“Deniz avının tümü helaldir. Fakat İmam Malik su domuzunu isminden dolayı mekruh görmüştür. Aynı şekilde su köpeği de ona göre böyledir.

Yengeç, kaplumbağa ve kurbağa yemekte ise bir beis yoktur.

Balığın Mecusinin avlaması ona bir zarar vermez. Çünkü balığın kesime ihtiyacı yoktur. İmam Malik’e göre kendiliğinden ölmüş çekirge yenmez. İmam Malik’e göre çekirgenin ölümü sadece insani bir fiilden veya üzerindeki yapılan kesim gibi bir çalışmadan dolayı olduğu zaman yenir. Örneğin kesilmesi veya ateşe atılması ve buna benzer haller gibi.

Malik’in dışındakiler nasıl ölürse ölsün, çekirgenin yenmesine izin vermişlerdir. Onlara göre çekirgenin hükmü, balığın hükmü gibidir.

”²⁵⁶

Muvaffakuddin İbn Kudâme²⁵⁷ bu konuda şunları söylemiştir:

قال : (ولا يؤكل صيد الجوسي وذبيحته ، إلا ما كان من حوت فإنه لا ذكاة له) ، أجمع أهل العلم على تحريم صيد الجوسي وذبيحته ، إلا ما لا ذكاة له ، كالسمك والجراد ، فإنهم أجمعوا على إباحته ، غير أن مالكا ، والليث ، وأبا ثور ، شذوا عن الجماعة ، وأفرطوا . فأما مالك و الليث فقالا لا نرى أن يؤكل الجراد إذا صاده الجوسي ورخصا في السمك .

“İmam **Hiraki**²⁵⁸ dedi: “Balık müstesna Mecusinin avı ve kestiği yenmez. Çünkü balığın kesime ihtiyacı yoktur”

İbn Kudâme dedi: İlim ehli, Mecusinin, balık ve çekirge gibi, kesime ihtiyacı olmayanlar dışında, avı ve kestiğinin haramlığı üzerinde icma etmiştir.

(İlim ehli) bunların mubahlığında icma etmişlerdir. Fakat Malik, Leys ve Ebu Sevr bu konuda cemaatten ayrılmış ve ifrata düşmüşlerdir.

²⁵⁶ İbn Abdil Berr: El Kâfi: 187.

²⁵⁷ Abdullah bin Muhammed bin Kudâme El Cemmaili El Makdisi Ed Dımeşki El Hanbelî, Ebu Muhammed, Muvaffakuddin (541–620 h/1147–1223 m). Hanbelî fakihlerinin büyüklerindendir. İbn Teymiyye onunla ilgili “İmam Evzaiden sonra Şama Şeyh Muvaffaktan daha fakih kimse girmedi” demiştir. Alıntı yaptığımız “El Muğni” eseri fıkıh konusunda yazılmış en muhteşem ve ansiklopedi olabilecek eserlerden biri sayılmaktadır.

²⁵⁸ Ömer bin El Huseyn bin Abdillâh El Hiraki, Ebul Kasım (v. 334 h/945 m). Bağdatlı Hanbelî fukahasının büyüklerindendir. “El Muhtasar” isimli eseri “Muhtasarul Hiraki” olarak meşhurdur ve üzerine şerhler yazılmıştır. O şerhlerin en muhteşemlerinden biride “El Muğni”dir.

Leys ve Malik şöyle demişlerdir: Çekirgeyi Mecusi avladığı zaman yeneceği kanaatinde değiliz. Mecusinin avladığı balığa ise ruhsat vermişlerdir.”²⁵⁹

Bu konuda **İmam Malik**’in²⁶⁰ görüşlerinin toplandığı “El Mudevvenetul Kubra” isimli kitapta ondan şöyle naklediliyor:

قلت: رأيت ما صاد المجوسي من البحر أيؤكل في قول مالك؟ قال: نعم، قلت: رأيت ما صاد في البر أيؤكل في قول مالك؟ قال: لا إلا أن تدرك ذكاة ما اصطاده إذا لم ينفذ المجوسي مقاتله.

“Dedim: Ne dersin? Malik’in görüşüne göre Mecusinin denizden avladığı yenir mi? Dedi: Evet.

Dedim: Ne dersin? Malik’in görüşüne göre Mecusinin karada avladığı yenir mi? Dedi: Hayır. Ancak Mecusi onu öldürmediği zaman onun avladığına yetişir kesersen, o zaman olur.”²⁶¹

İmam Ahmed’in²⁶² görüşlerinin toplandığı “Mesailul İmam Ahmed” kitabında **İmam Ahmed**’in görüşü şu şekilde naklediliyor:

قلت: صيد المجوسي في البحر؟ قال: لا بأس به. قلت: والجراد؟ قال: والجراد كذلك.

“Dedim: Mecusinin denizden avladığı konusunda ne dersin? Dedi: Bunda bir beis yoktur.

Dedim: Çekirge konusunda ne dersin? Dedi: Çekirge de bunun gibidir.”²⁶³

Bu görüş **El Hasan El Basri**²⁶⁴ tarafından 70 sahabiye nispet edilmiştir:

حكى عن الحسن البصري ، أنه قال : رأيت سبعين من الصحابة يأكلون صيد المجوسي من الحيتان , لا يختلج في صدورهم شيء من ذلك . رواه سعيد بن منصور .

²⁵⁹ İbn Kudâme: El Muğni: 13/296.

²⁶⁰ Malik bin Enes bin Malik El Esbahi El Himyeri, Ebu Abdillâh (93–179 h/812–895 m). Medine’nin ve meşhur dört fıkıh mezhebinden birinin imamıdır. Fetva verebilmesi için yetmiş âlimden icazet aldıktan sonra fetva vermeye başlamıştır.

²⁶¹ Malik bin Enes: El Mudevvenetul Kubra: 1/536.

²⁶² Ahmed bin Muhammed bin Hanbel, Ebu Abdillâh, Eş Şeybani El Vaili (164–241 h/780–855 m). Meşhur dört mezhepten birinin imamıdır.

²⁶³ İshak bin Mansur El Meruzi: Mesailul İmam Ahmed: 4006.

²⁶⁴ El Hasen bin Yesar bin Basri, Ebu Said (21–110 h/642–728 m). Tabiunun büyüklerindendir. Ali bin Ebi Talibin himayesinde yetişmiştir. İmam Gazali onunla alakalı “El Hasan El Basri konuşması insanlar içinde Nebilerin konuşmasına en çok benzeyen ve doğru yola uymada sahabeye en yakın olanı idi” demiştir.

“El Hasan El Basri’den şöyle dediği nakledilmiştir: Mecusinin denizden avladığı balıkları yiyen yetmiş sahabe gördüm. Bu işten dolayı da onların kalbinde bir sıkıntı olmuyordu. Bunu Said bin Mansur rivayet etmiştir.”²⁶⁵

İbnu Ebi Şeybe²⁶⁶ “El Musannef” isimli eserinde **Cabir, İbn Abbas, Mucahid, Makhul, Hasanul Basri, İkrime, İbn Sirin, Hammad, Ata ve İbrahim En Nehai’nin** Mecusi tarafından avlanmış balıkta bir beis görmediklerini, fakat **Ali bin Ebi Talib ve Said bin Cubeyr**’in bunu kerih gördüklerini isnadıyla birlikte nakletmiştir.²⁶⁷

İlim ehli katında itimat edilen görüşe göre, balığı kimin avladığına bakılmaz ve bu konuda bir ehliyet aranmaz. Dolayısıyla helal et bulunamadığı zaman Müslümanların ihtiyaçlarını balıkla karşılamasında bir beis yoktur.

²⁶⁵ İbn Kudâme: El Muğni: 13/297. Zurkani Muvatta şerhinde de aynısını rivayet etmiştir.

²⁶⁶ Abdullah bin Muhammed bin Ebi Şeybe El Absi, El Kufi, Ebu Bekr (159–235 h/776–849 m). Hadis hafızlarındandır ve bu konuda eserleri vardır.

²⁶⁷ İbnu Ebi Şeybe: El Musannef: 10/393-395.

BAZI İDDİALAR VE CEVAPLARIMIZ

Yüce Allah'ın yardımıyla risalenin esas bölümü tamamlanmış bulunuyor. Fakat bu konuda ortaya atılmış bazı iddialar vardır ki, onları cevaplamadan geçmek risalenin hedefinin tam gerçekleşmemesine neden olur.

Bu iddialara kaynak yönünden baktığımız zaman, bunlardan birçoğunun ilimle gerçek anlamda alakası olmayan veya ilimde yeni emeklemeğe başlayanlar tarafından ortaya atıldığını görülür.

Bunlardan bazıları yanlış kıyaslara, bazıları ise ayet ve hadisleri yanlış yorumlamaya dayalıdır. Bu yanlış yorumlamaların da en büyük nedenlerinden birisi insanların ehil olmadıkları işlere yeltenmesi, her ferdin - öyle olmadığı halde - kendisini Müçtehid mertebesinde görmesidir...

Oysaki Dinimiz insanlara ehliyet sahibi olmadıkları işlere kalkışmalarını yasaklamış ve bunu birçok mefsedetin nedeni saymıştır.

Sadece iddiaları cevaplamayı amaçladığımız için bazı şüpheleri ve hatalı görüşleri doğuran nedenler üzerinde uzun uzun durmanın yeri burası değildir.

Cevaplanmasına gerek duyduğumuz iddialardan önemlileri ve yaygın olanları şunlardır:

1. Kesim ehliyetinde itibar dine değildir. Âlimler kesen kişinin dinini zikretseler de asıl illet tesmiyedir. Kimin kestiğine değil, tesmiyesine bakılır.
2. Enam suresi 118. ayetin yanlış anlaşılması. Yüce Allah, üzerinde Onun ismi zikredilmiş etlerden yenmesini emretmiş, peşinden böyle yapmayanları kınamıştır. Dolayısıyla kimin kestiğine bakılmadan, üzerinde besmele çekilmiş her etin yenmesi gereklidir.
3. Aişe - radiyallahu anha - annemizden rivayet edilen *"Bir kavim bize et getiriyor..."* hadisinin genel anlamıyla amel edilir. Getirilen etin nereden geldiğine ve kimin kestiğine bakılmaz.

4. Günümüzde Müslüman olmadıkları halde kendisini İslam'a nispet edenlerin Ehli Kitap sayılması gerektiği. Günümüzde gerçekte kâfir olsalar bile, zındık fırkalar Ehli Kitap sayılır ve kestikleri yenir.

Birinci iddiaya gelince bu konuda ilim ehlinde nakiller tertip gereği risalemizin ilk kısımlarında, "müşrik besmele çekerse kestiği yenirmi" babında size takdim edildi. Bu nedenle "kesimde itibar tesmiyeyedir" iddiasına cevap üzerinde tekrar durmanın lüzumu yoktur.

Diğer iddialara gelince, Allah'ın yardımıyla sırayla her üçü hakkında detaylı cevap vereceğiz.

"Üzerinde Allah'ın ismi anılanlardan yiye" ayeti kerimesi

Kesilen etlerin üzerinde besmeleyi yeterli görüp, kesenin dinini itibara almayanların Kurani Kerim'den sarıldıkları bir ayeti kerime vardır. Bu da Yüce Allah'ın:

فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِن كُنتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ

"Eğer Onun ayetlerine iman edenlerden iseniz üzerinde Allah'ın ismi anılanlardan yiye." ²⁶⁸ ayetidir.

Öncelikle muteber âlimlerden kimsenin ayeti kerimeden onların vardığı sonuca varıp varmadıklarını sorarız. Bu, ilim ehlinin görüşü mü? Yoksa sizin hevanızdan uydurduğunuz bir görüş mü?

Ayetin mutlak lafzına dayanarak diğer delilleri görmezden gelenlerin iddiasına göre bu ayet, üzerinde besmele çekilmiş etlerin mutlak anlamda helâliğini gösteriyor.

Bu ayetle ilgili onlarca tefsire bakmama rağmen, hiçbir müfessirin bu konuda onlara muvafakat ettiğini göremedim! Hatta tam aksine, muvafık başlık altında ilim ehlinin icmasını ve selefi salihinin görüşlerini naklederek, kesim ehliyetinin önemini ve ehliyetsiz kişilerin besmele çekseler bile, kestiklerinin yenmeyeceğini açık şekilde ortaya koyduk. Görüşlerini naklettiğimiz âlimler, ilimde gerçek anlamda ehillerdi ve Kurani Kerim'deki bu ayeti kerimeyi hiç de muhaliflerimizin anladığı gibi anlamamışlardı.

Eğer mühaliflerimizin yaptığı gibi, diğer deliller bir tarafa bırakılarak sadece bu ayeti kerime delil olarak alınırsa, örneğin domuz etinin bile üzerinde besmele çekilerek yenebilmiş olması gerekir. Fakat diğer deliller domuz etini bu ayetin mutlak kaydından çıkarıyor. Aynı şekilde sokakta bulduğumuz her hayvanı yakalayıp üzerinde besmele çekerek yiyemeyiz! Çünkü o bizim değil, belki de malı dokunulmaz olan bir Müslüman'ın hayvanıdır.

Yani bu konuda Yüce Allah'ın muradı sadece delillerin toplu değerlendirilmesiyle anlaşılır. Tahsis edici bu delillerden biri de, Kitap, Sünnet ve Müslümanların icmasıyla sabit olan kesim ehliyeti, yani sadece Müslüman ve Ehli Kitabın kestiklerinin yenebileceğidir. Yani ayeti kerimenin mutlaklığı zikrettiğimiz kayıtlarla sınırlandırılır!

²⁶⁸ El Enam: 6/118.

Domuz etinin haramlığı hakkında nassı dikkata almayarak, üzerinde isim zikredilen her eti yemek ve buna ayeti kerimeyi delil göstermek ne kadar akılsızca bir davranışsa, kesim ehliyetiyle ilgili nasları görmezden gelip, bu ayeti kerimeye sarılarak her türlü eti yemek de aynı şekilde bir davranıştır.

Gerçektende reform ehli bu ayeti kerimeyi sahabeden, tabiundan, selef imamlarından ve müctehid fukahadan daha mı iyi anlamışlar?!

Bir ayetin anlaşılması için birçok yönden incelenmesi gerekiyor. Bu yönlerin en önemlilerinden birisi de, ayetin nüzul sebebidir.

Bu ayeti kerime tek olarak değil, diğer ayeti kerimelerle beraber inmiştir.

İmam **Ebu İsa Et Tirmizi**²⁶⁹ "El Camiul Kebir" adlı eserinde naklediyor ki:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ قَالَ أَتَى أَنَسُ النَّبِيَّ -صلى الله عليه وسلم- فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتَأْكُلُ مَا نَقْتُلُ، وَلَا نَأْكُلُ مَا يَقْتُلُ اللَّهُ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ: (فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ) إِلَى قَوْلِهِ (وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ). قال أبو عيسى: هذا حديث حسن غريب.

"Abdullah bin Abbas'tan: Birtakım insanlar Nebi'ye – sallallahu aleyhi ve sellem – geldiler ve dediler: Ey Allah'ın Rasulu! Biz kendi öldürdüğümüzü yiyor da, Allah'ın öldürdüğünü mü yemiyoruz?

Akabinden Yüce Allah "Eğer Onun ayetlerine iman edenlerden iseniz üzerinde Allah'ın ismi anılanlardan yiyin" ayetinden "Eğer onlara itaat ederseniz, elbette siz de müşrikler olursunuz" ayetine kadar olan bölümü indirdi."

Ebu İsa (Et Tirmizi) dedi: Bu garib hasen bir hadistir."²⁷⁰

Nüzul sebebinde zikredilen ayeti kerimeler tam olarak şöyledir:

فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ (118) وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرَّرْتُمْ إِلَيْهِ وَإِنَّ كَثِيرًا لَيُضِلُّونَ بِأَهْوَائِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ (119) وَذَرُوا ظَاهِرَ الْإِثْمِ وَبَاطِنَهُ إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْإِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ (120) وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يَذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ (121).

²⁶⁹ Muhammed bin Sevra bin Musa Es Selemi El Buği Et Tirmizi, Ebu İsa (209–279 h/824–892 m). Ünlü hadis imamlarından biridir. İmam Buharinin talebelerindendir. Çok kuvvetli hafızaya sahipti. Hadis, Tarih ve Siyer konularında büyük eserleri vardır.

²⁷⁰ Ebu İsa Et Tirmizi: El Camiul Kebir: 5/154-155/3069.

"Eğer Onun ayetlerine iman edenlerden iseniz üzerinde Allah'ın ismi anılanlardan yiyin.

Size ne oluyor ki, üzerinde Allah'ın ismi anılanlardan yemiyorsunuz? Oysa size - kendisine kesin ihtiyaç duyduklarınız müstesna - haram olanları detaylı açıklamıştır. Gerçekten çokları hevalarıyla, bilgisizce saptırıyorlar. Rabbin haddi aşanları en iyi bilendir.

Günahın açığını da gizlisini de bırakın. Çünkü günah kazananlar kazanmakta oldukları yüzünden cezalandırılacaklar.

Üzerinde Allah'ın ismi anılmayanlardan yemeyin. Çünkü o, elbette bir fisktır. Gerçekten şeytanlar sizinle mücadele etmeleri için kendi dostlarına vahiyde bulunurlar. Eğer onlara itaat ederseniz, elbette siz de müşrikler olursunuz."²⁷¹

Ayeti kerimenin nüzul sebebini daha da açalım. Birtakım insanlar Müslümanları dininde şüpheyi düşürmek için şöyle bir soru sordular: Koyun dağdan düşer ölürse onu Allah öldürmüştür. Siz koyunu kestiğiniz zaman ise, onu siz öldürmüş oluyorsunuz. Nasıl olur da kendi öldürdüğünüzü yer de, Allah'ın öldürdüğünü yemezsiniz? Bunun üzerine bazıları bu şüpheyi uydu ve üzerinde Allah'ın ismi zikredilerek kesilen etleri yememeye karar verdi. Yüce Allah onları bu zayıf şüpheyi uydukları için kınayarak bu ayetleri indirdi, onlardan helal yolla kesilmiş etleri yemelerini istedi. Daha önce onlara haram kılınanları, geniş bir şekilde açıkladığını hatırlattı. Müşriklerin, hevalarına uyarak Müslümanları saptırmaya çalıştıklarını ve bu konuda onlara uyarak meytenin helal veya şer'an helal kılınan etin haram olduğuna inanmaları halinde, onlar gibi müşrik olacaklarını açıkladı.²⁷²

²⁷¹ El Enam: 6/118-121.

²⁷² Bu şüphenin defi sadedinde Allahın yardımıyla şunları söyleye biliriz: Bizler Müslüman olarak helal ve haramı aklın değil, Allahın belirlediğini kabul ederiz. Dolayısıyla bize karşı akla dayalı itirazın bir geçerliliği olmaz! Çünkü bizler bu tür konularda baştan aklın hakemliğini kabul etmemişiz ki, karşı taraf bunun üzerine aleyhimize hükümler bina etsin! Bu, kabul etmediğimiz bir mukaddimeyi kabul etmişiz gibi göstererek üzerine sahte hükümler bina edilen aldatmacadan başka bir şey değildir!

Faraza bu konuda aklın hakemliği kabul edilmiş olsaydı bile, mesele müşriklerin iddia ettiği gibi olmazdı. Çünkü karşı taraf koyunu öldüren şeyin ya sebepler olduğunu, ya da sebepleri dikkate almayarak hakiki fail olan Allah olduğunu kabul etmek durumundadır. Sebepler dikkate alınırsa, kayadan düşüp ölen koyunu üzerine düştüğü kaya, onu kesmemiz durumunda ise bıçak ve ya

Gördüğümüz gibi bu mübarek ayetler itikad ve müşriklere teş'ri konusunda itaatle alakalıdır. Yüce Allah'ın bu ayeti kerimelerden muradı, hiç de muhaliflerimizin murad ettiği şeyler değildir.

Ayetlerin nüzul sebeplerini zikretmekteki amacımız hiç de ahkâmları münhasır kılmak değildir. Tefsir usulünde, "nüzul sebebinin hususiliği hükmün umumiliğine engel değildir" şeklindeki kural, bilinen bir kuraldır. Amacımız sadece Yüce Allah'ın bu ayetlerdeki muradının doğru anlaşılmasına yardımcı olmaktır.

Muhaliflere nasihatimiz, zikredilen ayeti kerimelerde de geçtiği üzere insanları bilgisizce saptırmamaları, kendileri ehil olana kadar her işi ehline bırakmalarıdır.

Bu şüpheyi cevap olarak ilim ehlinde uzun uzun nakiller yapmamız mümkün değildir. Sebebi ise, muhaliflerin görüşünün sağlamlığı değil, sadece son dönemlerde ortaya çıkmış olmasıdır. Bu nedenle, eski âlimlerden bu şüpheyi cevap olarak nakiller aktaramıyoruz.

Bu şüpheyi alakalı rastladığım en eski nakil **Abdul Latif bin Abdur Rahman'a**²⁷³ aittir:

ومن استدل على ذبيحة الوثني والمرد، بقوله تعالى: {فَكُلُوا مِمَّا ذُكِّرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ} فهو من أجهل الناس بكتاب الله، وسنة رسوله صلى الله عليه وسلم، وإجماع الأمة، وهو كمن يستدل على لبس الحرير، بقوله تعالى: {قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ}، والجهل بالتأويل وأسباب النزول، ضرره وصل كِبَارِ العمائم، فكيف الحال بالجفافة والعوام؟
واعلم: أن قوله تعالى: {وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلَّ لَكُمْ} فسر بحل الذبائح، وأنها هي الطعام، ومفهوم الآية تحريم ذبائح غير أهل الكتاب، من الكفار والمشركين، واحتج بهذا أهل العلم، ومفاهيم كلام الله وكلام رسوله حجج شرعية. وفسروا المراد من قوله: {فَكُلُوا مِمَّا ذُكِّرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ} بأن المراد به: ذبيحة المسلم والكتابي، إذا ذكر اسم الله عليه، أخذاً من مفهوم آية المائدة؛ وهذا هو المشهور المقرر.

"Kim Yüce Allah'ın "Üzerinde Allah'ın ismi anılanlardan yiyin" ayetini putperest ve mürtedin kestiğinin yenebileceğine delil olarak gösterirse, o Yüce Allah'ın Kitabı, Onun Resulu'nun – sallallahu aleyhi

insan öldürmüştür. Bizler bu durumda Allahın öldürdüğünü yemeyip kendi öldürdüğümüzü yemiş olmayız! Sebepler dikkata alınmaz hakiki fail olan Allah dikkate alınırsa, bizler her iki durumda da Yüce Allahın öldürdüğünü yemiş oluruz!

²⁷³ Abdul Latif bin Abdur Rahman bin Hasan bin Muhammed bin Abdil Vehhab (1225-1808 h/1292-1875 m). Hamd bin Atik, Suleyman bin Sahmandan ders almıştır.

ve sellem – Sünneti ve Ümmetin İcması konusunda insanların en cahillerindendir!

Bu kimse, Yüce Allah'ın **"Allah'ın ziynetlerini kim haram kıldı?"**²⁷⁴ Ayetini ipek elbisenin caiz olduğuna delil getiren kimse gibidir.

Tevil ve nüzul sebeplerini bilmemenin zararı, âlim görkemlilere bile dokunmuştur. O zaman kaba cahillerin ve avamın hali nasıl olur?

Bil ki, Yüce Allah'ın **"Kitap verilenlerin yiyeceği size helaldir"**²⁷⁵ ayeti kesilmiş etlerin helal olmasıyla ve bu etlerin ayede zikr edilmiş "yiyecek" olmasıyla tefsir edilmiştir.

Ayetten anlaşılan kâfir ve müşriklerden Ehli Kitap dışındakilerin kestiklerinin haram olduğudur. İlim ehli bunu delil getirmiştir. Yüce Allah'ın ve Onun Resulu'nun kalamından anlaşılan şeyler – mefhumlar şer'i delillerdir.

Yüce Allah'ın **"Üzerinde Allah'ın ismi anılanlardan yiyin"** ayetini ise şöyle açıklamışlar: Bu ayetten murad, üzerinde Allah'ın ismi zikredildiğinde Müslüman ve Kitabînin kestiğidir. Bu açıklamadaki dayanakları da Maide suresindeki ayetin mefhumudur. Bu konu, üzerinde karar kılınmış, meşhur bir konudur."²⁷⁶

"El Lecnetud Daima"²⁷⁷ fetva mecmuasında bu konuda sorulan soru ve cevabı yer alıyor:

س : من أحل ذبيحة المشرك وهو يحتج بقول الله تعالى : { فَكُلُوا مِمَّا ذُكِّرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ } ويقول : إن هذه الآية لا تحتاج إلى تفسير ، وهو دام على هذه الآية ولم يسمع قول أحد بعد ، هل يكون كافرا ؟

ج : من أحل ذبيحة مشرك الشرك الأكبر لذكره اسم الله عليها فهو مخطئ لكنه ليس بكافر لوجود الشبهة ، ولا حجة له في الآية ؛ لأن عمومها مُخَصَّصٌ بالإجماع على تحريم ذبيحة المشرك ، وعلى من قوي على البيان وعلم ذلك منه إرشاده.

"Soru: Bir kimse ki, Yüce Allah'ın **"Eğer Onun ayetlerine iman edenlerden iseniz üzerinde Allah'ın ismi anılanlardan yiyin"** ayetini delil getirerek müşrikin kestiğini helal sayıyor ve diyor: bu ayetin tefsire ihtiyacı yoktur. O sürekli bu ayete sarılıp duruyor ve başka kimseyi dinlemiyor. O kâfir olur mu?

²⁷⁴ El Araf: 7/32.

²⁷⁵ El Maide: 5/5.

²⁷⁶ İbn Kasım En Necdi: Ed Durerus Seniyye: 7/483-484.

²⁷⁷ Fetaval Lecnetid Daima fil Buhusil İlmiyye vel İfta. Suudi Arabistan'ın âlimlerinden oluşan bir fetva kurulu.

Cevap: Kim üzerinde Allah'ın ismini anıyor diye, büyük şirk sahibi müşrikin kestiğini helal sayıyorsa, o hatalıdır, fakat şüphe bulunması nedeniyle kâfir değildir.

Ayette onun için hiçbir delil yoktur. Çünkü ayetin umumiliği, müşriklerin kestiğinin haramlığı üzerinde oluşan icmayla tahsis edilmiştir.

Açıklama ve ilimde ondan daha güçlü olan kimseye onu irşad etmek düşer.”²⁷⁸

Müfessirlerin padişahı lakabıyla tanınan **Ebu Cafer Et Taberi**²⁷⁹ de ayetle ilgili yaptığı açıklamalarda, burada söz edilen etlerin şer'i usulle ve kestikleri yenenler tarafından kesilmesinin şart olduğunu belirtiyor:

يقول تعالى ذكره لنبيه محمد صلى الله عليه وسلم وعباداه المؤمنين به وبآياته: " فَكُلُوا "، أيها المؤمنون، مما ذكّيتم من ذبائحكم، وذبحتموه الذبح الذي بينت لكم أنه تحلّ به الذبيحة لكم، وذلك ما ذبحه المؤمنون بي من أهل دينكم دين الحق، أو ذبحه من دان بتوحيدي من أهل الكتاب، دون ما ذبحه أهل الأوثان ومن لا كتاب له من الجوس.

”Zikri Yüce olan Allah Nebisi Muhammed’e – sallallahu aleyhi ve sellem – ve Ona ve Onun ayetlerine iman eden kullarına: Ey İman edenler! Kendi kestiklerinizden ve ”bu şekil kesilirse size helaldir” şeklinde beyan ettiğim şekilde kestiklerinizden **”Yiyin”** diyor.

Bu ise sizin dininizden, hak Dinden olanlardan bana iman edenlerin kestiği veya Ehli Kitaptan benim tevhidime inananların kestiğidir. Putperestlerin ve Mecusilerden kitabı olmayanların kestiği değildir.”²⁸⁰

İmam Taberi'nin sözlerinden de açıkça görüldüğü gibi, Ayetin genel manası diğer delillerle tahsis edilmelidir. Yoksa bidatçı fırkaların yaptığı gibi bazı delilleri alıp, diğerlerini görmezden gelmekle hakka ulaşılmaz! Aksine bu usulün terk edilmesi halinde Din ayakta kalamaz, ifsad olur.

²⁷⁸ Fetaval Lecnetid Daime: 22/435.

²⁷⁹ Muhammed bin Cerir bin Yezid Et Taberi, Ebu Cafer (224–310 h/839–923 m). Taberistanda doğmuş daha sonra Bağdat'a yerleşmiştir. Kendisi ictihad mertebesine yükseldiği için kimseyi taklid etmemiş, hatta birtakım insanlar onu imam seçerek görüşleriyle amel etmişler. İbn Huzeyme onun tefsirini okuduktan sonra ”Yeryüzünde ondan daha âlim kimse bilmiyorum” demiştir.

²⁸⁰ Ebu Cafer Et Taberi: Camiul Beyan: 9/511.

“Bir kavim bize et getiriyor” hadisi

Buhari²⁸¹ ve diğer muhaddislerin rivayet ettiği sahih bir hadiste şöyle deniyor:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ قَوْمًا قَالُوا لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ قَوْمًا يَأْتُونَنَا بِاللَّحْمِ، لَا نَدْرِي أَذْكَرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ أَمْ لَا، فَقَالَ سَمُّوا عَلَيْهِ أَنْتُمْ وَكُلُّوهُ. قَالَتْ: وَكَانُوا حَدِيثِي عَهْدٍ بِالْكُفْرِ.

“Aişe’den – radiyallahu anha – : Bir kavim Nebi’ye – sallallahu aleyhi ve sellem – şöyle dedi: Birileri bize et getiriyor. Ama biz üzerinde Allah’ın isminin zikredilip edilmediğini bilmiyoruz.

Nebi – sallallahu aleyhi ve sellem – buyurdu ki: Siz üzerinde (Allahın) ismini zikredin ve yiyin.” Aişe dedi: Onlar küfürden yeni kurtulmuşlardı.”²⁸²

Bazı insanlar bu hadisten, önlerine gelen her etin üzerinde besmele çekilerek yenebileceği sonucuna varmışlar.

Bu görüş her ne kadar muteber ilim ehlinin görüşü olmadığı için ciddiyet teşkil etmese de, kalplerin sükûn bulması için hadise bazı açıklamalar yapmayı gerekli gördük.

Öncelikle hadisin metninde “kâfir bir kavim bize et getirdi” şeklinde bir ibare yoktur! Fakat tam aksine, eti getiren kavmin küfürden yeni kurtulduğu, yani artık Müslüman olduğu haber veriliyor.²⁸³ Bu nedenle kestikleri hayvan üzerinde, besmele çekmeyi bilmediklerinden endişe edilerek Allah Resulüne – sallallahu aleyhi ve sellem – haber veriliyor. Böyle bir hadisten, her gelen etin yenebileceği sonucuna varan akla şaşılır!

Hadiste getirenlerin dinine yönelik bir ibarenin olmadığını varsaysak bile, hadisten o sonuca varılmaz! Çünkü daha önce de zikrettiğimiz gibi, Ehli Sünnetin usullerindeki temel esaslardan birisi de ilgili nassları bir araya cem edip bundan sonra karara varmaktır.

²⁸¹ Muhammed bin İsmail bin İbrahim bin Muğire El Buhari, Ebu Abdillah (194–256 h/810–870 m). Ünlü hadis Hafızlarından, vera ve zühd sahibi bir zattı. Sahih hadisleri topladığı “El Camius Sahih” isimli eseri ilim ehli tarafından “Allah’ın Kitabından sonra en sahih kaynak” olarak değerlendiriliyor.

²⁸² Muhammed bin İsmail El Buhari: El Camius Sahih: 1402/5507.

²⁸³ Küfürden yeni kurtulanların soru soranlar mı, yoksa et getirenler mi olduğu konusunda ilim ehli farklı görüşler belirtmişler. Fakat ağırlıklı görüş eti getirenlerin İslam’a yeni girdiğidir.

Sadece bir nassa yapışıp, diğerlerini terk etmek değildir! Ayette haber verildiği üzere, bu kalbinde hastalık olanların yöntemlerindendir.

Bu yöntemle hareket eden birisini düşünelim. Kendiliğinden ölen bir hayvanın etini yiyip, hadiste etin mutlak şekilde zikredildiğini ve kendisinin de hadis ehli olarak bu hadise uyduğunu söyleyen bir insan... Şiar olarak bu insan hadise uymuştur... Fakat böyle birisi, Yüce Allah'ın isimlendirdiği şekilde, kalbinde eğrilik olandan başkası değildir! Çünkü kendiliğinden ölen hayvanın etinin haram olduğu, diğer nassla açık şekilde haber verilmiştir.

Kitap, Sünnet ve İcmayla, Müslüman ve Ehli Kitaptan başkasının kestiği haram kılınmıştır! Meyteyle ilgili nass, bu hadisteki eti nasıl tahsis ediyorsa, kesim ehliyetiyle ilgili nasslar da, aynı şekilde hadisteki eti tahsis ediyor.

İlim ehlinin görüşlerinin bu konuda söylediklerimize uygun olup olmadığına bakalım:

Ebul Ferec İbn El Cevzi²⁸⁴ hadisile ilgili açıklamasında şunları söylemiştir:

وفي الحديث السابع عشر: "إن قوما قالوا: يا رسول الله إن قوماً يأتوننا باللحم، لا ندرى أذكر اسم الله عليه أم لا، فقال: سمّوا أنتم وكلوا". الظاهر من المسلم والكتابي أنه يسمي، فيحمل أمره على أحسن أحواله، ولا يلزمنا سؤاله عن هذا، وقوله "سمّوا أنتم" ليس يعني أنه يجزئ عما لم يسم عليه، ولكن التسمية على الطعام سنة.

"Onyedinci Hadis: "Bir kavim dedi: Birileri bize et getiriyor. Ama biz üzerinde Allah'ın isminin zikredilip edilmediğini bilmiyoruz.

Nebi – sallallahu aleyhi ve sellem – dedi: Siz üzerinde (Allahın) ismini zikredin ve yiyin."

Müslüman ve Kitabîde zahir olan onun isim zikretmiş olmasıdır. Onun işi, en iyi haline hamledilir ve bizim bu konuda soru sormamız gerekmez.

Allah Resulu'nun – sallallahu aleyhi ve sellem – "Siz üzerinde (Allahın) ismini zikredin ve yiyin" sözü "üzerinde isim zikredilmeyen konusunda bu yeterlidir" demek değildir. Fakat yemek üzerine isim zikretmek sünnet olduğu içindir."²⁸⁵

²⁸⁴ Abdur Rahman bin Ali bin Muhammed El Cevzi El Kuraşi El Bağdadi, Ebul Ferec (508–597 h/1114–1201 m). Tefsir, Hadis, Fıkıh ve Tarih konularında toplam üç yüze yakın eser tasnif etmiştir. Hanbelî mezhebine bağlıydı.

²⁸⁵ Ebul Ferec İbn El Cevzi: Keşful Muşkil: 4/385.

Hafız İbn Abdil Berr²⁸⁶ hadisin açıklamasında şunları söylemiştir:

في هذا الحديث من الفقه أن ما ذبحه المسلم، ولم يعرف هل سمي الله عليه أم لا أنه لا بأس بأكله، وهو محمول على أنه قد سمي، والمؤمن لا يظن به إلا الخير، وذبيحته وصيده أبدا محمول على السلامة حتى يصح فيه غير ذلك من تعمد ترك التسمية ونحوه.

“Bu hadisten çıkan fıkhi sonuçlardan: Müslümanın kestiği ve üzerinde Allah’ın ismini zikredip etmediği bilinmeyen eti yemekte bir beis yoktur. İsim zikrettiğine hamledilir. Mümin hakkında hayırdan başka bir şey düşünülmez. İsim zikretmeyi kasten terk etmesi ve benzeri şeyler yapması açık bir şekilde ortaya çıkana kadar, onun kestiği ve avladığı daima selamete hamledilir.”²⁸⁷

Muvaffakuddin İbn Kudâme²⁸⁸ hadisle alakalı şunları söylemiştir:

عن عائشة رضي الله عنها " أن قوما قالوا : يا رسول الله إن قوما من الأعراب يأتونا باللحم، لا ندري أذكر اسم الله عليه أم لا ؟ قال : " سمو أنتم وكلوا ". وإن شك في تسمية الذابح حل لحديث عائشة، ولأن حال المسلم تحمل على الصحة كالذبح في المحل.

“Aişe’den – radiyallahu anha – gelen hadis: *“Bir kavim dedi: Ey Allah’ın Rasulu bedevilerden birileri bize et getiriyor. Ama biz üzerinde Allah’ın isminin zikredilip edilmediğini bilmiyoruz.*

Nebi – sallallahu aleyhi ve sellem – dedi: Siz üzerinde (Allahın) ismini zikredin ve yiyin.”

Kesen kişinin tesmiyesinde şek edilirse, Aişe hadisinden dolayı yenmesi helaldir. Çünkü Müslümanın hali doğruluğa hamledilir. Yerli yerindeki kesim gibi.”²⁸⁹

Burhanuddin El Begai²⁹⁰ hadisle ilgili şunları söylemiştir:

²⁸⁶ Yusuf bin Abdillah bin Muhammed bin Abdil Berr En Nemri El Kurtubi El Maliki, Ebu Ömer (368–464 h/978–1071 m). Kendisine Mağribin Hafızı denirdi. Büyük hadis hafızlarından olan bu zat aynı zamanda tarihçi, edib ve araştırmacı âlimdir. İslam âleminde büyük önem taşıyan eserler telif etmiştir.

²⁸⁷ İbn Abdil Berr: Et Temhid: 22/299.

²⁸⁸ Abdullah bin Muhammed bin Kudâme El Cemmaili El Makdisi Ed Dimeşki El Hanbelî, Ebu Muhammed, Muvaffakuddin (541–620 h/1147–1223 m). Hanbelî fakihlerinin büyüklerindendir. İbn Teymiyye onunla ilgili “İmam Evzaiden sonra Şama Şeyh Muvaffaktan daha fakih kimse girmedi” demiştir. Alıntı yaptığımız “El Muğni” eseri fıkıh konusunda yazılmış en muhteşem ve ansiklopedi olabilecek eserlerden biri sayılmaktadır.

²⁸⁹ İbn Kudâme: El Kâfi: 2/506-507.

عن عائشة رضي الله عنها " أن قوماً قالوا للنبي صلى الله عليه وسلم : إن قوماً يأتوننا باللحم ، لا ندري أذكر اسم الله عليه أم لا فقال : سموا عليه أنتم وكلوه ، قالت : وكانوا حديثي عهد بالكفر " انتهى . فهذا كله يدل على أن المراد إنما هو كونه مما يحل ذبيحته ، وليس المراد اشتراط التسمية بالفعل .

"Aişe'den – radiyallahu anha – gelen hadis: *"Bir kavim Nebi'ye – sallallahu aleyhi ve sellem – dedi ki: (bedevilerden) birileri bize et getiriyor. Ama biz üzerinde Allah'ın isminin zikredilip edilmediğini bilmiyoruz.*

Nebi – sallallahu aleyhi ve sellem – dedi: Siz üzerinde (Allahın) ismini zikredin ve yiyin."

Aişe dedi ki: Onlar küfürden yeni kurtulmuşlardı. "

Tüm bunlar sadece kesen kişinin "kestiği yenenlerden" olmasının murad edildiğine delalet ediyor. Murad fiilde tesmiyeyi şart koşmak değildir."²⁹¹

İmam **Muhammed Eş Şeybani'nin**²⁹² rivayetiyle gelen, **İmam Malik'in**²⁹³ "El Muvatta" isimli hadis kitabında şunlar belirtiliyor:

أخبرنا مالك أخبرنا هشام بن عروة عن أبيه أنه قال: " سئل رسول الله صلى الله عليه و سلم فقيل: يا رسول الله إن ناساً من أهل البادية يأتون بلحمان، فلا ندري هل سموا عليها أم لا ؟، قال: فقال رسول الله صلى الله عليه و سلم : سموا الله عليها ثم كلوها."

قال: وذلك في أول الإسلام قال محمد : وبهذا نأخذ . وهو قول أبي حنيفة إذا كان الذي يأتي بها مسلماً أو من أهل الكتاب، فإن أتى بذلك مجوسي وذكر أن مسلماً ذبحه أو رجلاً من أهل الكتاب، لم يُصدق ولم يؤكل بقوله.

²⁹⁰ İbrahim bin Ömer bin Hasan Er Rubat bin Ali bin Ebi Bekr El Begai, Ebul Hasen, Burhanuddin (809-885 h/1406-1480 m). Müfessir, tarihçi ve edib. Şafi mezhebine bağlı olan bu zatın birçok alanda değerli eserleri vardır.

²⁹¹ Burhanuddin El Begai: Nazmud Durer: 7/247.

²⁹² Muhammed bin El Hasan bin Ferkad, Ebu Abdillah, Eş Şeybani (131-189 h/748-804 m). İmam Ebu Hanife'nin meşhur talebelerindendir. "İmameyn" derken kast edilen iki imamdan biridir. İmam Şafi onunla ilgili şöyle demiştir: "Eğer Muhammed bin El Hasan bizimle kendi aklı nispetinde konuşsaydı onu anlayamazdık. Lakin o bizim akıllarımız nispetinde konuştu ve biz onu anlardık. Allah'ın Kitabını ondan daha iyi bilen kimse görmedim, sanki Kuran ona inmişti."

²⁹³ Malik bin Enes bin Malik El Esbahi El Himyeri, Ebu Abdillah (93-179 h/812-895 m). Medine'nin ve meşhur dört fıkıh mezhebinden birinin imamıdır. Fetva verebilmesi için yetmiş âlimden icazet aldıktan sonra fetva vermeye başlamıştır.

“Malik bize Hişam bin Urve’den, o da babasından haber verdi: “Resulullah’a – sallallahu aleyhi ve sellem – şöyle soruldu: Ey Allah’ın Resulu! Bedevilerden birileri bize etler getiriyorlar ve biz bilmiyoruz üzerinde isim zikretmişler mi yoksa etmemişler mi? Urve dedi ki: Resulullah – sallallahu aleyhi ve sellem – şöyle buyurdu: “Üzerinde Allah’ın ismini zikredin, sonra onu yiyin. ”

İmam Malik dedi ki: Bu olay İslam’ın ilk yıllarındaydı²⁹⁴. İmam Muhammed dedi ki: Biz de böyle düşünüyoruz.

İmam Ebu Hanife’ye göre ise etleri getiren Müslüman veya Ehli Kitaptan birisi olduğu zaman durum hadisteki gibi olur. Fakat etleri Mecusi getirir ve bunu bir Müslümanın veya Ehli Kitaptan birisinin kestiğini belirtirse, sözü tasdik edilmez ve onun sözüne dayanılarak yenmez²⁹⁵.”²⁹⁶

“El Muvatta” isimli kitabı şerh edenlerden **Suleyman El Baci**²⁹⁷ şunları söylemiştir:

وقوله صلى الله عليه وسلم " سمو الله تعالى ثم كلوا", يحتمل أن يريد به الأمر بالتسمية عند الأكل, لأن ذلك مما بقي عليهم من التكليف, وأما التسمية على ذبح تولاه غيرهم من غير علمهم, فلا تكليف عليهم فيه, وإنما يحمل على الصحة حتى يتبين خلافها, ويحتمل أن يريد أن سمو الله أنتم الآن فتستبيحون به أكل ما لم تعرفوا أذكر اسم الله عليه أم لا إذا كان الذابح ممن تصح ذبيحته, إن سمى الله عز وجل.

“Allah Resulu’nun – sallallahu aleyhi ve sellem - “Allahu Teala’yı zikredin, sonra yiyin” sözüyle kast ettiği şeyin, yemek zamanı Yüce Allah’ı zikretmek olduğu muhtemeldir. Çünkü bu onların üzerinde kalan yükümlüktür. Kesim zamanı isim zikretmeye gelince, onu bunların haberi olmadan diğerleri artık üstlenmişler ve bu konuda onlara artık bir yükümlülük yoktur.

²⁹⁴ İbn Abdil Berr bu olayın İslam’ın ilk yıllarında olduğunu söyleyenlerin görüşünün zayıf olduğunu birkaç yönden ispatlamıştır. (Et Temhid: 22/300)

²⁹⁵ Bunun bir benzeri de günümüzde satılan etlerin etiketlerinde yazılı olan “İslami usullere göre kesilmiştir” yazısıdır. İmam Ebu Hanife’nin görüşünden anlaşılan, bu tür etiketlerin bir Müslüman veya Kitabî tarafından yazıldığı bilinmedikçe etlerin yenmeyeceğidir. Kimliği belirsiz kişiler tarafından vurulan bu etiketlerin varlığıyla yokluğu aynı hükmededir.

²⁹⁶ Malik bin Enes: El Muvatta: 206.

²⁹⁷ Suleyman bin Halef bin Sad Et Tucibi El Kurtubi, Ebu Valid El Baci (403–473 h/1012–1081 m). Malikilerin büyük fakihlerindendir. Kurtubanın Baca bölgesinde doğmuş, sonra ilim tahsili için Hicaz, Bağdat, Musul ve Dimeşke gitmiştir. Tahsilini tamamlayınca Endülse dönmüş ve çeşitli bölgelerinde kadılık yapmıştır.

Bunun aksine bir şey ortaya çıkana kadar işler sıhhate hamledilir. Muhtemeldir ki, şunu kast etmiştir: Siz şimdi Allahı zikredin ve bununla üzerinde Allah'ın ismi zikredilip edilmediği bilmediğiniz etlerin yenmesini mübah kılın.

Fakat bu kestiği yenebilen kimsenin, üzerinde Allah'ın – azze ve celle – ismini zikrederek kestiği zaman böyledir.”²⁹⁸

Gördüğümüz gibi, ilim ehli – Allahın geniş rahmeti üzerlerine olsun – hadisin umumi manasını diğer delillerle sınırlamış ve hadiste kastedilenlerin sadece kestiği yenebilecek kimselerden olduğunu açıkca belirtmişlerdir.

Allah'ın izniyle hadisle ilgili hakkı arayanın yarasına merhem olacak kadar ilim ehlinin sözlerini naklettik.²⁹⁹

²⁹⁸ Suleyman El Baci: El Munteka: 4/207.

²⁹⁹ Hadisle ilgili aynı şekilde yorum yapılan kaynaklar için bak: Şemsuddin El Kirmani: El Kevakibud Derari: 20/100, Mansur bin Yunus El Buhuti: Şerhu Muntehal İradat: 6/343, Siracuddin İbnul Mulakkin: Et Tevdih li Şerhi El Cami Es Sahih: 26/451, Ebu Bekr El Cessas: Ahkamul Kuran: 3/6, Ebu Ömer İbn Abdil Berr: El İstizkar: 15/214, Ebu Bekr Es Serahsi: El Mabsut: 11/238, İbn Kasım En Necdi: Ed Durerus Seniyye: 7/488.

Günümüzdekiler ehli kitap mıdır?

Birtakım insanlar da vardır ki, Müslüman ve Ehli Kitaptan başkasının kestiğinin yenmeyeceğini kabul eder, fakat Müslüman olmadığı halde kendisini İslam’a nispet eden tüm insanları da Ehli Kitap statüsünde görürler. Gerekçe olarak da, kendisini Tevrat veya İncil’e nispet edenlerin Ehli Kitap sayılmasını gösterirler. Şöyle ki, Kurani Kerim bu kitapların en üstünüdür, dolayısıyla kendini bu kitaba nispet edenin Ehli Kitap olması daha evladır...³⁰⁰

Peki, gerçekte İslama göre Ehli Kitap kimlerdir? “El Kuveytiyye” isimli ansiklopedide konuyla alakalı şöyle denir:

ذهب جمهور الفقهاء إلى أنَّ أهل الكتاب هم : اليهود والنصارى بفرقهم المختلفة . وتوسع الحنفية فقالوا : إنَّ أهل الكتاب هم : كلَّ من يؤمن بنبيٍّ ويقرّ بكتابٍ ، ويشمل اليهود والنصارى ، ومن آمن بزبور داود ، وصحف إبراهيم وشعيب . وذلك لأنَّهم يعتقدون ديناً سماوياً منزلاً بكتابٍ .

“Cumhur Fukahaya göre Ehli Kitap farklı fırkalarıyla beraber Yahudi ve Nasranîlerdir. Hanefiler ise işi biraz daha geniş tutarak şöyle demişler: Ehli Kitap, bir Nebiye iman eden ve bir Kitabı tasdik eden herkestir. Böylece Yahudi ve Nasranîleri, Davudun (aleyhisselam) Zeburuna iman edenleri, İbrahim ve Şuaybın (aleyhimessalam) sahifelerine iman edenleri de Ehli Kitabın şümulu içine almışlar. Çünkü onlar semavi ve Kitabla inmiş bir dine itikad ediyorlar.”³⁰¹

Ehli Sünnet âlimleri, Ehli Kitap terimini takdim ettiğimiz şekilde açıklamışlar ve müslüman olmadıkları halde kendilerini İslama nispet edenleri bu kategoriden saymamışlar.

³⁰⁰ İlim Ehlinden Ebul Hasen El Kerhi ve bazıları şöyle demişlerdir: “Tüm şeriatlarına tutunmamış olsa bile kendini Ehli Kitaptan sayan kimse onlardan kabul edildiği gibi, bazı fırkaların küfrü gerektiren itikadını benimesediği halde kendini İslama nispet edenin de tekfir edilse bile kestiğinin yenip, kadınlarıyla evlenile bilinmesi lazımdır.”

Allah daha iyi bilir, bu görüş tafsili izaha muhtacdır. Zira kendini İslama nispet ettiği halde Yahudi ve Nasranîlerden daha kâfir olanlar vardır. Belki bu hükmün sadece tevîl sonucu küfrüne hükm edilen kimselere ait edilmesi uygun bir açıklama ola bilir.

³⁰¹ El Mevsuatul Fıkhiyyetul Kuveytiyye: 7/140.

Dinimize göre insanlar İslam’la tanıştıktan sonra ya onu kabul eder ve Müslüman ismini alır veyahut da onu reddedip kâfir ismini sürdürürler. Evet, başka bir açıdan baktığımızda kendisini İslam’a nispet eden bir kategori görüyoruz. Fakat bu kategorideki insanlar, ya gerçek anlamda İslam’ı kabullenmiş Müslümanlar veyahutta kabullenmeden sadece kendilerini İslam’a nispet eden kâfirlerdir.

İslam, bu kategoriler arasında yeni bir statü belirleyerek, bunlara Ehli Kitap ismi vermemiştir. İslam’ı gerçek anlamda benimsemeyen kimseler, İslamdan önce hangi din üzerelerse, aynı şekilde devam ederler veya Dinden çıkmış sayılırlar. Tüm bu anlattıklarımız yerleşmiş temel esaslardandır.

Fakihler genel olarak mürtedin kestiği yenmez şeklinde mutlak hüküm belirtmiş, kendisini İslam’a nispet eden mürted, Ehli Kitaptır, kestiği yenir şeklinde kayıt düşmemişlerdir. Çünkü gerçekte Dinden dönen birçok kişi vardır ki, kendilerini ısrarla İslam’a nispet ederler.

Bu fırkaların meşhurlarından Yezidiyye, Batiniyye, Ğurabiyye, Meymuniyye, Kerramiyye³⁰² ve diğerleri vardır ki, ilim ehli bunların İslam dışı olduklarını açık şekilde belirtmiş, kestiklerinin yenmeyeceği ve kadınlarıyla evlenilmeyeceğini ifade etmişlerdir. Bu açıklamaları yaparken bu fırkaların kendilerini İslam’a nispet etmesi dikkate alınıp, onlara Ehli Kitap muamelesi uygulanmamıştır.

İmam **Ahmed bin Hanbel**³⁰³ Cehmiyyenin üç sınıfını³⁰⁴ zikr ettikten sonra onlar hakkında şöyle demiştir:

وأجمع من أدركنا من أهل العلم على أن من هذه مقاتله إن لم يتب لم يناكح, ولا يجوز قضاؤه, ولا تؤكل ذبيحته.

”İlim ehlinden ulaştıklarım şunun üzerinde icma etmişlerdir: (Kuranın halkı konusunda) Bu sözleri söyleyen kimse tevbe etmezse, (Müslüman kadınla) evlenemez, kadılığı caiz olmaz ve kestiği yenmez.”³⁰⁵

³⁰² Bu fırkaların birçoğu şimdi mevcut değildir. Fakat zamanımızda bazı fırkalar vardır ki, onların bir kısmı - öyle olmadıkları halde - kendisini Müslüman olarak isimlendirirler. Örneğin laikler, demokratlar, sosyalistler, komünistler ve diğerleri. İslama göre bu akide sahiplerinin de kestiği yenmez.

³⁰³ Ahmed bin Muhammed bin Hanbel, Ebu Abdillah, Eş Şeybani El Vaili (164–241 h/780–855 m). Meşhur dört mezhepten birinin imamıdır.

³⁰⁴ Bu üç sınıf şunlardır: 1. Kuran Allahın kelamı ve mahlûktur diyenler.

2. Kuran Allahın kelamıdır deyip gerisi hakkında susanlar.

3. Kuranı telaffuz etmemiz mahlûktur diyenler.

³⁰⁵ Ahmed bin Hanbel: El Akide: 61.

Örneğin **Ahmed İbn Teymiyye**³⁰⁶ "Es Sârimul Meslul" eserinde şöyle der:

وقال أحمد بن يونس : لو أن يهوديا ذبح شاة وذبح رافضي, لأكلت ذبيحة اليهودي, و لم أكل ذبيحة الرافضي, لأنه مرتد عن الإسلام.
وكذلك قال أبو بكر هانئ: لا تؤكل ذبيحة الروافض والقدرية, كما لا تؤكل ذبيحة المرتد مع أنه تؤكل ذبيحة الكتابي, لأن هؤلاء يقامون مقام المرتد, وأهل الذمة يقرون على دينهم, وتؤخذ منهم الجزية.

"Ahmed bin Yunus³⁰⁷ dedi ki: "Eğer bir Yahudi ve bir Rafizî koyun keserse ben Yahudi'nin kestiğini yer, fakat Rafizînin kestiğini yemem. Çünkü o İslam'dan çıkmıştır."

Ebu Bekr bin Hani³⁰⁸ de bunun gibi demiştir: "Kitabînin kestiğinin yenmesine rağmen, mürtedin kestiğinin yenmediği gibi, Rafizilerin ve Kaderiyenin kestiği de yenmez! Çünkü onlar mürted konumundadırlar. Zimmet Ehli ise dinleri üzere kabul edilir ve onlardan cizye alınır."³⁰⁹

Ehli Sünnetin İmamlarından **Ebu Abdillah El Buhari**³¹⁰ Rafizîlerle alakalı şunları söylemiştir:

قال أبو عبد الله : ما أبالي صليت خلف الجهمي, والرافض, أم صليت خلف اليهود, والنصارى, ولا يُسلم عليهم, ولا يُعادون, ولا يُناكحون, ولا يُشهدون, ولا تُؤكل ذبائهم.

"Ebu Abdillah (El Buhari) der ki: Ha Cehmi veya Rafizinin arkasında namaz kıldım, ha Yahudi ve Hristiyanın, benim için aynıdır.

³⁰⁶ Ahmed bin Abdil Halim bin Abdis Selam İbn Abdillah bin Ebil Kasım El Hadir En Numeyri El Harrani Ed Dımeşki El Hanbelî, Ebul Abbas, Takiyyuddin İbn Teymiyye (661–768 h/1263–1328 m). Hanbelî fakihlerinin meşhurlarındandır. Farklı alanlarda birçok eser tasnif etmiştir.

³⁰⁷ Ahmed bin Yunus, İbn Abdillah. Kufenin imamlarındandır."El Kutubus Sitte" sahipleri ondan hadis rivayet ettiler. İmam Ahmed bin Hanbel talebelerinin birine ona gitmesini ve onun Şeyhul İslam olduğunu söylemiştir. Vefatı 261 h/841 m.

³⁰⁸ Ahmed bin Muhammed bin Hani Et Tai, Ebu Bekr. Hadis hafızlarındandır. İmam Ahmed ve diğerlerinden hadis dinlemiştir. Vefatı 261 h/875 m.

³⁰⁹ Ahmed ibn Teymiyye: Es Sarimul Meslul: 1/570. Ebu Bekr bin Haniye ait bu sözler aynı zamanda Ali bin Abdil Kâfi Es Subkinin "Es Seyful Meslul" (81a) kitabının elyazmasında da mevcuttur.

³¹⁰ Muhammed bin İsmail bin İbrahim bin Muğire El Buhari, Ebu Abdillah (194–256 h/810–870 m). Ünlü hadis Hafızlarından, vera ve zühd sahibi bir zattı. Sahih hadisleri topladığı "El Camius Sahih" isimli eseri ilim ehli tarafından "Allah'ın Kitabından sonra en sahih kaynak" olarak değerlendiriliyor.

Onlara selam verilmez, hastaları ziyaret edilmez, kadınlarıyla evlenilmez, cenazeleri takip edilmez ve kestikleri yenmez.”³¹¹

İbn Batta³¹² "El İbanetus Suğra" isimli eserinde Rafizîlerle alakalı şunu nakletmiştir:

قال طلحة بن مصرف: الرافضة لا تنكح نساؤهم, ولا تؤكل ذبيحتهم, لأنهم أهل ردة.

"Talha bin Musarrif³¹³ dedi ki: Rafizilerin kadınlarıyla evlenilmez ve kestikleri yenmez. Çünkü onlar riddet ehlidir.”³¹⁴

Osmanlı şeyhul İslam'ı **Ebus Suud**'a,³¹⁵ "dönerek yüce Allahı zikrettiklerini iddia eden"³¹⁶ bir grup hakkında soruldu:

"Soru: Sufi olan Zeyd, zikir yaparken ayakta dönüp, bu dönmeyi ibadet sayarsa, nikâhı sahih, kestiği helal olur mu?

Cevap: Dönmeyi ibadet sayarsa mürteddir, asla Müslüman veya zimmî bir kadınla nikâhlanamaz, kestiği de meyledir. Ama ibadet saymayıp, mübah olduğuna itikad ederse mürted değildir. İtaatten çıkmış fasıktır. Diğer fasıklar gibidir, nikâhı bozulmaz, kestiği de yenir.”³¹⁷

Bu konuyla ilgili **Eba Batın**³¹⁸ "günümüzdekiler de Ehli Kitaptır" diyenlere itirazını şu şekilde dile getirir:

³¹¹ Muhammed bin İsmail El Buhari: Halku Efalil İbad: 13. Aynı rivayet Beyhakinin "El Esma vas Sifat" eserinde de İmam Buhari'den naklen mevcuttur.

³¹² Ubeydullah bin Muhammed bin Muhammed bin Hamdan, Ebu Abdillah El Ukberi (304–387 h/917–997 m). Hadis âlimlerinden ve Hanbelî fukahasının büyüklerindendir. Beğavi, Ebu Bekr En Nisaburi gibi büyüklerden ders almıştır.

³¹³ Talha bin Musarrif bin Kab bin Amr El Hemedani El Yami El Kufi. Kıraat âlimi ve hadis ravisidir. "Seyyidul Kurra" olarak isimlendirilmiştir. Vefatı 112 h/730 m.

³¹⁴ İbn Batta: El İbanetus Suğra: 177.

³¹⁵ Muhammed bin Muhammed bin Mustafa El İmadi, Ebu Es Suud (898–982 h/1493–1574 m). Osmanlı yönetimi zamanı İskilip'te doğmuştur. İstanbul'da, Bursa'da ve Rumeli'de kadılık yapmıştır. Otuz yıl Osmanlı Şeyhul İslamlığını yapmıştır. İkinci Ebu Hanife diye anılırdı. Mezarı İstanbul'da, Ebu Eyyub El Ensarinin - radiyallahu anı - mezarı yakınlarındadır.

³¹⁶ Kendini Celaluddin Er Rumiye nispet eden bu fırka günümüzü kadar varlığını sürdürmekte ve sadece akli nakıs olanların yapacağı raks ve dönmelerine devam etmektedir.

³¹⁷ Şeyhul İslamın Osmanlıca olan bu fetvası "Beyazid Umumi Kütüphanesinde" 2757 numara altında (B/324/b) kayıtlıdır.

³¹⁸ Abdullah bin Abdur Rahman Eba Batın (1194–1282 h/1780–1865 m). Necd bölgesi fakihlerindendir. Taif ve Uneyze kadılığını yapmıştır.

وقد حكي لنا عن بعضٍ مَنْ يَنْتَسِبُ إلى العلم من المعاصرين، أنه قال: إذا كان الله قد أباح ذبائح اليهود والنصارى لكونهم أهل كتاب، فكفار هذه الأمة أولى، لأنهم أهل كتاب، بل كتابهم أشرف من الكتابين، وهذا قياس فاسد، لمخالفته الكتاب والإجماع، قال الله تعالى: { وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ }.

فدل مفهوم ذلك، على تحريم ذبائح من عدا أهل الكتاب. وقد أجمع العلماء: على أن المرتد من هذه الأمة، حكمه مخالف لحكم أهل الكتاب، فلا يُقَرُّ بالجزية، ولا يُسْتَرْقُ، ولا تنكح المرتدة، ولا تباح ذبيحته، إلا ما ذكروا من مخالفة إسحاق، في إباحة ذبيحة المرتد إلى دين أهل الكتاب خاصة؛ وحكم الصحابة ومن بعدهم من جميع العلماء، مخالف لحكمهم في أهل الكتاب، فمن قاس المرتد من هذه الأمة على أهل الكتاب، فقد خالف ما دل عليه الكتاب والسنة وإجماع الأمة. وصرح غير واحد: بتحريم ذبائح الزنادقة، والدروز، والتيامنة، ونحوهم، لأن هؤلاء كفار بلا خلاف؛ والزنديق هو المنافق ونحوه. فقد وضَّح الحقُّ لمن أرادَ الله هدايته، ومن لم يردِ الله هدايته، لم تزد كثره الأدلة إلا حيرة وضلالاً.

"Muasırlardan olan bazı ilim müntesiplerinin şöyle dediği bize nakledildi: Yüce Allah Kitap Ehli olmaları nedeniyle Yahudi ve Hıristiyanların kestiklerini mubah kıldıysa, bu ümmetin kafirleri daha evladır. Çünkü bunlar da Ehli Kitaptır, hatta bunların Kitabı diğer iki kitaptan daha şerefli dir.

Bu, Kitaba ve İcmaya muhalif olması nedeniyle fasit bir kıyastır.

Yüce Allah buyuruyor ki: **"Kitap verilenlerin yiyecekleri size, sizin yiyecekleriniz onlara helaldır"**³¹⁹.

Bu ayetin mefhumu, Ehli Kitap dışındakıların kestiklerinin haram olduğuna delalet ediyor.

Alimler icma etmişler ki, bu ümmetten olan mürtedin hükmü, Ehli Kitabın hükmünden farklıdır: Mürtedden cizye alınmaz, köle edinilmez, mürted kadınla evlenilmez. İshak'tan, sadece Ehli Kitaba irtidad eden mürtedin kestğini yemenin mübah olmasıyla ilgili zikrettikleri bundan müstesnadır.

Sahabe ve onlardan sonra gelen tüm alimlerin verdiği hüküm, onların Ehli Kitap konusunda verdiği hükme muhaliftir.

Kim bu ümmetin mürted olanını Ehli Kitaba kıyaslarsa, Kitab, Sünnet ve Ümmetin İcmasının delalet ettiği şeye muhalefet etmiştir.

Bir çok alim açık şekilde zındıkların, Durzilerin, Teyamina ve benzerlerinin kestiklerinin yenmeyeceğini belirtmişler. Çünkü bunlar tartışmasız olarak kâfirdirler. Zındık ise, münafık ve benzerleridir.

³¹⁹ El Maide: 5/5.

Allah'ın hidayetini dilediği kimse için hak ortaya çıkmıştır. Delillerin çokluğu ise Allah'ın hidayetini dilemediği kimsenin şaşkınlık ve sapıklığından başka bir şeyini arttırmaz!"³²⁰

Gördüğümüz gibi genelde ilim ehli, Müslüman olmadan kendisini İslama nispet edenleri Ehli Kitaptan saymamış, aksine onlara Ehli Kitap dışı kâfirlerin ahkâmını uygulayarak kestiklerinin yenmeyeceğine ve kadınlarıyla evlenilmeyeceğine karar vermişlerdir.

Birkaç fakih hariç fukahanın büyük çoğunluğu Ehli Kitabın dinine geçen mürtedin bile onlardan sayılmayacağını, kestiğinin yenmeyeceğini belirtmiştir. Kendisini Ehli Kitaba nispet ettiği halde onlardan sayılmayan kimseler, öyle bir nispette bulunmamaları durumunda nasıl olur da Ehli Kitaptan sayılırlar?

Nasslar İslama girmeyenin asli kâfir, girdikten sonra çıkanın mürted olduğunu belirtmişken kıyasa başvurulup bu kimselerin Ehli Kitap sayılmaları mümkün ola bilirmi? Oysa Usulu Fıkıh ilminde nass varken kıyasın yapılmayacağı meşhur bir kuraldır!

Bir anlık, Müslüman olmadığı halde kendisini İslam'a nispet edenlerin hakkında - tartışma gereği - Ehli Kitap şüphesini kabul edelim. Ehli Kitap şüphesinin olması onların kestiklerinin yenmesi için yeterli midir? Bu tür şüpheler zamanı en uygun olan şey ihtiyata sarılmaktır! Hem kanlar ve mallar konusunda ismet, hem kestiklerini yememek ve evlenmemek konusunda uzak durma.

Ahmed İbn Teymiyye³²¹ Ehli Kitap şüphesinin sadece kanları koruyacağını, fakat kestiklerinin yenmeyeceğini ve kadınlarıyla evlenilmeyeceğini şu şekilde belirtiyor:

فمن جَوَّزَ أَخَذَ الْجُزْيَةَ مِنْ أَهْلِ الْأَوْثَانِ قَاسَ عَلَيْهِمْ غَيْرَهُمْ فِي الْجُزْيَةِ، وَمِنْ خَصَّصَهُمْ بِذَلِكَ قَالَ: إِنْ لَهُمْ شَبَهَةٌ كِتَابٍ بِخِلَافِ غَيْرِهِمْ. وَالدَّمَاءُ تَعْصَمُ بِالشَّبَهَاتِ وَلَا تَحِلُّ الْفُرُوجُ وَالذَّبَائِحُ بِالشَّبَهَاتِ، وَلِهَذَا لَمَّا تَنَازَعَ عَلِيٌّ وَابْنُ عَبَّاسٍ فِي ذَبَائِحِ بَنِي تَغْلِبَ قَالَ عَلِيٌّ: إِنْهُمْ لَمْ يَتَمَسَّكُوا مِنَ النَّصْرَانِيَّةِ إِلَّا بِشَرْبِ الْخَمْرِ، وَقَرَأَ ابْنُ عَبَّاسٍ قَوْلَهُ تَعَالَى: { وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ }، فَعَلِيَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مَنَعَ مِنْ ذَبَائِحِهِمْ مَعَ عَصْمَةِ دِمَائِهِمْ، وَهُوَ الَّذِي رَوَى حَدِيثَ كِتَابِ الْجَوْسِ، فَعُلِمَ أَنَّ الشَّبَهَةَ بِأَهْلِ الْكِتَابِ فِي بَعْضِ الْأُمُورِ يَقْتَضِي حَقْنَ الدَّمَاءِ دُونَ الذَّبَائِحِ وَالنِّسَاءِ.

³²⁰ İbn Kasım En Necdi: Ed Durerus Seniyye: 7/472-473.

³²¹ Ahmed bin Abdil Halim bin Abdis Selam İbn Abdillah bin Ebil Kasım El Hadir En Numeyri El Harrani Ed Dimeski El Hanbelî, Ebul Abbas, Takiyyuddin İbn Teymiyye (661-768 h/1263-1328 m). Hanbelî fakihlerinin meşhurlarındandır. Farklı alanlarda birçok eser tasnif etmiştir.

"Kim ki putperestlerden cizye alınmasına cevaz vermiştir, diğerlerini onlara (Mecusilere) kıyas etmiştir. Onları (Mecusileri) bu konuda ayrı tutanlar şöyle demişlerdir: Diğerlerinden farklı olarak onlarla ilgili Kitap şüphesi var ve kanlar şüphe olduğu zaman korunur. Fakat şüpheyle kadınlar ve kesilenler helal olmaz.

Bu nedenledir ki Ali ve İbn Abbas, Benu Tağlibin kestikleriyle ilgili tartıştıkları zaman Ali dedi ki: Onlar Nasranîlikten sadece şarap içmekle ilgili emre tutunurlar. İbn Abbas ise Yüce Allah'ın şu kavlini okudu: **"Sizden kim onları dost edinirse o da onlardandır."**³²²

Ali – radiyallahu anh – onların kanlarının ismetiyle beraber, kestiklerini yemekten men ettmiştir. Oysa o, Mecusilere yazılan mektup hadisini rivayet eden kişidir.

O halde belli oldu ki, bazı işlerde Ehli Kitaba benzemek sadece kanın korunmasını gerektirir. Kesilen etleri ve kadınları helal kılmaz."³²³

Aynı fikri ikrar edenlerden birisi de Allame **Ebu Muhammed El Beğavî**³²⁴:

أما من دخل في دين اليهود والنصارى من غيرهم من المشركين نُظر: إن دخلوا فيه قبل النسخ والتبديل يقرون بالجزية، وتحل مناكتهم وذبائهم، وإن دخلوا في دينهم بعد النسخ بمجيء محمد صلى الله عليه وسلم لا يُقرون بالجزية، ولا تحل مناكتهم وذبائهم، ومن شككنا في أمرهم أنهم دخلوا فيه بعد النسخ أو قبله: يقرون بالجزية تغليبا لحقن الدم، ولا تحل مناكتهم وذبائهم تغليبا للتحريم.

"Diğer müşriklerden Yahudi ve Nasrani dinine girenlere gelince bakılır: Eğer bu dine nesh ve tebdilden önce girmişlerse, onlardan cizye alınır, nikahlanmaları ve kestikleri helaldir.

Eğer Muhammed'in – sallallahu aleyhi ve sellem – gelişiyle nesh edilmesinden sonra girmişlerse, onlardan cizye alınmaz, nikâhlanmaları ve kestikleri helal olmaz.

Neshten sonra mı, yoksa önce mi girdiklerinde şüphe ettiklerimize gelince: Kanın korunmasının galip olması nedeniyle onlardan cizye alınır, fakat haramlığın galip olması nedeniyle nikâhlanmaları ve kestikleri helal olmaz."³²⁵

³²² El Maide: 5/51.

³²³ Ahmed İbn Teymiyye: El Fetava El Kubra: 3/110.

³²⁴ El Huseyn bin Mesud bin Muhammed El Ferra, Ebu Muhammed, El Beğavî (436–510 h/1044–1117 m). "Muhyis Sünne" ve "Ruknuddin" lakaplarını almıştır. Fakih, Muhaddis ve Müfessirdir. Aslen Horasanlıdır.

³²⁵ Ebu Muhammed El Beğavî: Meailmut Tenzil: 4/35. Aynı görüşü ikrar eden diğer kaynak: Ebul Hasen El Maverdi: El Havil Kebir: 9/229.

Aynı konuda **İbn Kudâme**³²⁶ de onlara muvafakat ederek, haklarındaki şüpheden dolayı onlarla her iki yönde de ihtiyatla davranılmasının gerekli olduğunu belirtiyor:

وإنما أخذت منهم الجزية؛ لأن شبهة الكتاب يقتضي التحريم لدمائهم، فلما غلبت في التحريم لدمائهم، فيجب أن يغلب عدم الكتاب في تحريم ذبائح والنساء، احتياطاً للتحريم في الموضعين.

“Onlardan sadece cizye alınır. Çünkü “Kitap” şüphesi onların kanının haram olmasını gerektiriyor. “Şüphe”, kanlarının haramlığı konusunda üstün tutulduğu gibi, kestikleri ve kadınlarının haramlığı konusunda da “Kitabın olmaması” prensibinin üstün tutulması gerekiyor. Bu, iki noktada da “haramlığın asıl olması” nedeniyle ihtiyaten böyledir.”³²⁷

İlim ehli, Ehli Kitap olduğunda ciddi bir şüphe olanların bile kestiğini yemeye cevaz vermezken, acaba Ehli Kitapdan olmadıkları kesin olan kimselerin durumu ne olur?

Yüce Allahın izni ve yardımıyla risalemizi bu kadarla tamamlamış bulunuyoruz. Nimetleri sayılmakla bitmeyecek Allah’a sayısız hamd olsun.

³²⁶ Abdullah bin Muhammed bin Kudâme El Cemmaili El Makdisi Ed Dimeşki El Hanbelî, Ebu Muhammed, Muvaffakuddin (541–620 h/1147–1223 m). Hanbelî fakihlerinin büyüklerindendir. İbn Teymiyye onunla ilgili “İmam Evzaiden sonra Şama Şeyh Muvaffaktan daha fakih kimse girmedi” demiştir. Alıntı yaptığımız “El Muğni” eseri fıkıh konusunda yazılmış en muhteşem ve ansiklopedi olabilecek eserlerden biri sayılmaktadır.

³²⁷ İbn Kudâme: El Muğni: 13/298.

KAYNAKÇA

1. **Ahkamul Kuran:** Muhammed bin Abdillâh bin Muhammed El Meafiri El İşbili El Maliki, Ebu Bekr İbn El Arabî: Beyrut: Darul Kutubil İlmiyye: 1424/2003.³²⁸
2. **Ahkamul Kuran:** Ahmed bin Ali Er Razi, Ebu Bekr El Cessas: Beyrut: Darul Kutubil İlmiyye.
3. **El Alam:** Hayruddin bin Mahmud bin Muhammed Ez Zirikli: Beyrut: Darul İlmi lil Malayin: 2002.
4. **El Behrur Raik Şerhu Kenzid Dakaik:** Zeynuddin bin İbrahim bin Muhammed, İbn Nuceym: Beyrut: Darul Kutubil İlmiyye: 1418/1997.
5. **Bedaiul Fevaid:** Muhammed bin Ebi Bekr bin Eyyub bin Sad Ez Zari Ed Dimeşki, Ebu Abdillâh, Şemsuddin İbn El Kayyim: Daru Aleml Fevaid.
6. **Bidayetul Muctehid:** Muhammed bin Ahmed bin Muhammed bin Ruşd El Endelusi, Ebu Velid: Darul Marife: 1406/1989.
7. **Camiul Beyan an Tevili Ayil Kuran:** Muhammed bin Cerir bin Yezid Et Taberi, Ebu Cafer: Daru Hecr: 1422/2001.
8. **El Camiul Kebir:** Muhammed bin Sevra bin Musa Es Selemi El Buğî Et Tirmizi, Ebu İsa: Beyrut: Darul Ğarbil İslami: 1416/1996.
9. **El Camiu li Ahkamil Kuran:** Muhammed bin Ahmed bin Ebi Bekr bin Ferh El Ensari El Hazreci El Endelusi, Ebu Abdillâh, El Kurtubi: Beyrut: Er Risale: 1427/2007.
10. **El Cevheratun Neyyira:** Ebu Bekr bin Ali bin Muhammed El Haddad Ez Zebidi El Yemeni: Beyrut: Darul Kutubil İlmiyye: 2006.

³²⁸ Kaynakçanın tertibi: *Kitap: Yazar: Basıldığı Yer: Yayınevi: Baskı Yılı.*

Tertib Türk alfabesi üzerinden yapılmış, fakat dâhili takdim ve tehirlerde arap alfabesi esas alınmıştır. Sıralama zamanı "Eliflam" takıları dikkate alınmamıştır. Bazı kitapların baskısına ulaşamadığım için "El Mektebetuş Şamile" programındaki nushaları kullandım ve bu kitapları listede yıldızla işaretledim.

11. **Ed Durerus Seniyye fil Ecvibetin Necdiyye:** Abdur Rahman bin Muhammed bin Kasım El Asımı El Kahtani En Necdi El Hanbelî: 1416/1995.
12. **Ed Durrul Mensur fit Tefsiri bil Mesur:** Abdur Rahman bin Ebi Bekr bin Muhammed İbn Sabıkiddin, El Hudeyri, Es Suyuti, Eş Şafi, Celaluddin: Kahire 1424/2003.
13. **Ebus Suud Fetvaları:** Muhammed bin Muhammed bin Mustafa El İmadi, Ebus Suud: Elyazma: Beyazid Umumi Kütüphanesi: 2757.
14. **Esna Metalib fi Şerhi Ravdit Talib*:** Zekerıyya bin Muhammed bin Ahmed bin Zekerıyya Es Suneki El Misri Eş Şafi: Beyrut: Darul Kutubil İlmiye: 1422/2000.
15. **El Fetaval Kubra:** Ahmed bin Abdil Halim bin Abdis Selam İbn Abdillah bin Ebil Kasım El Hadir En Numeyri El Harrani Ed Dimeşki El Hanbelî, Ebul Abbas, Takiyyuddin İbn Teymiyye: Beyrut: Darul Kutubil İlmiyye: 1408/1987.
16. **El Fetaval Kubral Fıkhiyye ala Mezhebil İmam Eş Şafi*:** Ahmed bin Muhammed bin Ali bin Hacer El Heytemi Es Sadi El Ensari, Şihabuddin, Ebul Abbas: Beyrut: Darul Kutubil İlmiye: 1417/1997.
17. **Fetaval Lecnetid Daima lil Buhusil İlmiyyeti vel İfta:** Ahmed bin Abdir Rezzak ed Deviş: Darul Asıme: 1419/1998.
18. **El Fethur Rabbani ala Nazmi Risaleti İbn Ebi Zeyd El Kayravani:** Ahmed Muhammed Ed Dah Eş Şenkiti: Beyrut: Mektebetul Asriyye: 1426/2006.
19. **El Fark Beynel Firak ve Beyanul Fırkatin Naciyeti Minhum:** Abdul Kahir bin Tahir bin Muhammed bin Abdillah El Bağdadi Et Temimi El İsfarayini, Ebu Mansur: Kahire: Daru İbni Sina.
20. **Ğayetul İhkam fi Ehadisil Ahkâm:** Muhibbuddin Ebu Cafer Muhammed bin Abdillah Et Taberi: Beyrut: Darul Kutubil İlmiye: 1424/2004.
21. **Ğayetul İhtisar:** Ahmed bin El Huseyn bin Ahmed, Ebu Şuca, Şihabuddin Ebut Tayyib El Esfahani: Darul Minhac: 1428/2008.
22. **Ğaraibul Kuran ve Rağaijul Furkan*:** Nizamuddin El Hasan bin Muhammed bin Huseyn El Kummi en Neysaburi: Beyrut: Darul Kutubil İlmiye: 1416/1996.
23. **Ğamzu Uyunil Besair Şerhu Kitabıl Eşbah ven Nezair:** Ahmed bin Muhammed Mekki, Ebul Abbas, Şihabuddin El

Huseyni El Hamevi El Hanefi: Beyrut: Darul Kutubil İlmiye: 1405/1985.

24. **El Havil Kebir fi Fikhi Mezhebil İmam Eş Şafi:** Ali bin Muhammed Habib, Ebul Hasen El Maverdi: Beyrut: Darul Kutubil İlmiye: 1414/1994.
25. **El Hidaye ala Mezhebil İmam Ebi Abdillahir Ahmed bin Muhammed bin Hanbel Eş Şeybani:** Mahfuz bin Ahmed bin El Hasen El Kelvezani El Bağdadi, Ebul Hattab: Kuveyt: Daru Ğiras: 1425/2004.
26. **Halku Ef'alil İbad ve Reddu alel Cehmiyye ve Ashabit Ta'til:** Muhammed bin İsmail bin İbrahim bin Muğire El Buhari, Ebu Abdillahir: Muessesetur Risale: 1411/1990.
27. **El İbanetus Suğra; Eş Şerhu vel İbane ala Usulis Sunneti ved Diyane:** Ubeydullah bin Muhammed bin Muhammed bin Hamdan, Ebu Abdillahir El Ukberi, İbn Batta: Suriye: Darul Ulum vel Hikem: 1423/2002.
28. **El İcma:** Muhammed bin İbrahim bin Munzir En Nisaburi, Ebu Bekr: Amman: Mektebetul Furkan: 1420/1999.
29. **İhtilaful Eimmetil Ulema*:** Yahya bin Hubeyra bin Muhammed bin Hubeyra Ez Zuhli Eş Şeybani, Ebu Muzaffer: Beyrut: Darul Kutubil İlmiyye: 1423/2002.
30. **İrşadul Aklis Selim ile Mezeyel Kitabıl Kerim:** Muhammed bin Muhammed bin Mustafa El İmadi, Ebus Suud: Riyad: Mektebetur Riyadil Hadise.
31. **El İstizkar El Cami li Mezahibi Fukahail Emsar ve Ulamail Ektar fime Tedemmenehu El Muvatta min Meanir Reyî vel Eser ve Şerhu Zelikey Kullihî bil İcazi vel İhtisar:** Yusuf bin Abdillahir bin Muhammed bin Abdil Berr En Nemri El Kurtubi El Maliki, Ebu Ömer: Kahire: 1414/1993.
32. **İ'laus Sunen:** Zafer Ahmed bin Latif El Usmani Et Tahanevi: Pakistan: İdaretul Kuran vel Ulumil İslamiyye: 1418.
33. **İ'lamul Muvakkiin an Rabbil Alemin:** Muhammed bin Ebi Bekr bin Eyyub bin Sad Ez Zari Ed Dimeşki, Ebu Abdillahir, Şemsuddin İbn El Kayyim: Daru İbnil Cevzi: 1423.
34. **İkmalul Mulim bi Favaidi Muslim:** İyad bin Musa bin İyad bin Amrun El Yahsubi Es Sebti, Ebul Fadl: Darul Vefa: 1419/1998.
35. **El İkna fi Halli Elfazi Ebi Şuca;** Tuhfetul Habib ala Şerhil Hatib haşiyesile: Muhammed bin Ahmed Eş Şirbini, Şemsuddin: Beyrut: Darul Kutubil İlmiyye: 1417/1996.

36. **El Kâfi:** Abdullah bin Muhammed bin Kudâme El Cemmaili El Makdisi Ed Dimeşki El Hanbelî, Ebu Muhammed, Muvaffakuddin: Daru Hecr: 1417/1997.
37. **El Kâfi fi Fikhi Ehli Medine:** Yusuf bin Abdillâh bin Muhammed bin Abdil Berr En Nemri El Kurtubi El Maliki, Ebu Ömer: Beyrut: Darul Kutubil İlmiyye: 1413/1992.
38. **Kitabul Eser:** Yakub bin İbrahim bin Habib El Ensari El Kufi El Bağdadi, Ebu Yusuf: Beyrut: Darul Kutubil İlmiyye: 1355.
39. **Kitabul Emval:** Humejd bin Mahled Zenceveyh bin Kuteybe En Ezdi En Nesai: Merkezul Melik Faysal.
40. **Kitabut Telkin fi Fikhil Maliki:** Abdul Vehhab bin Ali bin Nasr Es Selebi El Bağdadi, Ebu Muhammed: Ummul Kura: 1406/1986.
41. **Kitabul Harac:** Yakub bin İbrahim bin Habib El Ensari El Kufi El Bağdadi, Ebu Yusuf: Beyrut: Darul Marife: 1399/1979.
42. **Kitabut Tabakatil Kubra:** Ebu Abdillâh Muhammed bin Sad bin Meni El Basri El Bağdadi: Kahire: 1421/2001.
43. **Kitabul Akide*:** Ahmed bin Muhammed bin Hanbel, Ebu Abdillâh, Eş Şeybani El Vaili: Dimeşk: Daru Kuteybe: 1408.
44. **Keşşeful Kına an Metnil İkna:** Mansur bin Yunus bin Salahiddin ibn Hasan bin İdris El Buhuti: Beyrut: Alemul Kutub: 1417/1997.
45. **Keşful Muşkil min Hadisis Sahiheyne:** Abdur Rahman bin Ali bin Muhammed El Cevzi El Kuraşi El Bağdadi, Ebul Ferec: Darul Vatan.
46. **Kifayetul Ahyar fi Halli Ğayetil İhtisar:** Ebu Bekr bin Muhammed bin Abdil Mumin El Huseyni El Hısnî, Takiyyuddin: Beyrut: Darul Kutubil İlmiyye: 1422/2001.
47. **El Kevakibud Derari fi Şerhi Sahihil Buhari:** Muhammed bin Yusuf bin Ali bin Said, Şemsuddin El Kirmani: Beyrut: Daru İhyait Turasil Arabî: 1401/1981.
48. **El Kavaninul Fıkhiyye:** Muhammed bin Ahmed bin Muhammed bin Abdillâh, İbn Cuzey El Kelbi, Ebul Kasım: Kahire: Darul Hadis: 1426/2005.
49. **Lubabut Tevil fi Meanit Tenzil:** Ali bin Muhammed bin İbrahim Eş Şihi, Alauddin (Hazin): Mısır: Mektebetu Mustafa El Bani El Halebî: 1375/1955.
50. **El Mubdi Şerhul Mukni:** İbrahim bin Muhammed bin Abdillâh bin Muhammed İbn Muflih, Ebu İshak, Burhanuddin: Beyrut: Darul Kutubil İlmiyye: 1418/1997.

51. **El Mebsut:** Muhammed bin Ahmed bin Sehl, Ebu Bekr Es Serahsi: Beyrut: Darul Marife: 1331.
52. **El Mecmu Şerhul Muhezzeb:** Yahya bin Şerif bin Murri bin Hasen El Hizami En Nevevi, Eş Şafi, Ebu Zekeriyya, Muhyiddin: Cidde: Mektebetul İrşad.
53. **Mecmu Fetava:** Ahmed bin Abdil Halim bin Abdis Selam İbn Abdilllah bin Ebil Kasım El Hadir En Numeyri El Harrani Ed Dimeşki El Hanbelî, Ebul Abbas, Takiyyuddin İbn Teymiyye: Medine 1425/2004.
54. **El Muhit El Burhani*:** Mahmud bin Ahmed bin Abdil Aziz bin Ömer bin Mazeh El Buhari El Merğınani, Burhanuddin: Daru İhyait Turasil Arabî.
55. **Muhtasarul Kuduri fi Fikhil Hanefi:** Ahmed Ebul Huseyn El Kuduri El Bağdadi: Beyrut: Darul Kutubil İlmiyye: 1418/1997.
56. **El Muharrar fil Fikh ala Mezhebil İmam Ahmed bin Hanbel:** Abdus Selam bin Abdilllah bin El Hadir bin Muhammed, İbn Teymiyye El Harrani, Ebul Bereket, Mecduddin: Beyrut: Darul Kitabil Arabî.
57. **El Muhalla bil Eser:** Ali bin Ahmed bin Said bin Hazm Ez Zahiri, Ebu Muhammed: El Matbaatul Munira: 1352.
58. **El Mudevvenetul Kubra:** Malik bin Enes bin Malik El Esbahi El Himyeri, Ebu Abdilllah: Beyrut: Darul Kutubil İlmiye: 1415/1994.
59. **Mesailul İmam Ahmed bin Hanbel ve İshak bin Rahaveyh;** bi Rivayeti İshak bin Mansur El Meruzi: Medine: El Camiatul İslamiyye: 1425/2004.
60. **Mesailul İmam Ahmed bin Hanbel;** Rivayetu İbnihi Abdilllah bin Ahmed: Abdulllah bin Ahmed bin Hanbel: El Mektebul İslami: 1401/1981.
61. **El Mustedrek alas Sahihayn:** Muhammed bin Abdilllah bin Hamduveyh bin Nueym bin El Hakem bin El Hâkim Ed Dabi En Nisaburi: Darul Hameyn: 1417/1997.
62. **El Musannef:** Abdur Rezzak bin Hemmam bin Nafi El Himyeri, Ebu Bekr Es Sanani: El Meclisul İlmi:1403/1983.
63. **El Musannef:** Abdulllah bin Muhammed bin Ebi Şeybe El Absi, El Kufi, Ebu Bekr: Darul Kible: 1427/2006.
64. **Mealimut Tenzil:** El Huseyn bin Mesud bin Muhammed El Ferra, Ebu Muhammed, El Beğavi: Riyad: Daru Tayyibe: 1409/1989.
65. **Mealimus Sunen:** Hamd bin Muhammed bin İbrahim İbnul Hattab El Busti, Ebu Suleyman El Hattabi: 1351/1932.

66. **El Mucemul Kebir:** Suleyman bin Ahmed bin Eyyub bin Muteyr El Lehmi Eş Şami, Ebul Kasım Et Taberani: Kahire: Mektebetu İbni Teymiyye.
67. **El Muğni*:** Abdullah bin Muhammed bin Kudâme El Cemmaili El Makdisi Ed Dimeşki El Hanbelî, Ebu Muhammed, Muvaffakuddin: Beyrut: Darul Fikr: 1405/1985.
68. **El Muğni:** Abdullah bin Muhammed bin Kudâme El Cemmaili El Makdisi Ed Dimeşki El Hanbelî, Ebu Muhammed, Muvaffakuddin: Riyad: Daru Alemil Kutub: 1417/1997.
69. **Muğnil Muhtac ile Marifeti Meani Elfazil Minhac:** Muhammed bin Ahmed Eş Şirbini, Şemsuddin: Beyrut: Darul Marife: 1418/1997.
70. **El Metalibul Aliyye bi Zevaidil Mesanidis Semaniye:** El Hafız Ahmed bin Ali bin Hacer El Askalani: Er Riyad: Darul Asıme: 1419/1998.
71. **Mefatihul Ğayb:** Muhammed bin Ömer bin El Hasan Et Teymi El Bekri, Ebu Abdillâh, Fahraddin Er Razi: Beyrut: Darul Fikr: 1401/1981.
72. **El Mufhim li me Eşkale min Telhisi Kitabi Muslim:** Ahmed bin Ömer bin İbrahim, Ebul Abbas El Ensari El Kurtubi: Beyrut: Daru İbn Kesir: 1417/1996.
73. **El Munteka Şerhu Muvattai Malik:** Suleyman bin Halef bin Sad Et Tucibi El Kurtubi, Ebu Valid El Baci: Beyrut: Darul Kutubil İlmiye: 1420/1999.
74. **El Muhezzeb fi Fikhil İmam Eş Şafi:** İbrahim bin Ali bin Yusuf El Firuzabadi Eş Şirazi, Ebu İshak: Beyrut: Darul Kutubil İlmiyye: 1416/1995.
75. **El Muvatta; Rivayetu Muhammed bin El Hasan Eş Şeybani:** Muhammed bin El Hasan bin Ferkad, Ebu Abdillâh, Eş Şeybani: Kahire: El Meclisul Ala liş Şuunil İslamiyye: 1414/1994.
76. **El Mevsuatul Fikhiyyetul Kuveytiyye:** Kuveyt: Vizaretul Evkaf veş Şuunil İslamiyye: 1404–1427.
77. **En Nutefu fil Fetava:** Ali bin Huseyn bin Muhammed Es Suğdi, Ebul Hasen: Beyrut: Darul Furkan: 1404/1984.
78. **Nazmud Durer fi Tenasubil Ayat ves Suver:** İbrahim bin Ömer bin Hasan Er Rubat bin Ali bin Ebi Bekr El Begai, Ebul Hasen, Burhanuddin: Kahire: Darul Kitabil İslami.
79. **Nevadirul Fukaha:** Muhammed bin El Hasan Et Temimi El Cevheri: Dimeşk: Darul Kalem: 1414/1993.

80. **En Nevadir vez Ziyadat:** Abdullah bin (Ebi Zeyd) Abdir Rahman En Nefzi El Kayravani, Ebu Muhammed: Darul Ğarbil İslami: 1999.
81. **Er Risaletul Fıkhiyye:** Abdullah bin (Ebi Zeyd) Abdir Rahman En Nefzi El Kayravani, Ebu Muhammed: Darul Ğarbil İslami: 1997.
82. **Ravdatut Talibin ve Umdetul Muftin:** Yahya bin Şerif bin Murri bin Hasen El Hizami En Nevevi, Eş Şafi, Ebu Zekeriyya, Muhyiddin: Suudi Arabistan: Daru Alemil Kutub: 1423/2003.
83. **Es Sarimul Meslul ala Şatimir Rasul*:** Ahmed bin Abdil Halim bin Abdis Selam İbn Abdillallah bin Ebil Kasım El Hadir En Numeyri El Harrani Ed Dımeşki El Hanbelî, Ebul Abbas, Takiyyuddin İbn Teymiyye: Beyrut: Daru İbni Hazm: 1417.
84. **Sahihul Buhari:** Muhammed bin İsmail bin İbrahim bin Muğire El Buhari, Ebu Abdillallah: Beyrut: Daru İbni Kesir: 1423/2002.
85. **Sahihu Muslim bi Şerhin Nevevi:** Yahya bin Şerif bin Murri bin Hasen El Hizami En Nevevi, Eş Şafi, Ebu Zekeriyya, Muhyiddin: Mısır: 1347/1929.
86. **Es Siracul Munir fil İlaneti ala Marifeti Badi Kelami Rabbine El Hakimil Habir*:** Muhammed bin Ahmed Eş Şirbini, Şemsuddin: Beyrut: Darul Kutubil İlmiyye.
87. **Sunenud Darakutni:** Ali bin Ömer bin Ahmed bin Mehdi, Ebul Hasan Ed Darakutni Eş Şafi: Muessesetür Risale: 1424/2003.
88. **Es Sunenul Kubra:** Ahmed bin El Huseyn bin Ali, Ebu Bekr El Beyhaki: Beyrut: Darul Kutubil İlmiyye: 1424/2003.
89. **Şerhus Siyeril Kebir:** Muhammed bin Ahmed bin Sehl, Ebu Bekr Es Serahsi: Beyrut: Darul Kutubil İlmiyye: 1417/1997.
90. **Şerhu Muşkilil Eser:** Ahmed bin Muhammed bin Seleme bin Seleme El Ezdi Et Tahavi, Ebu Cafer: Muessesetür Risale: 1415/1994.
91. **Şerhu Muntahal İradat:** Mansur bin Yunus bin Salahiddin ibn Hasan bin İdris El Buhuti: Muessesetür Risale: 1421/2000.
92. **Şerhul Umde fil Fıkıh*:** Ahmed bin Abdil Halim bin Abdis Selam İbn Abdillallah bin Ebil Kasım El Hadir En Numeyri El Harrani Ed Dımeşki El Hanbelî, Ebul Abbas, Takiyyuddin İbn Teymiyye: Er Riyad: Mektebetul Ubeykan: 1413.

-
93. **Tuhfetul Fukaha:** Muhammed bin Ahmed bin Ebi Ahmed, Ebu Bekr Alauddin Es Semerkandi: Beyrut: Darul Kutubil İlmiyye: 1405/1984.
94. **Tefsirul Kuranil Azim:** İsmail bin Ömer bin Kesir El Kuraşi, Ed Dimeşki, El Busrevi, Eş Şafi, Ebul Fida, İmaduddin: Muessesetu Kurtuba: 1421/2000.
95. **Et Temhid lime fil Muvatta minel Meani vel Esanid:** Yusuf bin Abdillah bin Muhammed bin Abdil Berr En Nemri El Kurtubi El Maliki, Ebu Ömer: Darul Hadisil Haseniyye: 1387/1967.
96. **Et Tevdih li Şerhi El Cami Es Sahih:** Ömer bin Ali bin Ahmed El Ensari Eş Şafi, Siracuddin, Ebul Hafs İbnun Nahvi, İbnul Mulakkin: Katar: Vizaretul Evkaf veş Şuunil İslamiyye: 1429/2008.
97. **El Udde fi Şerhil Umde fi Fikhi İmamis Sunne Ahmed bin Hanbel Eş Şeybani:** Abdur Rahman bin İbrahim bin Ahmed, Ebu Muhammed Behauddin El Makdisi: Kahire: Mektebetul Kuran.
98. **Umdetul Fikh fil Mezhebil Hanbelî:** Abdullah bin Muhammed bin Kudâme El Cemmaili El Makdisi Ed Dimeşki El Hanbelî, Ebu Muhammed, Muvaffakuddin: Beyrut: El Mektebetul Asriye: 1423/2003.
99. **El Umm:** Muhammed bin İdris bin Abbas bin Osman İbn Şafi El Haşimi El Kuraşi El Muttalibi, Ebu Abdillah: Darul Vefa: 1422/2001.
100. **Ez Zahîra:** Ahmed bin İdris bin Abdir Rahman, Ebul Abbas, Şihabuddin Es Sanhaci El Karafi: Beyrut: Darul Ğarbil İslami: 1994.
101. **Zadul Mesir fi İlmit Tefsir:** Abdur Rahman bin Ali bin Muhammed El Cevzi El Kuraşi El Bağdadi, Ebul Ferec: Beyrut: Mektebetul İslami: 1404/1984.